DEVRİMCİ SAVAŞIMDA

sanat emeği

AYLIK SANAT KÜLTÜR DERGİSİ

A. Kadir, F. Erdinç, B. Pirhasan, A. Özer, H. Haydar'dan şiirler.
Talip Apaydın'ın bir öyküsü

KÜLTÜR ALANININ TOPLUCA SAVUNULMASI

50. ÖLÜM YILDÖNÜMÜNDE MAYAKOVSKİ

OYUN NASIL OYNANMALI (E. Kongar)

SİNEMA VE POLİTİKA (A. Dorsay)

SİLAHSIZLANMA İÇİN EĞİTİMDE KİTLE İLETİŞİMİ (V. Türkali)

26 nisan 1980

DEVRİMCİ SAVAŞIMDA
sanat emeği
AYLIK SANAT KÜLTÜR DERGİSİ

CİLT: 5 / SAYI: 26 / NİSAN 1980
Sahibi: H. Barış Pirhasan
Sorumlu Yönetmen: A. Turgay Fişekçi

3 KÜLTÜR ALANININ TOPLUCA SAVUNULMASI
5 TÜRKİYE YAZARLAR SENDİKASI, YAYINCILAR DERNEĞİ VE YAYINCILAR KOOPERATİFİ'NİN ORTAK BİLDİRİSİ
10 **A. Kadir** HASTALIGIN OTUZUNCU GÜNÜ (Şiir)
11 **Fahri Erdinç** DEMEDİ DEMEYİN SONRA (Şiir)
13 **Ataol Behramoğlu** OLÜMÜNÜN ELLİNCİ YILINDA MAYAKOVSKİ'Yİ DÜŞÜNÜRKEN
20 **V. Mayakovski** PROLETER ŞAİRLERE MESAJ (Şiir)
25 MAYAKOVSKİ'NİN ÖLÜMÜNDEN SONRA BULUNAN ŞİİRLER
27 **Emre Kongar** OYUN NASIL OYNANMALI
33 **Barış Pirhasan** BİR MEKTUPTAN BÖLÜMLER (Şiir)
36 **Hüseyin Haydar** KANLI IŞILTI (Şiir)
38 **Talip Apaydın** YILBAŞI HİNDİLERİ (Öykü)
43 **Atilla Dorsay** SİNEMA VE POLİTİKA
51 **Adnan Özer** TRAKYA EFSANELERİ (Şiirler)
54 **Atilla Aşut** BİR «SIRA NEFERİ»NİN ANISINA OLAYLAR - YORUMLAR
63 **Vedat Türkali** SİLAHSIZLANMA İÇİN EĞİTİMDE KİTLE İLETİŞİMİ
68 **Sabahattin Tuncer** HAYATIN HEYKELDE YAŞAYAN DESTANI VE MEHMET AKSOY
74 BİLGESU ERENUS'LA SON OYUNU «KASİDE» ÜSTÜNE BİR SÖYLEŞİ
78 **Atilla Dorsay** BERLİN 1980: «GERİ KALMIŞ» DENEN ÜLKELERİN SİNEMALARINA İNANCI TAZELEYEN VE DOĞRULAYAN BİR ULUSLARARASI ŞÖLEN
81 YUTTURAMAYACAKSINIZ SAYIN GENEL MÜDÜR
83 ERNST BUSCH'UN 80. DOĞUM YILI
90 KİTAPLAR
Hasan İzzettin Dinamo YAŞAMI YENİDEN KURMAK
Hasan Mercan «MUSTAFA SUPHİ DESTANI»YLA BAŞBAŞAYKEN
94 IN THIS ISSUE

Yazı Kurulu
A. Kadir — Asım Bezirci
Orhan Taylan - Ataol Behramoğlu
Barış Pirhasan

*Bu dergide yayınlanan yazı
ya da resimler kaynak gösterilerek
yeniden yayınlanabilir.
Yazılar SANAT EMEĞİ'nden yazılı
izin alınarak
başka dile çevrilebilir.
Gönderilen yazı ya da resimler
geri verilmez.*

SANAT EMEĞİ / Yazışma ve Havale Adresi: P.K. 1339 Sirkeci - İstanbul / Telefon: 22 92 57 Yönetim Yeri: Divanyolu, Klodfarer Cad. 38/2 Cağaloğlu - İstanbul / Abone koşulları: 6 aylık 350 TL. / 12 aylık 700 TL. Yurtdışı (uçakla): F. Almanya: 40 DM, Hollanda: 43 Fl, Belçika: 700 Fr. İngiltere: 10 £ Fransa: 85 Fr, İsviçre: 50 Fr, İsveç: 85 Kron, ABD: 25 $. Tek isteklerde 30 liralık pul gönderilmelidir. Posta Çeki: Hasan Barış Pirhasan 109126 İlan: Tam sayfa 3000 TL. 1/2 sayfa 1500 TL. 1/4 sayfa 750 TL. — Dizgi, Baskı, Cilt: Ağaoğlu Yayınevi Tesisleri Tel: 27 73 37 Dağıtım: Temel Dağıtım Yerebatan Cad. Taşsavaklar Sok. Beyoğlu Han No: 5/2 Cağaloğlu-Istanbul
Son baskı tarihi: 31.3.1980

KÜLTÜR ALANININ TOPLUCA SAVUNULMASI

Tekelci sermaye siyasal ve ekonomik alana koşut olarak kültür alanını da egemenliği altına alma, başka sınıf ve katmanlara bu alanda hayat hakkı tanımama yolunda ilerliyor.

Geçtiğimiz aya dönüp baktığımızda kabaca görünen tablo: Devlet Tiyatrolarında ve TRT'de geniş bir kıyım hareketinin başlaması, ilerici içerikli oyunların sahnelerden kaldırılması, Kültür Bakanlığı'nda CHP ağırlıklı iktidar döneminde işe alınan sözleşmeli personelin sözleşmelerinin yenilenmeyerek işlerine son verilmesi, milyonlarca liralık büyük sermayelerle gerçekleştirilen Broodway tipi sulu ve kaba güldürülerin tiyatro diye ortalığa salınması, Yılmaz Güney ve Zeki Ökten'in 1980 Berlin Film Festivali'nde iki ödül kazanan «Düşman» adlı filminin sansür kurulunca gösterilmesinin yasaklanması, Yavuz Özkan'ın «Demir Yol» filminin mevsim başından bu yana gösterilecek salon bulamaması, yargılanan kitaplar, evleri basılarak alınıp götürülen yayıncılar, yargılanan, tutuklanan yazarlar, çevirmenler.

Tekelci sermayenin bu her daldaki toplu saldırısına karşı, kültür alanının da kendini ancak topluca savunabilmesi sözkonusudur.

Sanat ve kültür adamlarının kendi aralarında güçbirliğinin yanısıra, kültür alanının kitle bağlarını korumak ve geliştirmek de önümüzdeki güncel görevlerden biri. Baskıların ve antidemokratik uygulamaların özellikle arttığı günümüz koşullarında kültür emekçilerinin kitleyle daha yakın diyolog kurabileceği açıkoturum, sempozyum, imza günleri, anma toplantıları, tartışmalı gösteri vb. düzenlenmesine hız vermek; hem kültürel ürünlerin tüketicisi geniş kitlelerde baskı dönemlerinde görülen kitap okumama, satın almadan çekinme vb. gibi pasifleşme eğilimlerini önleyecek, hem de ülkemizde işçi sınıfımızın başını çektiği genel demokrasi savaşımının ana ilkesi olan yığın eylemlerinin kültür alanına bir yansıması olacaktır.

Kültür alanındaki tüm kişi, kuruluş ve örgütlerin varolan tüm olanakları kullanarak tekelci sermayenin bu saldırısını püskürtmeleri varlıklarını koruyabilmenin önkoşuludur. Türkiye Yazarlar Sendikası, Yayıncılar Derneği ve Yayıncılar Kooperatifi'nin dergimizin bu sayısında tam metnini bulacağınız ortak basın açıklaması, kültür alanı önündeki tehlikeler karşısında yazarların güçlerini ortak düşman tekelci sermayeye karşı birleştirme istekleri bakımından örnek alınacak bir tutumdur. Yazarlarla yayıncıların bu güçbirliğinin her iki kültürel birimin kâğıt, telif sözleşmesi, dağıtım vb özgül sorunlarını çözme yönünde de önemli bir adım olacağına inanıyoruz.

«50. Ölüm Yıldönümünde Mayakovski'yi Düşünürken» başlıklı yazısıyla Ataol Behramoğlu, çağımızın büyük şairinin kişiliği ve şiirine ilişkin ülkemiz okurlarınca henüz bilinmeyen olgulara değiniyor. Mayakovski'nin yine bu bakımlardan öğretici ve önemli bir şiirinin «Proleter Şairlere Mesaj»ın çevirisini de bu sayımızda okuyacaksınız.

Dergimizde yazmasından sevinç duyduğumuz değerli bilim adamı Doçent Emre Kongar, şu sıralarda Ankara'da, Ankara Sanat Tiyatrosu'nca sahnelenmekte olan Vasıf Öngören'in «Oyun Nasıl Oynanmalı» adlı oyunu üstüne yazısıyla bu sayımızda yeralıyor.

Atilla Dorsay'ın Ege Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesinde yaptığı bir konuşmanın notlarından oluşan «Sinema ve Politika» adlı yazısı, doğal olarak konuşmanın havasını taşımakta. Yazıda arabaşlıklar altında işlenen herbir konunun ayrı birer yazı konusu olabilecek önemde olduklarına inanıyoruz.

Bu sayımızda A. Kadir, Fahri Erdinç, Barış Pirhasan, Adnan Özer ve Hüseyin Haydar'ın şiirlerinin yanısıra değerli öykü yazarı, romancı ve şair Talip Apaydın'ın yeni bir öyküsünü Zekai Ormancılar'ın desenleriyle sunuyoruz.

İki yıl önce yitirdiğimiz değerli sanatçı arkadaşımız Altan Yalçın'ı Atilla Aşut'un bir anı yazısıyla anıyoruz.

Olaylar-Yorumlar bölümümüzde 28 Nisan'da Türkiye'deki ilk heykel sergisini açacak olan Mehmet Aksoy üstüne Sabahattin Tuncer'in bir değerlendirme yazısı, Vedat Türkali'nin Barış Derneği'nin düzenlediği uluslararası toplantıda TYS adına sunduğu «Silahsızlanma İçin Eğitimde Kitle İletişimi» adlı bildirisinin metni ve Barış Derneği'nin bu çok önemli sempozyuma ilişkin sonuç değerlendirmesi, Bilgesu Erenus'la son oyunu «Kaside» üstüne yaptığımız söyleşi, Atilla Dorsay'ın 1980 Berlin Film Şenliği üstüne bir yazısı, tanınmış antifaşist şarkıcı Ernst Busch'un 80. doğum yıldönümü nedeniyle iki kısa yazı yeralıyor. Yine Olaylar - Yorumlar Bölümünde bir TRT çalışanının, TRT'de olup bitenlerin bir bölümüne ilişkin değerlendirmesini bulacaksınız.

Güncel sanat ve kültür olayları üstüne sunduğumuz yorum yazılarının yanısıra, olay öncesinde okurları bilgilendirici ve yönlendirici olmaya da özen gösteriyoruz.

TÜRKİYE YAZARLAR SENDİKASI (TYS) YAYINCILAR DERNEĞİ (YAY-DER) VE YAYINCILAR KOOPERATİFİ (YAY-KO) ORTAK BİLDİRİSİ

Ortak basın toplantısından bir görünüm.

Ülkemizde ekonomik ve siyasal bunalımın kültür alanını da etkilediği, özellikle birbirini izleyen kâğıt zamlarının, buna bağlı olarak kâğıt karaborsasının kitap maliyetlerini ve dolayısıyla fiyatlarını alabildiğine yükselttiği, yükselen bu fiyattan oransal olarak yayıncı ya da yazar payı artış göstermezken karaborsacı, aracı ve spekülasyon kârlarının alabildiğine arttığı ve tüm bunların ülkemiz kültür yaşamında olumsuzdan da öte öldürücü, yok edici etkileri artık kamu oyunca da anlaşılmaya başlanmıştır. Bu konuda daha aydınlatıcı ve ayrıntılı açıklamalar yapmak, bir ülkenin can damarlarından biri demek olan kültürel yaşam üzerinde dolaşan ağır tehdidi daha ayrıntılı olarak kamu oyuna duyurmak için, ülkemiz yazarlarının meslek örgütü Türkiye Yazarlar Sendikası ve yayıncı örgütleri olarak Yayıncılar Derneği ve Yayıncılar Kooperatifi sorumluları, aşağıdaki ortak açıklamayı yapmayı gerekli gördük.

1 — Bugün ülkemizde kültür ve sanat alanında yayın yapan 100'e yakın kuruluş bulunmaktadır. Güç ve değişken piyasa koşulları içinde üretim yapan ve elde edebilecekleri kârın önemli bir bölümünü aracıya ve spekülatöre kaptırmaktan kurtulamayan bu kuruluşlar, henüz yeterli bir düzeyde olmasa bile, son zamanlarda güçlerini birleştirme zorunluluğunu duymuşlar ve bu alanda bazı olumlu adımlar atmışlardır. Bugünkü koşullarda bu nitelikte bir

yayıncılığın kârlı bir yatırım alanı olmaktan çok, özveriye dayanan kültür emekçiliği niteliğinin ağır bastığını belirtmek isteriz.

Şu anda karşı karşıya bulunulan kâğıt sorununun özü ise kısaca şöyledir: Ülkemizde gazete kâğıdı diye anılan 54-60 gramlık kâğıdın yıllık tüketimi 145 - 150 bin ton dolaylarındadır. 90-100 bin tonluk yerli üretimden, 40-50 bin tonu dış alımdan karşılanan bu miktarın büyük bölümü gazete tüketimine harcanmaktadır. Kitap için tüketilen yıllık kâğıdın miktarı 10-15 bin, bunun kültür ve sanat yapıtlarına ayrılan bölümü ise sadece 5000 ton dolayında bulunmaktadır. Bir başka deyişle, Türkiye'de gazete kâğıdı genel tüketiminde kültür ve sanat yapıtlarına düşen miktar % 3'tür. Aynı miktarın genel nüfusa oranlanması ise daha acı bir olguyu ortaya koymaktadır: 1 kişiye düşen yıllık kâğıt miktarı 110 gram. Yani 10 formalık bir kitapçık! Bu rakamlar karşısında ülkemizde kitap yayıncılığının ciddi bir endüstri, yazarlığın ciddi bir meslek olduğunu ve devletin ciddi bir kültür politikasına sahip bulunduğunu söylemeye sanırız kimsenin dili varamayacaktır.

Kamu iktisadi kuruluşu olarak görev yapan SEKA, ülkemizde kâğıt üreten başlıca kuruluştur. Devlet, kâğıt üretimi alanında artan nüfusa ve çağdaş gereksinimlere hiçbir zaman ayak uyduramamış ya da uydurmak istememiştir. Kâğıt fabrikalarının kimi hammaddeler ve araçlar açısından tümüyle dışa bağımlı oluşlarının yanısıra üretilmiş kâğıt yönünden de dışa bağımlılığı sürdürme yönündeki ısrarlı tutum, ülkemizde kültürün gelmiş geçmiş iktidarlarca ciddiye alınmadığının en belirgin kanıtlarıdır. Türkiye gibi kâğıt hammaddesinin bol olduğu bir ülke için, bu, bağışlanamayacak bir hatadır.

Kâğıt üretimi alanında uygulanan çarpık politika, doğal olarak kültür alanına da yansımış, kâğıt tüketimi alanında günlük basına büyük ayrıcalıklar sağlanmış, bu ise korkunç israfa, spekülasyona ve karaborsaya olanak tanımıştır.

Anayasamızda şöyle bir hüküm yer almaktadır: «Gazete ve dergiler, Devletin ve diğer kamu tüzel kişilerin veya bunlara bağlı kurumların araç ve imkânlarından eşitlik esasına göre faydalanır».

Bu çağdaş hükmün, kapsamına kültür hizmeti görmekte olan yaınevleri de alınarak genişletilmesi gerekirken, tam tersi olmuş, hükümetler zaman zaman günlük basına ayrıcalıklar tanıyan kararnameler çıkarmıştır, fakat örneğin, çoğu fikir, sanat ve meslek alanlarında hizmet gören dergiler bu ayrıcalıkların dışında tutulmuşlardır. Günlük basına hiçbir denetim uygulanmadan, indirimli ve bol miktarda kâğıt tahsisi yapılmaktayken, yayınevleri kara-

borsacının ve speklatörlerin eline ve insafına teslim edilmiştir. Mevcut hükümetin aldığı son kararla günlük basına indirimli kâğıt tahsisine son verilmiş olmakla birlikte, yayınevlerine uygulanan kâğıt tahsisi politikasında henüz herhangi bir belirgin değişiklik görünmemektedir. Bu konuya ilişkin olarak istek ve görüşlerimizi şöyle sıralayacağız:

a) Anayasamızın ilgili hükmü, kültür hizmeti gören yayınevlerini de kapsayacak biçimde genişletilmeli, basına olduğu gibi yayınevlerine de vazgeçilmez kamu kuruluşu niteliği kazandırılmalıdır.

b) Kâğıt yokluğu, karaborsa ve spekülasyon nedeniyle kitabı çıkaramaz duruma gelen yazarın, kitap basamaz duruma gelen yayınevinin, olağanüstü fiyat artışı karşısında kitap alamaz duruma gelen okurun ortak sorununu çözecek bir hükümet kararnamesi çıkarılarak, SEKA'dan kâğıt alımında yazar ve yayınevi istekleri de hiç değilse günlük basına uygulanan öncelikler çerçevesinde ele alınmalıdır.

2 — Kâğıt sorununun yanısıra, PTT ücretlerine uygulanan zamlar da önemli bir sorun olarak karşımızda durmaktadır. Bilindiği gibi ülkemizde kitap dağıtım örgütleri gelişmemiş durumdadır. Dağıtım olanakları uzak bölgelerin gereksinimini karşılayabilmekten uzaktır. Uzak yörede bulunan okur, yöresindeki kitapçıda bulunmayan kitabı edinme olanaklarından büyük ölçüde yoksun bulunmaktadır. Bu durumdaki okurun tek çaresi, gereksindiği kitabı yayınevinden istemektir. PTT ücretlerine son olarak yapılan ezici zamlar nedeniyle uzak yörede bulunan okurun kitap edinme olanağı tümüyle yok edilmiştir. Bugün PTT fiyatları ile kitap fiyatları hemen hemen özdeşleşmiş bulunmaktadır. Örneğin 50 TL. değerindeki kitabı PTT aracılığı ile okura iletebilmek için aşağı yukarı aynı değerde pul yapıştırmak gerekmektedir. Maliyet artışları nedeniyle zaten astronomik artış gösteren kitap fiyatları, aşırı düzeyde PTT ücretinin de eklenmesiyle bir kat daha artmış, bunun doğal sonucu olarak da PTT yoluyla yayınevlerinden kitap istekleri sıfır düzeye inmiştir.

Bu konuda yazar ve yayınevi örgütleri olarak isteğimiz şudur: PTT, kişilerin kitap isteklerini karşılama yönünde özel bir tarife uygulamalı, uzak bölgelerde yaşayan yurttaşların kitap okuma olanağı yeniden sağlanmalıdır.

3 — Yazar ve yayımcı olarak ekonomik sorunlarımızın ayrılmaz bir parçasını da, siyasal nitelikli sorunlarımız oluşturmaktadır. Ülkemizde kültürün sağlıklı bir biçimde gelişmesi, kültür emekçilerine gerekli saygının gösterilmesi, bu alanda güvenli, güven-

celi çalışma ortamının sağlanması başta Anayasa olmak üzere yasalarımızın da buyruğudur. Yöneticiler, anayasal ve yasal buyruklara uymakla yükümlüdürler.

Böyleyken anayasal ve yasal güvence altındaki kitabevleri saldırıya uğramakta, keyfi nitelikte tutumlarla basılabilmekte, yayıncılar sorgusuz sualsiz gözaltına alınabilmekte, yayınevlerince gönderilen kitap kolilerinin alımında PTT'lerde olmadık güçlükler çıkartılmaktadır.

Anayasaya göre, bir kitabın toplatılabilmesi için yasaca belirlenen bir suçun işlenmesi ve yargıcın toplatma kararı vermesi gerekir. İvedili durumlarda da yasaca yetkili kılınan merci kitap toplatabilmekte, fakat toplatma kararını 24 saat içinde mahkemeye bildirme yükümlülüğünü taşımaktadır. Bu karar mahkemece 3 gün içinde onaylanmazsa hükümsüz kalmaktadır.

Aslında bu düzenleme çağdaş bir nitelik taşımamaktadır. Çünkü özünde, kitap yolu ile suç işlenebileceği varsayımından hareket edilmekte, bu da düşüncenin suç olamayacağı anayasal hükmüyle çelişmektedir. Ancak uygulamada bu düzenlemeye bile uyulmadığı görülmektedir.

Daha da acısı, bu gibi keyfi ve antidemokratik tutumlarla, kitap neredeyse silah gibi, uyuşturucu madde gibi tehlikeli bir suç unsuru olarak kamuoyuna sunulmakta, insanlarımız ekmek kadar, su kadar gereksinimleri olan kitaptan, okuma ve öğrenme eyleminden korkar duruma getirilmektedirler. Bu çağdışı bir tutumdur, vahşettir, akıl almaz bir geriliktir. Ülkemize, toplumumuza karşı işlenebilecek en ağır bir suçtur. Böylece, bir başka deyişle, bir kitabı yayınlamanın binbir güçlüğünü aştıktan sonra, onun korunması sorunu ile karşı karşıya bulunmaktayız. Yazar ve yayıncı örgütleri olarak buradan tüm yöneticilere, hükümete, tüm sorumlulara ve hakkında soruşturma açılmamış kitapların görüntülerini bile televizyon ekranlarından silah görüntüleriyle birlikte yansıtan, aynı şeyi gazetelerde yapan basın ve yayın sorumlularına sesleniyoruz: Kitaplardan elinizi çekin. Kitap düşmanlığına son verin. Yazarlara, yayıncılara, kitapçılara yapılan baskıların, saldırıların karşısında tüm gücümüzle, elbirliğiyle çıkacağımızı, çağdışı uygulamaların sorumlularının yakalarını bırakmayacağımızı, bu alanda hem ülkemizde, hem dünya ölçüsünde kamu oyunu bilgili kılmak, uyarmak için tüm olanaklarımızı seferber edeceğimizi herkes bilmelidir.

4 — Sanat ve kültür alanında kitap tirajlarının ortalama olarak 5000 dolaylarında bulunduğu, çoğu orta sınıftan, memur, öğrenci, işçi olan okurun alım düzeyinin hızla düşmekte olduğu ülke-

mizde, yayın alanındaki çelişkileri, yazar ve yayıncı arasındaki ilişkide yoğunlaştırmanın yanlış ve zararlı bir tutum olacağı kanısındayız. Bugün, kültür alanının topluca savunulması sorunu ve göreviyle karşı karşıya bulunmaktayız. Ülkemizde yazarlık ve yayın alanının yetkili ve güçlü örgütlerinin sorumluları olarak, bu anlayış çerçevesi içinde çözülmeyecek hiçbir sorunumuzun bulunmayacağı inancındayız. Türkiye Yazarlar Sendikası, Yayıncılar Derneği, ve Yayıncılar Kooperatifi olarak telif hakları sorunlarının çağdaş ve akılcı bir tutumla düzenlenmesinde, yazarlar ve yayınevleri arasında tek tip sözleşmeler oluşturulmasında, bunların düzgün işleyişinin denetlenmesinde gereken tüm iyiniyeti ve çabayı göstereceğimizi, bunun da ötesinde karşılıklı ilişkilerimizi gerek meslek çıkarlarımız, gerekse kültür alanının demokratikleştirilmesi ve güçlendirilmesi yönünde sürdürmeye ve geliştirmeye kararlı olduğumuzu, yazar ve yayıncı örgütlerinin bir araya gelmeleri bakımından tarihsel bir nitelik taşıdığına inandığımız bu toplantı dolayısı ile kamuoyuna duyururuyoruz.

Türkiye Yazarlar Sendikası
(TYS)

Yayıncılar Derneği
(YAY-DER)

Yayıncılar Kooperatifi
(YAY-KO)

a. kadir

HASTALIĞIN OTUZUNCU GÜNÜ

Boş bir arsaya bakar bizim arka daire.
Köpekler dolaşır arsada irili ufaklı.
Karşı balkonlarda beyaz çamaşırlar asılı.
Kapalıyım ben evde
tam bir ay var.
Komşulardan biri ziyaretime gelecek de ne olacak?
İki laf edemem onlarla.
Evlerinde her şeyleri tamam,
ama bir kitaplıkları yok.

Ben insan sesi duymak istiyorum.
Önümden bir yapı işçisi ekmeğini ısıra ısıra yürüsün gitsin.
İşinden atılan bir genç fırlasın önümden öfkeli öfkeli.
Şöyle çapkınca bir göz kırpsın bir kıza bir delikanlı.
Islık çala çala karşı bakkalın çırağı geçsin.
Geçsin temizlik işçileri,
asıl sahipleri memleketimin,
çöp kamyonuna yükleye yükleye kürek kürek küfürü.

İnsan sesi duymak istiyorum ben,
insan kokusu, insan soluğu, insan teri.

fahri erdinç

DEMEDİ DEMEYİN SONRA

Sizin bastığınız yerde ot bitmez
serçeler de su içmez ayak izlerinizden
ne yurt tanır hayınlığınız
ne halk
vicdanınız cüzdanınızda.

Nelerden yoksun etmediniz ki bizi
biz yalnız sizden yoksun edeceğiz çocuklarınızı
önce yüzkaranızdan ama
arınacaklar en rezil hünerinizden
çevrilmeyecek artık yetim hakkı köpek mamasına.

Falaka kurduğunuz yer var ya
kızlarımızı deştiğiniz
ağzımıza işediğiniz kimimizin
kurşunladığınız ipe çektiğiniz
sizin adımlarınız işte orada biten
ve başlayan da bizim yolumuz
ne çıkar iz olmayacaksa o yolda bizden.

Hepinizle kanlı bıçaklıyız
ama çocuklarınızla değil
en ağır cezanızı onlar verecekler
suyunuzdan geldiklerine pişman
ve işte o zaman
ders kitaplarına gireceğiz biz onların
nice kez sövdüğünüz anamızla beraber
çocuklarınız doğum günlerimizi bile ezberleyecekler
sınavda bilemezlerse bu şiirlerimizi vay hallerine
babaları olarak bizleri sevecekler.

VLADİMİR MAYAKOVSKİ
(1893 - 1930)

ÖLÜMÜNÜN ELLİNCİ YILINDA MAYAKOVSKİ'Yİ DÜŞÜNÜRKEN

ATAOL BEHRAMOĞLU

Mayakovski öleli yarım yüzyıl geçmiş. Fakat günümüzde yaşayan bir şairden söz eder gibi söz ediyoruz adından. Öylesine güncel. Yaşamı, yapıtları, eylemi.

Otuz yedi yıl yaşamış. (1893-1930). Bu otuz yedi yıllık yaşama sığdırabildikleri ise gerçekten olağanüstü, başdöndürücü. Bir kaç cilt dolusu şiir. Hem de sadece kendi ülkesinde değil tüm dünyada yüzyılın şiirini derinden etkileyen türden. *Pantolonlu Bulut, 150.000.000, Lenin Destanı, Ekim Destanı, Seviyorum* v.b. gibi görkemli başyapıtlar var aralarında. Üç oyun. Üçü de yine sadece kendi ülkesinde değil tüm dünyada çağdaş tiyatronun başyapıtları arasında. Yığınla senaryo, makale, afiş, desen, poster. Senaryolarını yine kendisinin yazdığı ve Sovyet sinemasında yeri olan iki filmde başrol oyunculuğu. Ülkeyi baştan başa dolaşarak şiir üstüne konferanslar, eylem adamlığı, ajitatörlük. Bu arada bir Fransa, bir Kuzey Amerika, bir Küba ve Meksika yolculuğu... Tüm bunların otuz yedi yıllık bir yaşama sığdırılabildiğine inanmak kolay değil.

Mayakovski'nin gücü nereden geliyor? Bunu kavrayabilmek ve bir kaç sözcükle aktarabilmek de kolay değil. Rusçayı öğrenmeye başlayan herkes gibi, benim de bir hevesle yapıtlarına ilk elde sarıldığım şairlerden biri Mayakovski'ydi kuşkusuz. Fakat granit bir kayaya çarpmışcasına sersemlemiştim bu ilk denememde. Tek bir sözcüğünü, tek bir dizesini anlayamıyordum. Oysa, sözgelimi Puşkin gibi, Lermontov gibi 19. yüzyıl Rus şiirinin büyük şairleri-

ni rahatlıkla okuyup anlayabiliyordum artık o sırada. Sonraki bir kaç denemem de yine başarısızlıkla sonuçlandı. Ancak 1970 yılında *Halkın Dostları* dergisinde iki şiirini çevirip yayınlayabildim. Lenin Destanından bir bölümle, Dökmeci İvan Kozırev'in Yeni Evine Yerleşmesinin Öyküsü. Fakat itiraf ederim ki o sırada da Mayakovski'nin tadına varabilmiş değildim henüz.

Sonra Sovyetler Birliğinde bulunduğum iki yıl süresince, yapıtlarının tümünü değilse de tümüne yakınını okudum. Bundan başka, gerek yaşamı, gerek yapıtları üstüne yazılmış pek çok şey okudum. Kendi adını taşıyan alandaki görkemli anıtının önünden pek çok kez geçmişliğim olmuştur. Ve çok düşündüm. Kişiliği üstüne, şiiri üstüne, intiharı üstüne.

Bugün yine de Mayakovski'nin şiirini bütün boyutlarıyla kavradığımı söyleyebilecek durumda değilim. Fakat bu şiirin tadını duyabiliyorum artık. İnsanı hayran bırakan, şaşırtan, üzen, güldüren, düşündüren. Ve bir başladınız mı, artık alıp götüren bir şiir. Gerek içeriğin dize dize yoğunlaşıp sonuca doğru gelişmesi, gerek dizelerin birbirlerine zincirleme bağlanışındaki eşsiz şiir ustalığı, akıcılık, ritm, uyak, mecaz, sözcük hünerleriyle.. Bazen tokat gibi patlayan, bazen yürek burkan duygululukta, bazen insana kahkaha attıracak kadar ironik imge ve betimleriyle.. Ve bir duygu durumundan bir başka duygu durumuna, öfkeden hüzne, duygululuktan ironiye, iğneleyici ya da azarlayıcı bir sözden, pırıl pırıl, saf bir yaşama sevincine, bir çocuk içtenliğine geçişlerdeki başdöndürücü beklenmediklik, insancalıkla... Her dizesinde, yaşayan bir insanın nabzının atışlarını duyar gibisinizdir. Sesinin tonunu... Yalvaran, rica eden, öfkeyle yükselen... Olağanüstü titiz şiir işçiliğine, her bir sözcük, dize ve şiirin bütünsel kurgusu üzerinde gerçekten bir kuyumcu hüzeri ve özeniyle çalışmasına karşın, Mayakovski'nin şiiri böylesine içten gelme, böylesine kurgusallıktan, yapaylıktan uzak, yaşanılan şey sanki o sıcak yaşama anında şiirleştiriliyormuşçasına doğaçtan gelme izlenimi uyandıran bir şiirdir... Ve sanırım Mayakovski'nin şair olarak yüceliği de işte bu bileşkeden kaynaklanıyor. Bütün derinliğiyle, bütün ayrıntıları ve boyutlarıyla gerçekten yaşanmış, algılanmış, düşünülmüş olan şeyin, şiir zanaatına özgü tüm araç ve gereçlerin seferber edilerek, ve bu yolda yeni araç ve gereçler de yaratılarak dile getirilmesindeki bileşkede... Bu bakımdan, gerçek anlamıyla yaşanmamış, acısı çekilmemiş, sevinci ya da kaygısı duyulmamış herhangi bir duygu ya da düşünceyi, salt şiir zanaatının hüneriyle şiirleştirebileceklerini sananların da; gerçekten yaşadıkları, kaygısını duydukları bir düşünce ya da duyguyu şiir zanaatının hünerlerine boşvererek söylemek-

Mayakovski şiir okurken (1929). Belgesel bir çekimden görüntüler

le şiire varabileceklerini sananların da, yani hepimizin, Mayakovski'nin verdiği bu örnekten öğreneceğimiz çok şey var.

Türkiye ilginç bir ülke... İnsanlarımız, hele aydınlarımız, yüzeysel, üstünkörü, rahat yargılara varmaya çok yatkın. Bizim kuşaktan bir önceki kuşağın bir şairinin, bir kaç yıl önceki bir konuşmamızda «Şu Mayakovski hiç de şişirildiği kadar önemli bir şair değilmiş meğer» anlamında bir şey söylediğini anımsıyorum. Türkçeye yapılmış kırık dökük, kimisi de yanlış bir kaç çeviriden

yola çıkarak varabiliyordu bu yargıya. Böyle bir yargıya çabucak varmak ve yargısından hiç bir kuşku duymamak, belki de rahatlatıyordu onu. Bir başka gün, yine yabancı dil bilmeyen ve Mayakovski üstüne türkçede yayınlanmış birkaç parça şeyi görüp, okumuş olduğunu da sanmadığım bir romancı arkadaştan, Mayakovski'nin neden intihar etmiş olabileceğine ilişkin yarım saate yakın bir söylev dinlediğimi anımsıyorum.

Gerçekten de, Mayakovski neden intihar etti? Sözkonusu olan kişi, insanlığın bugününü ve geleceğini temelden etkilemiş bir devrimin şiir alanında en büyük sözcüsü sayıldığına göre, kişisel, olağan bir ölüm olarak bakılamaz böylesi bir ölüme.

Nazım Hikmet 1930 yılında yayınlanan «Muazzam Şair Mayakovski Neden İntihar Etti?» başlıklı yazısında bu sorunun yanıtını arıyor ve yine Sovyet devrimi yıllarının bir başka şairinin, Demyan Bedni'nin yargısına katıldığını belirterek sonuçlandırıyor yazısını:

«Ağır bir hastalık, rastlansal bir yalnızlık ve kişisel bazı acıların birleştiği bir anda, eski, bireysel içgüdüler harekete geldiler. Eski Mayakovski yeni Mayakovski'yi bir zayıf anında yakalayıp öldürdü...»

Mayakovski'nin intiharından burjuva dünyasında Sovyet devrimini karalamak için ikiyüzlü bir tutumla yararlanıldığı bir sırada ve yazının yayınlandığı 1930 yılı düşünülürse, 27-28 yaşlarında genç bir adam olan Nazım Hikmet'in böyle bir açıklamayı aktarması yararlı ve gerekliydi kuşkusuz. Ama bugün konuya daha yakından, daha derinliğine bakmamız gerektiği kanısındayım.

«Ağır bir hastalık, rastlansal bir yalnızlık ve kişisel bazı acılar...» Bunlar anlaşılabilir. Ekim Destanı'nı ülkesinde okuyarak dolaşırken yanında yazman olarak bulunan P. İ. Lavut'un anılarında, sık sık yinelenen ve her seferinde şairi yatağa düşüren müzmin bir gripten söz ediliyor. İntihar ettiği sırada yine hastaymış. Bir takım gönül kırıklıklarından söz edildiğini de anımsıyorum bu kitapta. Fakat kuşkusuz, her zaman sevdiği kadın Lili Brik olmuştu. «Seviyorum» adlı uzun şiirinde şöyle diyor Mayakovski: «**Bilirim nerdedir yüreği başkalarının / göğüs kafesinde - bunu herkes bilir /bendeyse /çıldırdı anatomi /baştan ayağa yüreğim ben /her yanımda küt küt atmada.** Şiirin bir başka yerinde şu dizeler var: **sen geldin /hamarat, becerikli /baktın şöyle bir /o böğürtünün/ o boyun posun /ardındaki çocuğu görüverdin. /Kapıp /aldın yüreğimi /ve başladın /oynamaya /topuyla oynayan küçük bir kız gibi...**»

Bu «baştan ayağa yürek» adamın dev gibi boyunun posunun,

«Para İçin Doğmayanlar» (1918) filminde V. Mayakovski

dillere destan bas sesinin ardındaki çocuğu gören kadın (ya da kadınlar), ondaki sevme, bağlanma yeteneğini değerlendirebildi mi, yoksa oynadı mı onunla? Bu, ayrıntılarıyla, bir başka konu. Fakat Mayakovski'nin kendini öldürmesinde, sevdiği kadın (ya da kadınlarca) yeterince değerlendirilmeyişinin yalnız bırakılışların ve yine bu konuya ilişkin olarak, tutkulu kişiliğinden gelen başka bazı sorunların, üzüntülerin payı olsa gerektir. Arkadaşı şair Aseyev, 1940 yılında yazdığı güzelim destanının, «**Mayakovski Başlıyor**»un bir yerinde şöyle diyor: «**Kucaklardı onları/opera jestlerine /başvurmadan /ağdalı /lirik numaralara. /Kucaklardı onları /boşkafa, kibirli /narin endam /ve uzun bacaklı ahmakları./**

Daha akıllı /ve dikkatli olanlarıysa /çekilirlerdi bir kıyıya: / «Ateşle oynanmaz!» / ısınırlardı /ailesel mutluluklarında. /Bastırıp yargıyı: / «Huzur yok bu adamda!»

«Eski Mayakovski yeni Mayakovski'yi öldürdü...» Bütün şablonlar gibi ilk elde akla yatkın ve çekici görünen bu yargının altındaki anlamları görebilmek içinse, devrim sonrasındaki Sovyet Rus edebiyatının bazı olgularını gözden geçirmek gerekiyor.

Devrimin ilk yıllarında kurulup gelişen «Proletkult» (Proletarya Kültürü) hareketi «arı proletarya kültürü» yaratma amacı peşindeydi. Böyle bir amacın geçersizliği, marksizme aykırı felsefi özü, daha o yıllarda ortaya konulmuş, ve hareket dağılmıştı. 1925 yılında RAPP (Proleter Yazarlar Rusya Birliği) adıyla bir başka örgüt kuruldu. Aralarında Furmanov, Fadeyev gibi yeni Sovyet edebiyatının öncü ve önemli yazarlarının da bulunduğu RAPP'çılar, klasik mirastan yararlanma konusunda proletkultçuların sekter tutumuna karşıt bir konumda bulunuyorlardı. O günün edebiyat akımlarında bireyci, biçimci tutumlara karşı sanatsal yaratıda «dünya görüşü»nün önemini vurgulayarak önemli bir işlev görüyor, fakat eleştirilerinde çoğu kez siyasal slogancılığa, şematizme düşmekten kurtulamıyorlardı. Örgütün sekreteri L. Averbach, «sanatsal yaratıda diyalektik -materyalist yöntem» kavramını ortaya atmış, konuyla ilgili bugünkü marksist literatürde «kaba sosyolojik yöntem» diye adlandırılan bir tutumla dönemin edebiyat yapıtlarını eleştirmeye girişmişti. Aseyev'in sözünü ettiğim destanında, o yılların Sovyet edebiyat ortamında esen bu hava şu çok etkili dizelerle betimleniyor:

«O zaman /ortaya çıktı /edebiyatta da /dudaklarında /kalaylı alıntılar / kedi yürekli / fakat buzağı postunda / edebiyat gansteri / Averbach. / Bir kel edinmişti / ilk gençliğinden / ve gayretle / oğuşturturdu kelini. /Herkese /dünya boş ve düzdür /ve gençlik diye / bir şey yoktur / dercesine / ...... / Çok geçmeden / bu çıplak kafatası / tüm edebiyatın / üstünde parladı. / Bir çete / kurdu kendine / beceriyle; / yitirilecek / hiç bir şeyi / olmayanlardan/ ve yol gösterdi / onlara /akıl ve / iş verdi / ve öğretti / kellerini oğuşturmayı...»

RAPP'çılar, proleter kökenli olmadıkları v.b. gerekçelerle Gorki, Mayakovski, Aleksey Tolstoy gibi yazarları kendilerinden saymıyorlar, devrimin «yol arkadaşı» diye adlandırıyorlardı onları. Bir sloganları da «şiirin Demyanlaştırılması», yani herkesin Demyan Bedni'ninkiler gibi salt siyasal içerikli, salt siyasal işlev yüklenmiş, biçim açısından da daha çok folklor kaynaklarına dayanan bir şiir yazmasının sağlanmasıydı... Böyle bir anlayışın, Mayakovs-

ki'nin çok yönlü, tutkulu, enerjik şiirini ve kişiliğini benimseyebilmesi, fütürist döneminin gözüpek imgelerle yüklü, isyancı, ritmik şiirleriyle olgunluk dönemindeki «partili» şiirleri arasındaki gerek içsel, gerek biçimsel bağlantıyı, kan bağını görebilmesi, bir başka deyişle, bu iki dönem arasında bir kopukluk, bir karşıtlık değil, bir bütünlenmenin, aşamanın söz konusu olduğunu kavrayıp değerlendirebilmesi olanaksızdı.

Maysakovski 1926 yılında «Proleter Şairlere Mesaj» adlı ünlü şiirini yazdı. 1930 yılında RAPP örgütüne üye oldu. Fakat RAPP'çılar onu hiç bir zaman gerektiğince benimseyip kendilerinden saymadılar. Dönemin resmi kimlikli sayılabilecek eleştirmenleri o dönemde toplumsal bir eleştiri yükü taşıyan şiirlerini kötülüyor, bireycilikle suçluyor, oyunlarını kabaca aşağılıyorlardı. Öte yandan, eski fütürist çevreden kişisel arkadaşlarınca da, RAPP'çılarla dostça bağıntı kurma girişimlerinden ve bu örgüte katılmasından ötürü kınanıyordu. Tüm bu ayrıntılar, sanırım, yaşamına kendi eliyle son verişinin toplumsal nedenleri üzerine düşünmemize de ipuçları verecek niteliktedir.

Yirminci yüzyıl şiirinde Mayakovski, çok yönlü, büyük, gözüpek bir yaratıcı yeteneğin, çocuksuluğunu hiç bir zaman yitirmeyen bir içtenliğin, son sınırında bir özveri ve bağlanma erdeminin, şairin bireyselliğinden hiç bir şey yitirmeden, tersine, onunla özdeşleştirmeyi, kaynaştırmayı başararak kitlelerin, çağın ateşini, dinamizmini şiire getirebilmenin ölümsüz örneğidir. Kaç sanatçı, «Şiir Nasıl Yazılır» (Yapılır) da, onun yaptığı gibi, kendi zanaatının gizlerini hiç bir büyüklük, kıskançlık, kibir taslamadan sayıp döker? Kaç sanatçı bireysel olanla toplumsal olan arasında onun kurabildiğince canlı bir bağıntı, bir özdeşlik kurabilmiştir? Kaç sanatçı kuramsal olanla pratik arasında onun aradığınca canlı bir bileşke aramış ve kurabilmiştir bu bileşkeyi? Bütün bu özellikleriyle Mayakovski, çağımız sanatında dev bir meşale, bir yol gösterici olarak yanıp duruyor. Elli yıldır ışığından hiç bir şey eksilmeden. Bize sadece nasıl sanatçı olunabileceğini değil, nasıl insan olunabileceğini de anlatarak.

v. mayakovski

PROLETER ŞAİRLERE MESAJ

Yoldaşlar, izin verin
maskesiz
gösterişsiz
yoldaşça konuşmama.
Sizden daha yaşlı bir
yoldaşınız olarak.
Aptal ve duyarlıksız
biri olmadığımı
söylemem de gereksiz.
Bezimenski yoldaş
Svetlov yoldaş
Utkin yoldaş
taştışmaktan
kalayı döküldü
gırtlaklarımızın.
soluk soluğa kaldık
sahne utkularından.
Benimse, yoldaşlar
pratik bir önerim var:
gelin, donatalım
bir sevinçli sofra!
Serelim altımıza
güzel sözlerden halılar
çok uzamış dişleri
keselim testereyle.
Lunaçarski'nin dağıttığı
defne çelenklerinin
katalım yapraklarını
kardeşlik çorbamıza.
Ve karar verelim ki
haklıdır herkes
kendince.

Her şairin
kendine
özgü bir sesi var.
Bölelim bir güzel
ortak şan tavuğunu
dağıtalım herkese
eşit parçalar!
Kinayeli sözlere
bir son verelim artık
zarif söz incileri
üretelim yoldaşlar.
Ve söz sırası
bana geldiğinde
kalkıp diyeceğim ki:
— Size, burnu havada
bir şiir allamesi
gibi gelmekteyim, öyle mi?
Ve sözüm yabana
hokkabazıymışım
içinden çıkılmaz şiirlerin.
Oysa bana, kardeşler
gerçekten
tek bir şey
gerekli:
Çok olsun iyi şair
çok olsun
ve çeşitli.
Kendine daha parlak
paye kazanmak için
hoş geliyor çoğuna
«napostu»(*) şamatası
— Biz, diyorlar, biriciğiz
proleteriz çünkü.
Peki, ben neyim sizce
döviz kaçakçısı mı?
Kardeşler ben aslında
zanaatçıyım sadece
bu usanç verici felsefeden de
hoşlanmam.

(*) «napostu», o dönemin sekter nitelikli proleter yazar örgütlerinden birinin dergisinin adıdır. «Görev Başına» anlamına gelir.

Sıyırdım mı kollarımı
çalışmaksa çalışmak
kavgaysa kavga
buyurun
hodri meydan!
Önümüzde dağ gibi
bir çalışma alanı.
Her insana bir şiir
ustası gereklidir.
Çalışalım kardeşler
canımız çıkasıya.
Niceliği artırmak için
yükseltmek için niteliği.
Ben komünle ölçerim
türünü şiirlerin.
Gönlüm, komüne
sevdalıdır, çünkü
komün en yücesidir
yükseltilerin bence
en derinidir
derinliklerin.
Ve bağdaşmaz şiirle
ne dostluk, ne akrabalık
uyak lifleri örülemez
başkasının kanatları altında.
Yoldaşlar, bırakalım
paye ve ödül dağıtmayı
yafta yapıştırmayı
bırakalım artık.
İstemem böbürlenmek
yeni bir düşünceyle
uzak olsun benden
yazarlık kibiri de.
Savım şudur ki benim
kalkacaktır komünde
memur kalabalığı
orda türkü ve şiir
olacaktır sadece.
Bir çift uyak gördük mü
hayrete düşüyoruz
bir şiir dehası bu
diyoruz mucidine.

Kimimiz kızıl Byron
adını takınmışız
kimimiz olmuşuz
en kızıl Heine.
Korktuğum bir şey var
sizler ve kendim için:
ruhumuzun sığlaştırılması.
Lâyık görülmemeli
komünist ünvanına
yalınkatlığı beyitçinin
ve manzumecinin safsatası.
Aynı davaya gönül verdiğimizden
kuşkunuz olmasa gerek:
yürek hattında
ayrılığımız yok.
Eğer siz
değilseniz
bizden yana
ve biz
sizinle
birlikte değilsek
ne gerek var
bunca çabaya?
Ve eğer size
çıkışıyorsam bazen
sitemle kalkıyorsa
kalem tutan elim
hani, derler ya
bunu ben
anlımın teriyle hakettim
sizden daha çok
uyak rendelemişliğim var.
Yoldaşlar, bırakalım
şu tüccar kafasını
— Şiirim dükkânımdır
küflü anlayışını—
Ne yaptımsa ben
sizindir hepsi:
uyak
konu
söyleyiş
ses tonu!

Ün denen şeyden
daha kaypak
ve daha çürük
ne var şu dünyada?
Onu mezarıma mı
götüreceğim öldüğümde?
Tüküreyim içine
en yüksek derecede
şöhretinin de
parasının da
ve o türden ne varsa!
Şiir iktidarını
paylaşacağız diye
niye dövüşmeli ki?
Yığmak varken üst üste
okşayan
kamçılayan
sözcük dizilerini
Ve gelin, kıskançlığı
adımızı, sanımızı
bırakıp dışarda
bir bir yerleştirelim
komünün yapısına
o söz kerpiçlerini.
Yoldaşlar, gelin
uygunlaştıralım
adımlarımızı.
Ne işimize yarar
homurdanan bir kelin
uyduruk takma saçı! (**)
Dileğiniz sövmekse
düşman çok, bakın
öte yanında
kızıl barikatların.

1926

Türkçesi: Ataol Behramoğlu

(**) Bu sözle, RAPP sekreteri Averbach'ın amaçlandığı anlaşılıyor.

MAYAKOVSKİ'NİN ÖLÜMÜNDEN SONRA BULUNAN ŞİİRLER (1929 - 1930)

Aşağıdaki dizeler Mayakovski'nin ölümünden sonra bulunmuştur: Mayakovski'nin beş yıllık plan üstüne yazmağı tasarladığı büyük bir şiirin giriş'inin parçalarıdır. Mayakovski'nin beş yıllık plan üstüne yazmağı tasarladığı şiirin ilk giriş'i olan «O l a n c a   S e s i m l e» başlıklı şiir üzerinde çalışırken kaleme alınmıştır. İ k i n c i   g i r i ş lirik bir nitelik taşıyacak ve mektup biçiminde Lili Brik'e seslenecekti.

....

II

Sözcüklerin gücünü, çınlayan sözcüklerin gücünü biliyorum,
Kalabalıkları kendinden geçiren sözcükleri değil.
Başka sözcükleri, hani ölüleri toprak fışkırtan,
çatırdıyan bir meşenin adımları gibi kefenleri görüntüleyen.
Çoğu kez, ne okunmuş, ne basılmış sözcüklerdir onlar,
atılır çöp sepetine
Ama oradan çıkar ve ağızlarında gem dörtnala kalkarlar,
gümbürderler yüzyıllarca, trenler gelir sürüne sürüne
yalamak için uyuz ellerini onların.
Biliyorum sözcüklerin gücünü. Hiç değilse bunu.
Hiç değilse, bir dansın topukları altındaki gül yapraklarını.
Oysa, insan benliğiyle, dudakları ve gövdesiyle...

III

Az mı? Çok mu? Buruyorum elleri
ve parmakları,
kopmuş yapraklar, yel alıp götürüyor onları.
İşte böyle söküp çıkarılır
gizleri
Mayıs ayında keçiyolu papatyalarının.
Ustura ve makas bırakın diken diken olsun gümüş telleri saçlarının.
Bırakın tınlasın gümüş yığını yılların.
Umutluyum, inanıyorum ki: Hiç bir zaman
dize getirmeyecek beni utanç...

....

V

Bu parçanın dizeleri Mayakovski'nin «Elveda mektubu»nda şöyle bir değişiklikle bulunuyor:

Burada
ödeştik seninle
diye okunuyor,
oysa mektupta:
ödeştim yaşamla
diyor.

Birazdan saat ikiyi çalacak.
Yatıp uyumuşundur belki.
Gecenin içinde,
gümüş bir Oka (1) gibi
akıp gidiyor Samanyolu.
Tüm zaman benim,
telgrafların yıldırımları
Gelmiyecek artık
seni uyandırmak,
tedirgin etmek için.
Hani ne derler,
olay kapandı.
Sevda kayığı
günlük yaşama çarptı parçalandı.
Ödeştik
seninle.
Gereksiz gözden geçirmek
acıları,
mutsuzlukları
ve karşılıklı haksızlıkları.
Bak gör,
ne dingin evren.
Gece
binlerce
yüzbinlerce yıldızı
sermiş
ayaklarına gökyüzünün.
Şimdi
uyanıp kalkmanın,
yüzyıllarla,
tarihle,
evrenle
konuşmanın zamanı...

Türkçesi: Teoman AKTÜREL

---

(1) Oka, Volga ırmağının kolu.

OYUN NASIL OYNANMALI

(Vasıf Öngören - Rutkay Aziz Bireşiminin Başarısı)

EMRE KONGAR

Sınıfsal dengeler değişiyor Türkiye'de. Sınıfsal dengelerin değiştiği toplumlarda, gerileyen sınıf hırçınlaşır, baskıyı arttırır. Gelişen ve ilerleyen sınıfı çeşitli tuzaklara çekmeye çalışır. Aslında bu tarihsel oluşumun bir parçası, evrensel değişmenin kaçınılmaz bir görüntüsüdür. Yıkılan feodalite ile devrimci burjuvazi arasındaki ilişkilerde tarihin tanıklığı bunu gösterir, işlevini bitiren burjuvazinin bağrında filizlenen emekçi sınıflara karşı oynanan oyunlar da.

Baskı, toplumun her alanı için geçerlidir. Siyasal alandaki doğrudan baskılar yanında, sanat, edebiyat ve düşün yapıtları üzerindeki baskılar da ağırlaşır değişme dönemlerinde.

Sanat üzerindeki baskıların aslında iki amacı vardır: Birinci amaç, sanat yapıtlarının içeriklerini denetlemek, gelişen sınıf lehine getirilen mesajları önlemektir. İkinci amaç ise, doğrudan sanat etkinliklerinin kendisine yönelmiştir: Sanatı sanat olmaktan çıkarmak, onu bir toplumsal etkinlik türü olarak değersizleştirmek, olanaksızlaştırmak.

Türkiye'de bugün oynanan oyun da budur. Hem sanatın içeriğine denetim koymak, hem de doğrudan doğruya, sanatı olanaksızlaştırmak. Film sanayii bu durumun en güzel örneğidir. Hem yönetimin keyfi sansürü hem de ham film ithalinden tutun, stüdyo işlemlerinin teknik olanaksızlıklarına dek, en büyük baskı, çağdaş sanatların en etkileyicisi olan film sanatını piyasadan silinmek tehlikesi ile karşı karşıya bırakmıştır. Öte yandan, kâğıt fiyatları ve bu yüksek fiyatlara karşın, yine de kâğıt bulunamaması edebiyat ve düşün yapıtlarının üzerinde fiili bir sansür durumu yaratmıştır.

Pek doğal olarak, tiyatro da bütün bu gelişmelerden nasibini almaktadır! İlginç olan nokta, baskılar arttıkça, tiyatro'nun bu baskılara karşı direnme yöntemlerinin gittikçe akılcılıktan ve sanat çizgisinden uzaklaşması olmuştur. Tiyatro ilk baskıyı, bütün sanat dallarında olduğu gibi, siyasal sansürü de aşan bir biçimde ekonomik zorluklar olarak algılamıştır. Bu ekonomik baskıların pençesinde kıvranan tiyatroya, son hükümet döneminde Devlet Tiyatrolarında indirilen darbe, belki de öldürücü olacaktır.

Türkiye'deki tiyatro olayını ödenekli tiyatrolar, özel tiyatrolar olarak iki kesimde düşünmek olanaklıdır. Ödenekli tiyatroların ise bir anlamda «resmî ideolojinin» sözcülüğünü yaptıkları da bir gerçektir. Oysa «çoğulcu demokrasi» lerde tek bir düşüncenin sözcülüğünü sanata yüklemek, en azından onun sanat haysiyetine karşı çıkmaktır. İşte Ergin Orbey döneminde, olanaklı olduğu ölçüde «çoğulcu ve özgürlükçü» bir yaklaşımla ele alınan devlet tiyatroları oyunları, şimdi tam anlamıyla «tekilci» bir yaklaşımla, mevcut siyasal düzenimizin hem özüne, hem biçimine aykırı bir biçimde sansürlenip durmaktadır. Hiç kuşkusuz bu hızlı geriye dönüşün ardında CHP hükümeti döneminde özerklik ve yerinden yönetim ilkelerinin yapısal bir biçimde yasallaştırılmamış olması gerçeği yatmaktadır.

Siyasal iktidar değişikliklerinden çok etkilenen, bu yüzden de, yeni bir hükümet değişikliği ile, belki de sorunlarının bir bölümünün çözülmesi beklenen Devlet Tiyatrolarının yanında, İstanbul Şehir Tiyatroları ve özel tiyatrolar, baskılar karşısında ilginç ve ilginç olduğu kadar da, kimi zaman insanı sanat ve sanatın özerk yönetimi adına umutsuzluğa götüren tepkiler oluşturmuşlardır.

Bunların başında, tiyatronun «tiyatro» işlevinden uzaklaşması gelmektedir. Bu uzaklaşma iki uca doğru oluşmaktadır günümüzde: Ya, olay tiyatro içinde saygın bir yeri olan «tulûatı» da aşarak, bir «maskaralığa» dönüşmekte, ya da yine saygın bir işlev sahibi olan «ajitprop» olayının da ötesinde, bağnaz bir slogan kalıpçılığının kapanlarına sıkışıp kalmaktadır.

Bu sakat gelişmeleri, bir de ekonomik ve siyasal baskı içine oturtunuz, işte o zaman özel tiyatroların trajedisi ortaya çıkar. Bu trajediyi, traji-komik duruma getiren olay ise, İstanbul Şehir Tiyatrolarındaki iyi niyetli «yerinden yönetim» çabaları ile, Devlet Tiyatrolarında atılmak istenen «özerklik» adımlarının deneyimsizlikler sonucu başarısız kalmış olmasıdır. Aşırı denetime karşı, «yerinden yönetim» ve «Özerklik» ne yazık ki, «eşgüdümsüzlük» ve «hizipleşme» çizgilerine kayma eğilimi göstermiş, bu yüzden de pek çok doğru (ve gelecekte mutlaka uygulanması gereken) bir

Ankara Sanat Tiyatrosu'nda sergilenen «Oyun Nasıl Oynanmalı»dan bi: görünüm.

çok öneri, yozlaşıp gitmiştir.

Bu arada, seyirci, belki de o, gereğinden çok önemsenen, ya da gereğinden çok küçümsenen seyirci, aynen siyasal konularda olduğu gibi tiyatronun da maddî tabanını ve dolayısıyla gücünü oluşturan seyirci, yukarda işaret ettiğim her iki yanlışı da bağışlamadı. Tiyatro adına yapılan maskaralıkları da, «slogancılığı» da reddetti.

Hiç kuşkusuz bu tepki, tiyatroyu, bir özeleştiriye yöneltti. Zaten, Türk tiyatrosundan bu özeleştiriyi beklememek en azından onu küçümsemek olur. Oysa Türkiye'de tiyatro, gerek seyircisi gerek oyun yazarı, gerek oyuncusu gerekse teknik elemanlarıyla hem ciddi bir sanat birikimine, hem de tarihin akışına ters düşmeyen bir yaşam görüşüne sahiptir.

İşte «Oyun Nasıl Oynanmalı» bu sürecin sonunda ortaya konmuş olan ürünlerden biri olarak öne çıkıyor. Vasıf Öngören'in sağlam metni, Rutkay Aziz tarafından da doğru ve «tiyatrosal» bir biçimde yorumlanınca, ortaya çıkan olay, Türkiye'nin gerçeklerine uygun nitelik taşıyan, toplumsal (ve hatta belki de siyasal) işlevi olan, buna karşılık, bütün bunları «gerçek bir tiyatro sanatı» içinde bütünleştiren bir yapıt.

Sanat olayında öz-biçim ayrımı yapaydır. Kimi zaman da saptırıcı ve yozlaştırıcı bir nitelik taşır. Nasıl ruhsuz bir vücut, ya da vücutsuz bir ruh söz konusu olamazsa, biçimsiz bir öz, ya da özsüz

bir biçim de olamaz. Olamaz ama, sanatın **ayırdedici** niteliğinin biçim olduğu da bir gerçektir. Yani, sanat ile bilimi politikayı, zanaatı birbirinden ayıran nitelik bunların kimi zaman aynı özü, farklı biçimlerde topluma sunmasıdır. Bu açıdan, sanat olayının **kendi içinde**, birbirinden ayrılması olanaksız olan öz ve biçim, sanat olayı, başka olaylarla karşılaştırıldığı zaman, belli bir soyutlama düzeyinde, **dışsal** olarak farklılaşır.

«Oyun Nasıl Oynanmalı»yı izlerken, çoğu kez, son yıllarda yakanızı bırakmayan, «siyasal nutuk mu dinliyorum», ya da «Üniversite kürsüsünden ders mi izliyorum» soruları aklınıza bile gelmiyor. Yani olay, salt bir «tiyatro olayı» herşeyden önce. Üstelik de bütün maskaralıklardan arındırılmış bir tiyatro oyunu.

Vasıf Öngören, oyunu çok sağlam bir yapı ile üçlü bir sacayağına oturtmuş: Emekçi aile, yerli bir sinema yıldızımızın yaşamını simgeleyen Sevil'de «kurtulan kız» ve küçük burjuva yarışmacılar. Oyun basit, fakat gerilim ögesi getirdiği için, son derece işlevsel bir yapıya oturtulmuş. Sevil, sonradan işçi olan yoksul bir esnaf'ın üvey kızıdır. Ekonomik sıkıntı içindedir aile. İşyerinde örgütlü bir eylemin sahnelenmesinin söz konusu olduğu günlerde, Sevil de bir film çevirme önerisi alır. Tiyatro yöneticisi iki yarışmacıyla birlikte böyle başlayan oyunu geliştirir: Yarışmacılar, Sevil başardıkça, kazanacaklardır. Başarı için gerekli seçimleri tiyatro yöneticisine söylerler, oyun da böyle gelişir. Her seçenek karşısında yarışmacılar karar verirler ve oyun onların temel seçmelerine göre davranan Sevil'in serüvenleriyle sürer, gider: Örneğin Sevil film çevirsin mi çevirmesin mi? Evlensin mi, evlenmesin mi? gibi temel soruların yanıtları iki yarışmacıdan istenir. Bir süre sonra aralarında anlaşmazlık çıkan ve erkeğin yarışmayı terkettiği karı-koca yarışmacılar, ev kadını bir eş ile ilaç propagandisti bir adamdan oluşur. Oyunun sonunda, Sevil'in film çevirmesi seçeneği üzerine kurulu olan «mantıksal» ve «ahlakî» çözümler, «kapitalizmin itici ögesi olan para kazanmak» ilkesine dayalı olduğu halde, kendi aralarında çelişirler. Bu seçeneklerin «mantıksal» ve «ahlakî» bir yol izlemelerine karşın, Sevil, küçük burjuva ahlâkına göre bile kaybeder. Kazanç yolunu bir kez de artık büyümüş olan Sevil'in kız kardeşi ile aynı seçenekler çerçevesinde denemek isteyen yarışmacıya, oyunun ilk başındaki yargıları bandtan dinletilir ve aynı yolun, onu nereye götüreceği işaret edilir. En sonunda ise, temel sorunun dostluk ile simgelenen örgütlü emek içinde çözüleceğine ilişkin bir seçenek, seyirciyi hiç ahmak yerine koymadan, bütünüyle sanatsal bir yaklaşıma, simgesel olarak belirlenir ve oyun biter.

Ankara Sanat Tiyatrosu'nda sergilenen «Oyun Nasıl Oynanmalı»dan bir başka görünüm.

Öngören'in yapıtı, enfes bir Yeşilçam eleştirisi ve bir televizyon yarışması parodisi olabilirdi. Fakat mevcut düzen ile bütünleşen küçük burjuva ideolojisini, doğru seçeneğini de belirterek, o denli güzel eleştiriyor ki, bütün bu ögeler «ikincil» kalıyor. Oyunun temel yapısında «Asiye Nasıl Kurtulur»u anımsamamak elde değil. Ama yine de «Oyun Nasıl Oynanmalı» kendi özgünlüğünü koruyor.

Bence oyunun asıl önemi Rutkay Aziz'in doğru ve sanatsal olan yorumunda ortaya çıkıyor. Burada tek tek anlatılması, sayı çokluğundan dolayı olanaksız olan «yönetim trükleri», metnin temelindeki sağlamlıkla tam bir bütünleşme içine oturunca, ortaya hem çok anlamlı bir «eleştiri» hem de güzel bir «tiyatro» çıkmış. Üstelik sahneleniş biçimi epik ve dramatik ögeleri de bir arada başarıyla kullandığı için, Türk Tiyatrosuna bir katkı niteliği bile taşıyor.

Toplumbilim açısından oyunun temel yaklaşımı, küçük burjuva ideolojisinin düzenle bütünleştiği zaman varacağı çıkmazları sergilemek, Sergilemekle de yetinmeyip, doğru seçeneği göstermek. Sanırım, pek çok kişinin «küçük burjuva kaypaklığı» deyip küçümseyerek ve önemsemeden geçtiği olayı, «Oyun Nasıl Oynanmalı» bir kez daha gündeme getiriyor. Bilindiği gibi «küçük burçuvanın kaypaklığı» kişisel bir tercih değil, bir sınıfın toplumsal

tercihini belirtir. Burada «kaypaklık» terimi, kişisel güvenilmezliği ve kaypaklığı değil, ideolojik ittifakları belirler ve baştaki seçimler açısından vurgular. Yani kaypak olan küçük burjuvanın kendisi olmadığı gibi, bu kaypaklık, sürekli bir dönekliği de kapsamaz. Tam tersine, başta hangi sınıfla (emek ya da sermaye) ittifak yapması gerektiği açısından kaypaklık gösterir küçük burjuva ideolojisi. Bu, ittifak bir kez kurulduktan sonra, ihaneti kapsayan bir kaypaklık değildir. Üstelik, başta illâ da, yanlış yapılması gereken bir ittifak niteliği taşımaz küçük burjuvanın ittifakı. Kaypaklık, başta, hangi sınıfı seçeceği konusunda kesin tercihleri olmamasından gelir. İşte Öngören'in oyunu, küçük burjuva ideolojisinin, sermayenin egemenliğindeki düzenle bütünleştiği zaman ulaşacağı çıkmazları sergileyerek, daha çok küçük burjuvaların egemen olduğu Türk tiyatro seyircisine anlamlı sorular soruyor ve doğru yanıtları da işaret ediyor. Rutkay Aziz ise bu toplumbilimsel olayın tam bir tiyatro'ya dönüşmesini sağlıyor.

Günümüz Türkiyesinde «Aydın» kesim dediğimiz kesimin, tarihsel ve güncel ağırlık ve önemi düşünüldüğünde, Öngören'in çabalarının işlevsel bakımdan da tam hedefe yönelik olduğu açıkça ortaya çıkar.

Çok başarılı dekorlarla, oyuncuların takım çalışması, Rutkay Aziz'in, yorumu ile birlikte, uzun zamandır seyircinin susamış olduğu hem tiyatro olan hem de toplumsal işlevi doğru ve anlamlı bir yapıtı ortaya çıkarmış.

barış pirhasan

BİR MEKTUPTAN BÖLÜMLER

Korkunç haberler geliyor sevdiğim ülkenden
Belki seni tanımasam
Böyle sarsılmazdım
Fotoğraflar, gazete başlıkları
Televizyon ara sıra
«Türkiye...» dedikçe kanayan
Bir ünlem, bir soru kafamda.

Ölümle dizdizesin
Mektuplarında o beni kızdıran
«Politik tavrı»nı koru istediğin kadar
Satırların arasında kan
Kemik ve gözyaşı
Üç yaşındaki oğlundan söz ederken bile hüzün var.

Bir direnişçiydi babam, komünistti
Savaşın sonunda yakalamış Naziler
Gördüğü işkencelerden bir gün bile söz etmedi
Kampta nasıl direndiklerini annemden dinledim
Nasıl haberleşirsin?
Nasıl titizlikle korursun iskeletini?
Neden bir avuç suyu özenle sürersin tenine?

Gençlik örgütüne onaltı yaşında girdim
«Eskiler» bize garip gelirdi biraz
Delifişek kızlar, oğlanlar
Akılalmaz bir sevinçle koşardık mitinglere
Toplantılara
Sanki devrimin şöleniydi yaşanan
Marşlar, bayraklar, flamalar
Ve ciltlerle kitap, ekmek, su gibi
Sevişmek gibi...

Nerelerine dokunmalı bu ülkenin?
Dünyanın neresinden girmeli candamarına?
Bana devrim gecikmiş gibi geliyordu
Daha durgun bir genç kızdım artık
Evlendim
İki çocuğum oldu
Sonra ayrıldım, çocuklar babalarında şimdi.

«Kendini anlat biraz» diyorsun son mektubunda
Kendimi ve daha birçok şeyi
Neden anlatmadım?
Sıcak kumun üstünde
Saatlerimiz vardı
Ve cıvıl cıvıl sokaklarında o güzelim adanın
Elele verip gecelerce yürüyebilirdik.
Şimdi bir karış kâğıt içinde sıkışıp kalmışız
Arada bitip tükenmez bir harita
Şaşarak, durmadan şaşarak baktığım.

Ölümle yanyanasın
Süngüler, dikenli teller birikiyor
Mektuplarını sakladığım kutuda
Ayrılırken verdiğin küçük oymalı kutu
Direnir gibi duruyor onlarla içiçe
Mutluluğun, birbirine değen
Ellerin simgesi bu kutu
Ama yaklaşan, devrilip gölgesini bırakan
Şu günlerde
Hem de acının, ayrılığın simgesi.
Kaz adımları, derinden gelen homurtular
Gece bastırınca insanlara kıyan
Kara gölgelerle doluyor odamın içi
Senin yanında olduğumu hissediyorum
Aynı tehlikelerin üstüme geldiğini
Aynı umutla savaştığımızı
Ülkemizin mutluluğu için.

Ve yoldaşlarımla Türkiye'yi konuşuyoruz
«The... of Turkey» gibilerden bir kitap geçirdik ele
Saçmalığını bile bile okuduk
Birşeyler öğrenebilmek, birşeyler katabilmek...

Bize güç veriyorsunuz!
Bu garip sözümü iyice düşün
Herşeyin çözülüp dağıldığını
Sokakların işsiz gençlerle, çocuklarla dolduğunu
Sersem bir müzikle savrulup uğuldadığını yığınların
Ayrışan, kaynayan bu topraktan yeni filizler fışkırdığını
Tanıdığın yepyeni insanları anlatıyorsun.
Güçlünün güçsüz, doğrunun yalan olduğunu
Kayıp gittiğini bastıkları toprağın altlarından
Küçük evlerde mutluluk ve güven kalmadığını
Yüzüne yeni renkler düştüğünü insanların
Bir yaman kargaşanın dil tanımaz
Şiirini anlatıyorsun.

Çıtırdayan, gürleyen bir yangının
Kıvılcımları gibi birikiyor yazdıkların
Savaşın! Bütün oyunlarını bozun!
Sevginin tomurcuklanacağı bir toprak yaratmak için
Isıtmak, tutuşturmak için yüreklerimizi
Ateşin gözünde inanç ve gelecek
Kardeş insanların sıcacık birliği var!
Yıkılan küçük mutluluklar: Onlar yoktu zaten
Gözbağları, avuntular
Aldanış ve isyan vardı!

hüseyin haydar

KANLI IŞILTI

Yıldızlar yittiler
Gök derin bir karanlık

Kıvırcık perçemiyle
Uyuyor çocuk yerde
Uyuyor saflıkla
Karpuzların içinde

Ah sevimli serçe
Gözlerini gülüşünü
Saklıyorum göğsümde

Geçti geceyarısı
Uyuyor küçük işçi
Bir kilime sarılı
Yeşiller sevgilisi

Yorgun bıldırcın ağı
Süzüldü üzerine
Ah üzgün ay ışığı
Ah üşüyen menekşe
Sarıldı düşlerine
Uyuyor kimsesizce
Başında uçuşuyor
Akpuldan kelebekler

Katiller süründüler
Alçaldı bulut yeli
Ellerinde silahlar
Korkunun esirleri
Dehşete kapıldılar

Uykusunda görünce
Kardeşimin yüzünü

Ah sevimli serçe
Gözlerini gülüşünü
Saklıyorum göğsümde

Uyuyor çocuk yerde
Geçti geceyarısı
Ateşlendi silahlar
Vuruldu balarısı

Oy o kanlı ışıltı
Fırlayan kaldırıma
Yüreğimizdir bizim
Yerde kalır mı
Bırakılır mı hiç

Yıldızlar yittiler
Gök derin bir aydınlık

Kardeşim uyandı
Bakıyor yüzümüze
Göğsünde yaraları
Karpuzların içinde

Ah sevimli serçe
Gözlerini gülüşünü
Saklıyorum göğsümde

TALİP APAYDIN'IN BİR ÖYKÜSÜ

YILBAŞI HİNDİLERİ

Desenler: Zekai Ormancı

Ne zamandır hindi eti yemedim. Tadını bile unuttum. Biz işçiyiz abi, nasıl hindi alalım? Pahalı gelir. Dee köyde iken, babamızın sağlığında bir iki hindimiz de olurdu. O zaman yemişliğim var. Şehire göçtükten sonra, cık. Hiç alamadık. Nedense yılbaşılarında yerlermiş hindiyi. O günler görürüm, sokaklarda hindi sürüleri dolaştırırlar. Ya da kasapların çengellerine asarlar. Parası olan gider alır. Vurur tencereye kaynatır, ya da kızartır. Orasını bilemem. Pilâvı da iyi olurmuş hindinin, öyle derler. Bir de yanına üzüm hoşafı... Biz yiyemiyoruz ne yapalım?

Bu yılbaşına yakın Nurettin usta bir haber uçurdu, kimse para verip hindi almasın, patron hepimize birer hindi hediye edecek.

Sanki biz para verip hindi alıyoruz. Ne sanır bunlar bizi bilmem ki? İyi dedik, versin bakalım. O verirse biz de yeriz.

Atölyede çalışırken aramızda konuştuk. Kimisi sevindi, «bizim patron iyi adam canım» falan dedi. Kimisi de kuşkulu karşıladı. «Parasını yarın ücretimizden kesmesin?» diye sordu. Yok canım, hediyenin parası kesilir mi? Nerde görülmüş?

Bizim patron iyi adamdır aslında. Böyle ara sıra iyilik eder. Kalfa arkadaşlardan birinin düğününde bin lira bahşiş verdi. Hoşumuza gitti bu. Bazen tersliği de tutar. İş çıkarmıyorsunuz diye bağırır çağırır. Oysa haftada sekiz-on takım çıkar bizim atölyeden.

Biz Güzel-İş mobilya yapımevinde yirmi beş kişi çalışırız. Ustabaşımız Nurettin usta. Kalender bir adam. Ağzında hep sönük bir sigara, şunu şöyle yap, bunu böyle kes, emreder. Biz de yaparız. Kimimiz keser, kimimiz tutkallar, kimimiz yapıştırır. Ben zımpara işinde çalışırım. Üstüm başım, saçlarım, kulaklarımın içi, hep toza batar. Bazen aynaya bakarım da kendimi tanıyamam. Üç yıldır kaç kez yalvardım Nurettin ustaya, beni zımparadan al diye, almadı. Yapıştırma işine bir geçsem, orası rahat. «Sen daha kalfa olmadın, iki tekne ekmek yemek gerek» dedi bana. İyi, yiyelim bakalım. Hele bir de hindi olursa yanında... Allah bilir ya, seviniyordum hindi işine. Anama da söylemedim. Birden götürüp süpriz yapacaktım. Sevindirecektim garibi. Ben etli yemekleri severim. Ama alamıyoruz abi, ayıp değil ya. Bazen bulabilirsem işkembe alırım, paça alırım. Onlar da iyi. Ama pahalı.

O günlerde bir söz daha çıktı, hindi yalnız ustalara verilecekmiş. Kalfalara, çıraklara da birer kilo pirinçle fasulye. Bak işte bu olmadı. Biz daha mı az çalışıyoruz ustalardan? Vallahi onlardan fazla yoruluyoruz. Haksızlık değil mi bu? Baktım ustalardan hiç tıs çıkmadı. İşlerine öyle geliyor elbet. Bir terzi Eşref usta karşı çıktı bu söze. Ufak tefek bir adam, ama dik sözlüdür. Hoşuma gider.

— Ayıp yahu, dedi. Ya hepimize versin, ya hiçbirimize vermesin. Bu ço-

cukların ağzı dişi yok mu hindi yemek için? Hem yirmi beş hindi ne ki? —Kılına bile dokunmaz patronun.

Aramızda gizli açık epey konuştuk hindi işini. Nurettin ustaya söyliyelim, patrona ulaştırsın dedik, ama cesaret edemedik. Alacaklı değildik ya, istediğine verirdi elbet. Ne zaman Nurettin usta gelse, ya da patron yazıhaneye girse, susuyorduk. İşimize bakıyorduk.

Yılbaşına üç gün kala mı, dört gün kala mı Eşref usta elinde bir kumaş parçası ile patronun yanına girdi. Biraz sinirliydi, gözümden kaçmadı. Ne konuşacaklar diye uzaktan izledim. Camlı bölmenin arkasında tül perdeler vardı, ama belli belirsiz görünürdü yazıhane. Eşref usta ayakta, patron koltuğunda, epey konuştular. Usta elini kolunu sallamaya başladı. Sesini de yükseltti. Bakmıyor görünüyorduk ama hep dinliyorduk. Monte yapan arkadaşlara da fazla tak-tak etmeyin diye işaret ettik. «Olmaz —kim demiş— ben de almam» gibilerden sesler duyuyorduk. Hindi işini konuşuyorlardı, belliydi. Dur bakalım ne olacak, Eşref usta bize de hindiyi koparacak mı diye meraktaydık.

Yazıhaneye yakın bir yerde çalışan uzun Musa göz kırptı, oldu der gibi başını salladı. Biraz sonra da Eşref usta çıktı, kimseye bakmadan hızlı hızlı yürüyüp gitti yan taraftaki döşeme atölyesine. Biz suskunduk. Oldu mu, olmadı mı, anlıyamamıştık. Patron Nurettin ustayı çağırdı. Bir süre de onunla konuştular. Nurettin usta gülümsüyerek başını sallıyordu, tamamdı herhalde. Yılbaşında hindi eti yiyecektik. İçimde bir gerneşme oldu, ağ-

zım sulandı tatlı tatlı.

Birlikte çıktılar. Nurettin usta patronu kapıdan uğurladıktan sonra elindeki cetveli masaya vurdu.

— Dinleyin bakim, dedi.

Cebinden sıgara çıkardı. Ağır ağır yaktı. Biz sabırsızdık. «Çabuk söyle usta?»

— Yılbaşında patron hepinize birer hindi verecek. Pirinçle fasulye de verecek. Hediye...

— Yaşaa, oldu!

— Yalnız iyi çalışacaksınız. Eldeki takımlar bitecek. Siparişler o gün teslim edilecek, anladınız mı? Olmazsa biraz geç gideriz. Gece gündüz tamamlarız, hadi bakim...

Çalışmaya başladık. Çat-çutlar, pat-kütler birden yükseldi.

— Yaşa Eşref usta, sen yaptın bunu.

— Yok canım, zaten verecekti.

— Baba adam be...

— Hindiler büyük müymüş Mustafa?

— Kuzu gibi.

— Yaşadık.

— Yanına bir şişe de şarap alacaksın. Hindi şarapsız yenmez.

— Yok be, sahi mi?

— Ağzının tadını biliyorsan öyle.

Hem şakalaşıyor, hem çalışıyorduk. Coşku içindeydik. O gün, ertesi gece yarısına kadar çalıştık, iyi iş çıkardık.

Yılın son günü çarşambaydı. Öğleye kadar takımlar tamamlandı, sahiplerine teslim edildi. Adamlar kamyona yükleyip götürdüler. Bizim patron ortalarda görünmüyordu. Nerde kaldı acaba, hindileri unuttu mu? Komşu atölyeler birer ikişer kapanıyordu. İşçiler yılbaşı tatiline giriyorlardı. Biz bekliyorduk. Derken patronun arabası kapının önünde durdu. Kendisi yoktu. Şoförü mersedesin arka kapağını kaldırarak,

— İndirin şunları, dedi. Fasulye ile pirinç. Aranızda paylaşın. Biraz sonra hindiler de gelecek, bekleyin.

— Ne zaman gelecek? dedi Eşref usta. Bundan sonra hindi pişer mi?

— Pişer be usta. Yeni yıla daha on saat var.

— Pişer, dedik biz de. Bekliyelim.

Komik bir arkadaşımız vardı, Çorumlu Asım.

— Saçımı yakar gene pişiririm o hindiyi, dedi. Gülüştük.

Biryerlerden naylon torba falan bulduk. Pirinçle fasulyeyi ikişer kilo tartıp bölüştük. Kimimiz kucağımıza, kimimiz yanımıza alıp duvar dibine çömeldik, beklemeğe başladık. Ustalar içerdeydi.

— Akşam oluyor be, acıktık. Nerde kaldı bu hindiler?

— Hindi dediğin ağır ağır gelir oğlum, bekle.

— Yoksa patron bizimle şaka mı yaptı yahu? Yeni yıl girinceye kadar burada bekliyecek miyiz?

— Ben beklerim arkadaş, hindi bu. Hem de patronun hindisi.

— He valla, patron hindisi yemek sevaptır.

— Patron hindisi falan değil, kendi hindiniz, dedi Eşref usta.

Ne zaman geldiğini görmemiştik. Elini beline dayayıp karşımıza dikildi. Yüzü sinirliydi.

— Cebinden verecek mi sanıyorsunuz bu hindileri? dedi. Alnınızın teri

be. Üstelik de bu saate kadar bekletiyor. Bundan sonra nasıl götürülür, nasıl pişirilir? İş mi bu? Ben istemiyorum. Nurettin ustaya da söyledim, hibe ediyorum kendisine. Hadi yeni yılınız kutlu olsun.

Yürüdü gitti. Hiçbirimiz birşey söyliyemedik. Sustuk kaldık.

— Taş gibi söz, dedi Musa.

— Doğru söylüyor valla. Hindi verecekse doğru dürüst versin, bu saate kadar bekletilir mi insan?

— Gelin biz de almıyalım, dedi Hamdi. Saat beşe geliyor. Eve varıncaya kadar yedi olur. Bundan sonra ne fasulye pişer, ne hindi pişer.

— İnsanı aşağılamaktır bu yahu. Hindi verecek diye bekliyoruz burada. Dilenci miyiz biz?

— Acele etmeyin arkadaşlar. Nurettin usta ne diyor bakalım?

Nurettin usta birkaç kez telefonla evinden aradı, bulamadı. Karısı berbere gitmiş, kendisi yokmuş.

— Bekleyin, ayıp olur, dedi. Hindileri şimdi getirirler, az daha bekleyin.

Hava kararmaya başlamıştı. Şehrin ışıkları yanmıştı uzaktan. Arabalar homurtularla gelip geçiyorlardı.

— Şimdi otobüsler dolmuşlar tıklım tıklımdır. Hindileri nasıl götüreceğiz?

— Elimize geçse götürürüz ama...

— Ben vazgeçtim, diyerek doğruldu Musa. Her yılbaşında hindi mi yiyorum, gene olmayıversin.

— He valla, anamın pişirdiği çorba yeter. Ben de gidiyorum.

Birer ikişer kalktılar. Ben ne edeceğimi bilemiyordum. Koca patron yalan söyleyecek değildi, verecekti hindileri. Ama neden bu kadar geç kal-

mıştı? Yoksa gtiren adamın başına bir iş mi gelmişti?

Saat yediye doğru gençten bir köylü önündeki hındileri sürerek getirdi atölyenin önüne. Nurettin usta çıkıştı,

— Ulen nerde kaldın dürzü? Öğlenden beri bekliyoruz.

— Anca işte ağa.

— Ne demek anca? Bundan sonra hindi pişer mi?

— Pişer yavaş yavaş...

— Bir de yavaş yavaş pişecek ha? Allah iyiliğini vermesin. Hadi çocuklar, kapın birer hindi, çabuk!

Pek iri şeyler değildi. Seçilmiş gibi geldi bana. Satılan satılmış, satılmıyanlar da buraya gönderilmiş. İri bir tavuk kadardılar. Gene de birer tane tuttuk, koltuklarımıza sıktırıp evlere yürüdük. Bedava sirke baldan tatlı demişler. Tam bu sözü düşünürken Eşref usta aklıma geldi. Ne demişti Eşref usta, cebinden mi veriyor sanıyorsunuz, kendi alnınızın teri be!» Öyle elbet. Kaç gündür gece gündüz çalıştırdı bizi. Kimbilir ne paralar kazandı? Bir de hindi vereceğim diye akşama kadar bekletti bizi. Hindi de hindi olsa...

Anam önce bir sevindi. Sonra «pek zayıfmış oğlum, dedi. Yenir mi bu?» «Yenir ana yenir» dedim. Yatırıp koca bıçağımızla kestim. Temizlenmesine yardım ettim. Leğenin içinde tüylerini yolduk. Bacaklarını kestik. İçini temizledik. Anam yıkayıp tuzlayıp ocağa vurdu. «Kaynayınca suyundan bir de pilâv pişiririm, dedi. Patronunuz insaniyetli adammış. Hepinize yılbaşı hindisi hediye etmiş, az değil.»

«O bizim alnımızın teri ana, dedim. Cebinden vermiyor ya? Yardım ediyormuş gibi yapıp kazancının fazlasını veriyor. Hem de o kadar bekletti bizi.

— Olsun, vermiyebilirdi.

— Asıl biz almıyabilirdik. İyilik ettik de aldık.

Anam hiç anlamıyordu bu sözleri. Eşref ustayı tanımıyordu çünkü.

Hindi pişerken evin içinde sağa sola dolandım. Kendi kendime düşündüm. Birçok şeyleri anlamağa başladım. Kendimi aşağılanmış gibi duydum. Keşke almasaydım bu hindiyi. Eşref ustayla birlikte yürüyüp gelseydim eve. Doğrusu oydu. Bir daha yılbaşında hindi verirse almıyacağım. Söz! Zaten verdiği hindi de hindiye benzemiyor. Gece yarısı oldu, hâlâ pişmedi.

SİNEMA VE POLİTİKA

ATİLLA DORSAY

Sinema ve politika... Birbiriyle yakından ilişkili, birbiriyle benzerlik taşıyan 2 önemli konu. Evet, benzerlik önce şurda: her 2 konu da, gündelik hayatımızı yakından ilgilendiriyor, yakından etkiliyor. Yaşamın küçük, gündelik, maddi sorunları, ödediğimiz kira, pazardaki fiyatlar, hepsi öncelikle politikayla ilgili. Çünkü tüm o küçük, gündelik, maddi sorunlar ülkemizde uygulanan politikadan, alınan politik kararlardan, yapılan politik tercihlerden etkileniyor. Politika, en kısa deyimiyle halkları yönetme sanatı ya da bilimi. Bir ülkeyi yönetme, ülkeleri ve ülkeler-arası ilişkileri biçimlendirme alanı. Ve politik uygulama, ana damardan ayrılan kılcal damarlar gibi gündelik hayatımızın en ırak köşelerine dek uzanan olguların yaratıcısı.

Sinema da, TV ile birlikte tüm bir görsel-işitsel alanın bütünü olarak ele alındığında, günlük yaşamımızı yakından etkileyen bir olay. Çağımız bir görsel-işitsel çağı... Bu alanda, gündelik yaşamımızda, etkileme biryana, tam bir saldırı altında yaşıyoruz. Bir sistemin, bir ekonomik tercihler bütününün (günümüz Türkiyesinde tüketime dönük bir ekonomik tercihin) belirtileri ve dışavurumu neden/sonuç ilişkisi, bir diyalektik bağ... Görsel/işitsel, yığınlara, ile dolu, gündelik yaşamımız... Yollardaki reklamlar, panolar, cicili-bicili vitrinler, kaldırımlara taşan araba galerileri... Plakçılardan veya radyomuzdan yükselen popmüzik, disko-müzik, piyasa şarkıları ya da 'arabesk müziği'. Tüketim ekonomisinin yığınsal beğeniler yaratmağa yönelik kamçılıyıcıları ve kültürü... Sinema denen çağımızın en etkili sanatının, bu «ışık/gölge dini»nin tapınaklarında (sinema salonlarında) milyonlarca insana benzer özlemleri, aynı mitosları, kavramları, değerleri aşılaması... Ve sine-

manın açtığı teknolojik yoldan giden televizyonun, şimdilerde evlerimizin en «mahrem» köşelerine dek girerek, bizden çok uzak toplumlarda üretilmiş olan görüntüleri, öyküleri, yaşam biçimlerini, hayata bakışları, ideolojileri ve güçlü ideoloji taşıyıcısı mitosları evimizin içine dek getirişi. Bu anlamda, politika denli gündelik hayatımızı etkileyen bir olgu...

Benzerliğin ötesinde bir ilişki

Ama yalnızca benzerlik değil, bir ilişki de var aralarında... Bir neden/sonuç ilişkisi, bir diyalektik bağ... Gkrsel/işitsel, yığınlara, yığınların istediğini taşıyormuş gibi görünüyor. Ama gerçekten öyle mi bu? Yığınların istekleri, beğenileri daha önce belli yönlerde koşullandırılmamış mı? Yığınlar bu koşullandırmaya karşı çıkıp kendilerine sunulmak istenenden bambaşka şeyler istemek, dilemek hakkına ve gücüne sahipler mi? Yığınların istediği denen şeyler, aslında yığınları yönetmeye alışmış olan, yığınların belli yönlerde koşullandırılmasından kendi çıkarları ve bu çıkarların sürüp-gitmesi yönünde yararlanmak isteğinde olan azınlığın istediği şeyler değil mi?

Politikada da aynı durum var. Demokratik yöntemlerde «halkın kendi kendini yönettiği» söyleniyor. Demokratik ülkelerde halkın kendisini yönetmesini istediği kişileri, partileri ve onların temsil ettiği programları, dolayısıyla politik, ekonomik, kültürel tercihleri seçtiği savunuluyor.

Ama gerçekten öyle mi? Halk yığınları gerçekten kendi istediğini mi seçiyor? Gerçekten kitlesel çıkarlara uygun işler başaracak kişileri, partileri ve programları mı başa getiriyor? Bırakınız onları seçmeyi, ama yığınlara kendi gerçek çıkarlarının nasıl, nerde olduğu anlatılıyor veya bunu anlamasına fırsat veriliyor mu? Öyle olmadığını hepimiz pekala biliyoruz.

Demek ki politikayla sinemanın (görsel/işitselin) bir benzerliği de bu: ikisi de halk için, yığınlar için yapılıyor, herşey o görüntüyü taşıyor. Ama işin temelinde çıkar azınlıklarının, egemen sınıfların istekleri ve çıkarları doğrultusunda yürüyor herşey, o doğrultuda yürümesi için planlanmış. Ve bilinen programlar düzenleniyor, bilinen filmler yapılıyor... seçimlerde bilinen sonuçlar alınıyor...

Türkiye'de politika ve sinema

Türkiye'de politik yaşamla sinemanın benzerliği, çok daha kendine özgü koşullarda ve koşutluklarda gelişmiş, kendine özgü bir nitelik de taşıyor. Gerçekten de Cumhuriyet dönemi tarihiyle

sinemamızın tarihi inanılmaz denli koşutluklar ve kesişme noktaları taşıyor. Atatürk'ün Cumhuriyeti kurup devrimlerini uygulamaya koymasıyla başlıyan «milli şef» döneminde, sinemada da tek bir isim var, bir «milli sinemacı»: Muhsin Ertuğrul. Nasıl Atatürk döneminde kadrosuzluk, her alanda yeterli elemanların olmayışı, bu dönemin «tek adam» niteliğini (belki biraz da Atatürk'e karşın) pekiştirmişse sinemada da kadro yoktur, sinemacı yoktur. Ertuğrul'un, bu «resmi tiyatrocu»nun, kendi tiyatrosunun kadrosu, olanakları ile o tiyatronun repertuarını yazları da filme alması, sinemamızda yıllarca yeterli görülmüştür. Atatürk'ün ölümü, İsmet İnönü dönemine geçişle aynı yılda, sinemada da «geçiş dönemi» başlar. Çok partili sisteme geçiş ve 1950'de iktidarın ilk kez el değiştirip DP'ye geçmesiyle, sinemamızda «sinemacılar dönemi» nin başlaması da çakışır: bu dönem, bilindiği gibi, 1949 yılında Lütfi Ö. Akad'ın «Vurun Kahpeye» filmini çevirmesiyle başlamıştır. 1950'ler sonrası, her 2 alanda da gözlenen, dış görünüşüyle parlak, başdöndürücü bir gelişmedir. Ama politik alanda bu, denetimsiz ve plansız kapitalistleşme sürecinin sağlıksız işlemesi sonucu toplumda derinden derine oluşan bunalım biçiminde kendini gösterir. Sinemada da, hızla artan film sayısına, çoğalan sinema emekçisi, sanatçısı, yönetmenine karşı, sağlam endüstriyel ve sanatsal temeller üstüne oturtulamamış bir sanayi, dilini henüz kuramamış bir sanat, ve sonuç olarak bir fiskede yok edilebilecek olan çürük-çarık bir yapıdır kurulan...

1960'da 27 Mayıs eylemiyle, toplumdaki bunalıma karşı oluşan tepkiler somut biçime dönüşmüştür. 27 Mayısın toplumumuza getirdiği görece özgürlük havası ve siyasal tartışmaların yelpazesinin büyük ölçüde genişlemesi, sinemaya da yansımıştı.. Politik ve ideolojik bakış açılarındaki çeşitlenme, zenginleşme olayı, sinema da yankılar yapmış, toplumda filizlenen sol düşünceler, ilk önemli toplumcu filmlerimizin yapılmasını sağlamıştır. Ancak tepkiler hemen belirmekte gecikmemiştir: hem politikada, hem sinemada... Tutucu güçler, güç dengesini yeniden değiştirmekte gecikmemişlerdir. 1960'ların sonuna doğru toplumca yaşanan bunalım, sinemaya da yansımıştır: renkli film olayıyla daha da belirlenen tam bir yozlaşmadır bu ...Ve Yılmaz Güney, bu yozlaşmanın içinden hemen tek başına doğan bir umut ışığıdır. Bu kez de 12 Mart muhtırasıyla somutlaşan bunalım sürecinde, diyalektiğin yasası da işlemektedir: toplumun bu en bunalımlı baskı döneminde, toplumcu sinemamız da beklenmedik biçimde gelişmektedir. 1980'lere doğru bunalım, birbiri ardına kurulan hükümetlere, ara yerde yine bir görünüp kaybolan «muhtıra»lara karşın yine sürer.

Türkiye iç ve dış bilinmeyen bazı güçlerin ve örgütlerin elinde hallaç pamuğu gibi atılırken, sinemada da en kötüyle, en yozla en iyinin, en ilericinin yanyana varolduğu gözlenmektedir.

Türkiye'de Cumhuriyet döneminde politikayla sinemanın basit bir karşılaştırmasının içerdiği bu koşutluklar ve çakışma noktaları, kuşkusuz konuya bu konuşmanın sınırlı kapsamından çok daha geniş ve boyutlu biçimde eğilmek isteyen araştırmacı için çok ilginç bir inceleme alanı olmalıdır.

Politika-sinema arasındaki çok yönlü ilişki

Sinemanın, daha da öte, bir politik, giderek bir ideolojik araç olarak kullanımıdır, sözkonusu olan... Politika, yığınlar ve yığınların gündelik yaşamı üstüne çok önemli etkisine karşın, yığınların geniş ölçüde ilgisini çekmiyor. Üstümüzdeki etkisi, gündelik yaşamımızda daha az maddi, daha az somut da olsa, görsel/işitsel alanın etkisine çok daha açığız, birey ve toplum olarak, onunla daha çok ilgiliyiz. İnsanı en zayıf yanından, eğlenmeye, dinlenmeye, oyalanmaya, ciddi olmayan konulara eğiliminden yakalıyor çünkü görsel/işitsel... Bu nedenle, bilinen «halk gazeteleri» ya da çok-satışlı TV dergileri, halkın Çarlinin hangi meleğini diğerlerine yeğlediği, hangi spikeri daha şık ve zarif bulduğu üzerine soruşturmalar düzenliyor, Eurovision'a kimin gideceği olay oluyor. Bu kargaşa, anarşi, pahalılık döneminde kitlelerin bunlarla ilgilenmesi, ilgilenebilmesi, ilgilendirilebilmesi bir hayli ilginç... Pompei'nin ya da Bizans'ın son günlerini mi yaşıyoruz acaba?

Sinema, TV, renkli basın... Günümüzde TV hafif diziler, serüvenler, eğlendirici programlardır. Sinemada ise, TV'nin el atamadığı şeyler var: ya teknik bakımdan çok güçlü, gösterişli yapımlar ('felaket filmleri', hertürden üstün-yapım, vs.) ya seks, vahşet, şiddet ögelerini ilkel biçimde sömüren filimler, ya da, çok daha az sayıda da olsa, sanat yanı, deneysel yanı güçlü saygın yapıtlar... Öyleyse, insanoğlunun doğal eğilimleri gereği böylesine ilgi duyduğu bir alan, politik ve ideolojik yığınsal yönlendirmeler, koşullandırılmalar için niye kullanılmasın? Kullanılıyor da...

Zaten sinema, böyle bir kullanıma uygun... Çünkü sinema, en politika dışı olduğu ya da öyle gözüktüğü dönemlerde bile, en katıksız sanatsal kaygılar, giderek en pespaye ticari amaçlarla yapıldığı sanısını verdiği zamanlarda bile aslında politik bir nitelik taşımıştır. Başlıca akımları ele alalım: 1910'ların sonunda Alman dışa-vurumculuğu, Alman toplumunun savaş sırası ve sonrasındaki bunalımının, rahatsızlığının, dünyayı yamrı-yumru gösteren, kasvetli, karamsar bir sinema aracılığıyla yansımasıydı. Sovyet

devrim sineması, dünyayı değiştirmeyi amaçlayan, bu değişimi şimdilik bir ülkede gerçekleştirmenin fıkır fıkır heyecanını, sevincini yaşayan bir ideolojinin sinema sanatına yeni bir soluk getiren uygulamasıydı. O yıllarda Kuzey Avrupa'da, İsveç ve Danimarka'da gelişen bir tür fantastik sinema, bitmek-tükenmek bilmeyen uzun kış gecelerinde anlatılan efsanelerin, Viking'lerden beri söylenen halk masallarının sinemaya, lapa lapa yağan bir kar şiiriyle döküldüğü filimlerdi.

Amerikan güldürüsü, 1930'ların ekonomik çöküntüsü içinde bunalan bir topluma yeniden yaşama gücü vermeye, acı gerçeği unutturmaya, onu bunalımın getirdiği ve hiç geçmeyecekmiş gibi gözüken korkulardan alıp yeniden harcamaya, tüketmeye, kapitalist toplumun tüketici bireyi durumuna getirmeye yönelik bir sinemaydı. Evet, böylesine önemli bir politik işlev taşıyordu, o «masum» ve uçarı Amerikan güldürüsü... Fransız şiirli —gerçekçiliği, iki savaş arası görece bir rahatlık ve güven dönemi geçiren bir toplumda, yaklaşan korkunç tehlikenin getirdiği tedirginliği yansıtıyordu. Sinemanın bir propaganda aracı olarak kullanımına en iyi örnek oluşturan Alman Nazi sineması, sinemada faşizme adanmış bir anıttı: görkemli, anıtsal, üstün-insanın üstün boyutlarını taşıyan ve yansıtan bir sinema...

Savaş sonrası akımları

İtalyan yeni gerçekçiliği: İtalyada savaş sonrasının korkunç ve acı gerçekleri karşısında, gerçekçilikten başka ne yapılabilirdi? Oysa aynı dönemde Amerika, bırakınız savaş sonrasını, savaş sırasında bile bir «kaçış sineması» idi: müzikal, güldürü, egzotik serüven, tarihsel kurdela... 50'lerde ise, sinema canını kurtarmaya bakıyordu, TV karşısında... Politika-molitika düşünecek hali yoktu. Geniş ekran sistemleri, geliştirilen teknikler... Öte yandan, İngiliz belgeciliği, savaş Avrupasının algılanan acı gerçeklerinin sinemaya dolaysız yansımasıydı. Fransanın Yeni-Dalgası ise, dünyanın sanat, kültür merkezi olma savındaki bir toplumun, öncelikle kendi sinemasını 15-20 yıldır değişmemiş kalıplardan kurtararak yeni düşünceler, akımlar, yöntemler getirme isteğinin bir ürünüydü..

60'ların ajan filmleri, Bond'lar, Flint'ler, vs'ler soğuk savaşın gerilimli günlerinin bir sonucuydu. Aynı dönemde sinemada en önemli atılımların, dünyaya açılmakta olan, varlıklarını kabul ettirme, seslerini duyurma savaşımı vermekte olan Üçüncü Dünya ülkelerinden, özellikle de Latin Amerikadan gelmesine şaşılmamalı... Bugün bu ses, bu süreci şimdilerde yaşıyan İslam ve Arap ülkelerinden yükseliyor. Öte yandan, kapitalist sinemanın 1970'ler-

de özellikle geliştirdiği «Felaket filmleri», aynı yıllarda Vietnam'lar, Şili'ler, Kamboçya'lar, Watergate'ler, İran'lar yaşıyan bir dünyaya son denli uygun düşmüyor mu?

Demek ki, herşey ve hepsi politik bunların: bir müzikal de, bir güldürü de, bir «felaket filmi» de... Dolaylı veya dolaysız, hepsi politik. Politik oluşumlarla dünya konjonktüründeki değişimlerle bir ilintisi, bir göbek bağı var.

Sinemanın kulanımı

Sanat, toplumun ve onun sosyo-ekonomik yapısının bir türevi, bir üst-yapısal kurumu. Ancak, sanatın ve kültürün, bunu aşan bir işlevi var: Altyapıya dek inebilecek değişimlere kaynaklık etmek, onları hazırlamak, onlara ortam ve itici güç sağlamak... Toplumsal olayların belirleyiciliği, sinemanın yapısını, kimliğini, niteliğini belirliyor. Ama diğer yandan da toplumsal gelişimi belli bir yönde oluşturmak, biçimlendirmek için, sinema ve tüm görsel/işitsel, yığınları o yönde hazırlıyor, koşullandırıyor. Görsel/işitsel, önemi anlaşıldığından beri, yönetici sınıfların elinde onların isterlerine yanıt verecek biçimde, dahası, yığınların ideolojik yapısını o sınıfların uzun vadeli çıkarları doğrultusunda politik tercihler ortaya koyacak biçimde oluşturmak amacıyla kullanılıyor. Kuşkusuz burda direkt, dolaysız ve somut bir kullanma olayı değil, çok-yönlü, karmaşık, incelikli bir kullanma sözkonusu... Burdaki kullanımı, sözgelimi Goebbels'in kaba bir propagandaya dayalı sinema anlayışı ve onun ürünü olan ünlü Nazi filmleriyle karıştırmamak ve karşılaştırmamak gerek...

Nasıl oluyor bu kullanma? Dünya üzerindeki savaşım, genelde tutucularla ilericilerin, herşeyin değişmesini isteyenlerle, hiçbir şeyin değişmemesini, olduğu gibi kalmasını isteyenlerin savaşımı olarak nitelenebilir. Tarihte de bunun savaşımı yapıldı: Tarih, herzaman, genel anlamda ilerici nitelik taşıyan sınıfla, gerici konuma düşmüş sınıfın savaşımı (birzamanlar soylu/burjuvazi, şimdi burjuvazi/emekçi) sayılabilir. Bu savaşımda sözkonusu olan, demek ki, yığınları değişime itmek, hazırlamak, veya değişimlerden korkar, kaçar duruma getirmek, statükocu kılmak, herşeyin olduğu gibi kalmasını ister duruma getirmek.

Mitos'lar, trajedi ve sinema

Brecht, «İnsanlar belli bazı mitos'lar aracılığıyla düşüne gelmişlerdir» diyor. Düşünce alanının ve düşünme eyleminin, insanlığın tarih boyu oluşturduğu, geliştirdiği ya da günümüzde daha

modern görünümler alan bazı mitos'larla beslendiği biliniyor. Sinema ve tüm görsel/işitsel alan, bu mitosları en belirgin biçimde yayan, geliştiren, yerleştiren bir alan... Giderek, sinema bir anlamda dünyaya mitoslar aracılığıyla bakma sanatı olagelmiştir diyebiliriz. Niye? Çünkü temelde ve başlangıçta sinema (özellikle Amerikada) okumuş kitlelere, burjuvalara değil, emekçilere, giderek daha çok lumpen kesime (göçmenlere, işsizlere) sesleniyordu. Bunun en kolay yolu ise, yığınlarda tarih boyu oluşmuş, oluşturulmuş mitosları, kalıpları, imgeleri kullanarak onlara seslenmekti. En kolay, en zahmetsiz, aynı zamanda en tutucu yoldu bu: çünkü mitoslar ve mitoslarla düşünmek, değişmezci olmanın, statükocu olmanın bir parçasıydı. Mitos'ların bir değişmezliği, bir kımıldamazlığı vardı. Sözgelimi Trajedi, mitosları en iyi biçimde kullanan, en geniş biçimde kullanan bir yazın ve tiyatro türüydü. Bilinçsiz toplumlara özgüydü trajedi, insanlar bilinçlendikçe, özgür düşünmeye doğru yaklaştıkça, doğa ile ve diğer insanlarla olan ilişkilerindeki eksik bilgilenmeyi tamamladıkça, elbette trajedi de geçerliğini yitirecekti.

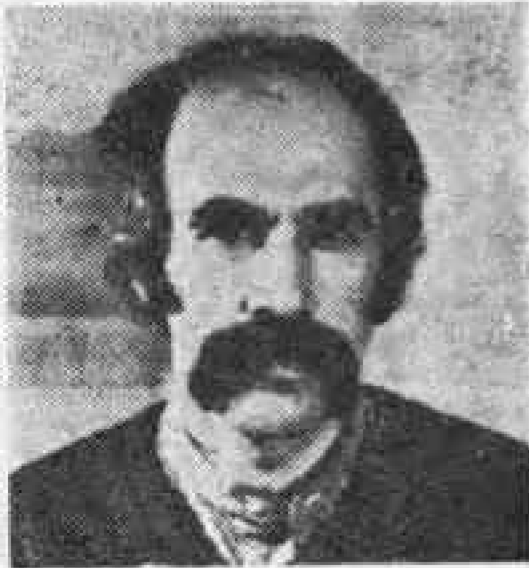
İşte onun içindir ki sinema, çağdaş toplumlarda bir anlamda trajedinin yerini almıştır, çağdaş bir mitoslar sanatı olmuştur. Çağımızda kapitalist ülke sinemaları, birtakım mitoslar yaratmaya ve bunları olabildiğince canlı, geçerli ve evrensel kılmaya çalışıyor. Amerikan TV dizilerine bakınız: Western'lerden polisiyelere, bilim-kurgusal yapımlardan casusluk filmlerine, hep birey yüceltiliyor, bireysel davranış ve çözümleme övülüyor, tüketim toplumuna özgü değerler ve tutumlar öne çıkarılıyor. Amerikan değerleri, Amerikan aile yaşamı, Amerika usulü tüketicilik savunuluyor. Bu dizilerden bazılarının (sözgelimi «Küçük Ev»in) insancıl, yanı da var kuşkusuz, hem de güçlü biçimde; ancak bu, ileri bir kapitalist toplumun gözleriyle görülmüş bir insancıllık: bizim için herzaman geçerli olmayan, bazen hayalci, bazen aşırı fantezi, çoğu zaman da gerçeklerden soyutlanmış; bir insancılık...

Tam bir «burjuva sanatı»

Sinemanın mitosları kullanma ve onlara yaslanma niteliği, sinemayı kusursuz bir kapitalist sanat, bir burjuva sanatı durumuna getirmiştir. Buna karşı sosyalist sinemanın en kolay ve geçerli çözüm olduğunu ileri sürmek ise çok basit, ama aynı ölçüde geçerli ve gerçekçi bir yol değil. Çünkü sinemanın ve günümüz de görsel işitseli kullandığı mitosların büyük bir bölümü, evrensel ve tarihsel kökenleri olan, kapitalizm-öncesi de var olan mitoslardı. Elbette kapitalizm, bunlara kendi modern mitoslarını da ekledi: sözge-

limi tüketim toplumunun isterleri yönünde gelişen «özel araba», «yazlık ev» mitosları gibi. Ancak tipik kapitalist ve sanayi-toplumuna özgü olan bu modern mitoslar bile, temelde çok daha eski ve evrensel bir mitosun, mülkiyet duygusunun gelişmiş ve güncel aşamalarından başka birşey değildir. Çare, özellikle kapitalizmin yarattığı mitosları yıkmak, yoketmek, insan düşüncesini ve yaşamını onların egemenliğinden kurtarmaktır. Bu, aynı zamanda çağdaş sinemaya da giden yol olacaktır. Bu yolda, sinemayı ve görsel/işitseli, yani aslında mitoslara dayalı bir alanı kullanmak gereklidir. Yani mitoslara dayalı bir alanı kullanarak insanı mitoslardan arındırmak sözkonusudur. Yeni insanı, yeni toplumu ve yeni sanatı yaratmaya giden bu yolun başında, görüldüğü gibi bir ikilem dikilip durmaktadır. Tıpkı trajedilerde olduğu gibi... Demek ki ikilem yine vardır, trajedi hâlâ vardır, ve demek ki bu anlamda bilinçlenmiş değiliz henüz!.. Değişime giden bu zor ve sarp yolu aşmak uğruna çaba göstermek gerekiyor.

Aralık 1979
(İzmir, Ege Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Sinema ve TV bölümünde yapılmış bir konuşmanın notları)

MEHMET AKSOY HEYKEL SERGİSİ

28 Nisan - 14 Mayıs 1980

Yer: Fındıklı, Devlet Güzel Sanatlar Akademisi
Osman Hamdi Salonu

Giriş serbesttir.

---

adnan özer

TRAKYA EFSANELERİ

I
(YANGIN)

Ve yangından sonra orman
yoklar ötesini berisini
kararan kasıklarına bakar dehşetle
çaresiz hıçkırıklar titretir acı çam dumanını
gözyaşları deler külü
ve olağan acıların yüzlerini olgun kıldığı
pürem çiçekleri gömmeye gider ölülerini

. . . .

yakıp geçmiştir ateş bacısı
baş sağlığı dileriz birbirimize
tütsülenmiş kollarımıza sileriz sızıntılı burnumuzu
küllerden meyvalar çıkarır yeriz sonra

. . . .

yanan yüreği
avucumuza sığacak kadar bir kül taşı olmuş
bir delikanlıyı getirir oduncular
bıyıklarını ısırarak

. . . .

ağlayıcı kadınlar toplanır başına
ağıt yakarlar küller savura savura
söylerler hep aynı maniyi gökyüzünde son yıldızda
yerini alana değin

— delikanlım yüreciğin kül oldu
bunlar sana sevda zorundan oldu —

II
(TRAKYA GENÇLERİNİN SEVDASI)

Yıllardır yıllardır
bir yerinden yırtılmış gibi gök
lacivert harmaniye savrulur durur rüzgârla
delikanlıların kararan üst dudağı gibi
acı bir kahverengiye limon küfü çalar
cılız buğday tepelerde

ve ihtiyar heyetinin genç taylar, buzağılar için
ayırdığı merada
imece çeşmesi fısıldar
Trak gömütlerinin yerini

pamuklar uçuşur kavaklardan
denize inen patikalarda
yoldaşlık eder bize

iri iri tefler
ve nisan oğlağının derisinden gerilmiş
tümbekiler çalarak
gideriz gece yatılarına, dünürcülüğe

boğuk boğuk hışırdar yaprak altınları
ipeklileri kemik tozlarına karışmış
İyon güzelinin başucunda
ve kaç yıldır everemediğimiz hasat oğlanı
kırar döğenini, çakmak taşlarını fırlatır avluya

gel zaman git zaman
sevdasını bir türlü diyememiş ay
görünür bağların ardından
kirazlar kuruttuğumuz boz yakalardan
fildişini lirini çalarak

o gün bu gündür
böyledir Trakya gençlerinin sevdası
ve Makedon güzelinin limon kumralı saçları
zehir eder durur mısır ekmeğini

III
(MARMARA'DA AKŞAM)

Çıkar gelir alacakaranlık
her adımda biraz daha yiten topukları
ve taflan küllerine kokan elleriyle
çıkar gelir yeni sürülmüş tarlalardan
her solukta bir dermansız hastalığın
iç kanamalarını çekerek sinesine

dalgalarla çözer saçlarını alizeler
fosfor su yüzüne vurur
bir çağanoz çıkmak ister artık
göğsünün sarmal dehlizlerinden

ağır ağır yürür gece
taşlarında otlar bitmiş Aspendos'un sahnesine
ve eski, alışkın bir oyuncu gibi
okur Ceneviz gününden kalma tiradını

ak benekli gömleğini aranır
kum engereği
soğuk kıkırdaklarıyla ürpererek

çıkar gelir kutup yıldızı
ışıltılı bir pelerin gibi savurarak
samanyolu
bağdaş kurup oturur gök tapınağının miberine

deniz, ah o uçsuz bucaksız göğsünde
yeşil göz hareleri oynaşan deniz
gece devleşip
kar kepeneğiyle abanınca üstüne
çırpınıp bırakır kendini
vahşi bir aşkın öpüşlerine

ANI

BİR «SIRA NEFERİ» NİN ANISINA

ATİLLA AŞUT

6 Nisan 1978 günlü gazetelerin *«Ölüm»* ilanlarında *«Küçükyalçın»* soyadını görünce önce duraksamış, sonra da «Yok canım, o değildir, hem onun soyadı Yalçın değil miydi?» diye avutmaya çalışmıştım kendimi. Böyleyken, yine de bir kurt düşmüştü içime: «Ya Oysa?..»

Ölümün kol gezdiği ülkemizde, ölümü umursamamayı öğreniyorduk. Her gün birkaç güzelim «cân»ın yüreğimizden koparılıp götürülmesine alışmıştık. Göçüp gidiyordu insanlarımız, «bu her dalı meyva dolu dünyadan»: «Ekmek, gül ve özgürlük günleri»ni çocuklarımıza bırakarak...

Gazetedeki «ölüm ilanı»nın uğursuz çağrışımlarından uzaklaşmak istemiştim. Belki de bu düşünceyle, *Maria Dimitriadis*'in akşamki dinletisine daldım yeniden. Yunanlı konuk sanatçı, *Barış Derneği*'nin Ankara'daki «Gece»sinde, bizleri savaşsız ve sömürüsüz bir dünyanın kurulması için sürdürülen kavganın bahçesinde dolaştırmış; halkların barış, kardeşlik ve dayanışma özlemlerini yalın bir duyarlıkla dile getirmişti. Nazım Hikmet'in şiirleri, Maria Dimitriadis'in gür sesinde yeniden soluklanmış, «Angina Pektoris»in yoğun hüznünü dağıtan «Non Passaran!» belgisi, «Çağdaş Sahne»nin duvarlarını aşarak Tunus Caddesi'nde yankılamıştı...

Maria Dimitriadis ve «Barış Derneği», bana yeniden Altan Yalçın'ı çağrıştırmıştı o gün. Barış davasının inançlı bir savaşçısı, Barış Derneği'nin Onur Kurulu üyesiydi Altan. Anımsamaya çalıştım: O'nu en son, 1976 yılının Haziran ayında, yurt dışında görmüştüm. Ne bu görüşmemizde, ne de mektuplarında söz etmişti rahatsızlığından. Ama iki yıllık bir kesinti girmişti araya. Durum değişmiş olabilirdi.

Uzun süren bir gurbetçilikten yeni dönmüştüm. Altan hep aklımda; adı, aranacak dostların başındaydı. «Hele şu göçebelik bitsin, bir yerleşeyim, hemen arayacağım» diyordum. Bu tedirginlik duygusunu en iyi Altan bilirdi. Bir süre Amerika ve İngiltere'de kaldıktan sonra yurda dönüşünde bu duyguları o da derinden yaşamış, nitekim daha ayağının tozuyla yazdığı ilk mektubunda, «Toprağından bir süre uzakta yaşamışların yeniden uyum sağlaması zaman alıyor» diyerek kendi durumundan yakınmıştı.

Acı gerçeği, artık hiçbir avuntuya yol vermeyecek bir kesinlikle öğrendiğimde, kafamda binbir düşünce, binbir çağrışım yanıp söndü. Anılar beni, Ankara'dan çok uzaklara, taa İngiltere'nin kuzeydoğusunda bir kıyı kenti olan Newcastle'a götürdü. Orada Altan'la geçirdiğimiz iki uzun ve yoğun günün ayrıntılarını anımsamaya, o gün çiçeklenen büyük bir dostluğun sonuçlarını düşünmeye koyuldum. Çağrışımlar, gür bir ırmağın suları gibi ağır ağır akıp geçti gözlerimin önünden...

Altan Küçükyalçın İngiltere/Newcastle'te (Nisan - 1976)

Londra'ya yaklaşık 550 km. uzaklıktaki Newcastle'a ulaştığımızda, akşam, kentin üzerine inmek üzereydi. Kuzey Denizi'nin tatlı serinliği, yolda geçen bütün bir Cumartesi gününün Haziran kokulu yorgunluğunu alıp götürmüştü. Arabamız, ağaç ve çiçeklerle çepeçevre kuşatılmış iki katlı büyük bir evin önünde durdu. Küçük bir koruyu andıran bahçeden geçerek eve girdik.

İki kişilik bir aile için büyük sayılabilecek bu evi, Altan'la eşi Dr. Dora, Amerika dönüşü tutmuşlardı. Dora'nın anlattığına bakılırsa, «British Council» tarafından, «Amerika'dan gelen zengin bir Türk doktor için tutulmuş bir ev»di burası. Kirası da, o günün ölçülerine göre, bir «taşra evi» için oldukça yüksekti: Aylığı 80 pound. Birinci katta dört büyük oda, koca bir mutfak, banyo... Üst katta yine iki büyük odası vardı. Başlangıçta evin tümünü Yalçın ailesi kullanırken, sonra hem kiranın yüksek, hem de evin gereğinden büyük oluşu nedeniyle üst katı iki Türk kardeşe kiraya vermişlerdi. Londra'dan konuk geldiğimizi duyunca, bu arkadaşlar da Altan'lara inip tanışmışlardı bizimle. Gurbet ellerde kendi yurdundan birileriyle karşılaşmanın tadı başkadır. Mutlulukla doluverir insanın içi-dışı bir anda. Bir süre söyleştik hep birlikte. Kardeşlerden biri Etibank'tan bursluydu ve mühendislik öğrenimi görüyordu. Küçük kardeş ise liseyi yeni bitirmişti. Henüz boştaydı ve de ne yapacağını bilmiyordu. Doğrusunu söylemek gerekirse, pek öyle okumakta falan gözü yoktu. İngiltere'ye «yaşamak» için gelen tiplerdendi.

Biz gittiğimizde, Yalçın ailesi yurda dönüş hazırlığı içindeydi. Eşyalar toplanmış, paketler bağlanmıştı. Paketlerin çoğunda kitap vardı.

Altan:

— Bunları taşımak güç, posta ile gönderiyorum, dedi.

— Varıyor mu kitaplar yerine bari? diye sordum.

— Amerika'dan postaladıklarım ulaşmış. Umarım bunlar da bir kazaya uğramaz, karşılığını verdi.

Söz, hazır Amerika'ya gelmişken, biraz oradaki günlerini anlatmasını istedim:

—Ne kadar kaldınız, ne yaptınız oralarda?

— Tekdüze, sıkıcı ve yalnızlıkla dolu yedi uzun ay geçirdik Amerika'da. Massachusetts'deydik. Dora, Boston'daki hastanede «Nöromusküler hastalıklar» konusundaki uzmanlık sonrası meslek eğitimini sürdürürken ben de İngilizce kurslarına gidip geldim bu süre içinde. Bir de Boston'daki zengin üniversite ve kent kitaplıklarından yararlanmaya çalıştım.

Altan'ın belleğinde ABD'den kalan en belirgin kavramlar «şiddet» ve «yalnızlık»tı. Sevememişti bu ülkeyi. İngiltere ile bir karşılaştırma yaptığında, Newcastle her bakımdan Boston'a ağır basıyordu. Burada çok mutluydu. Çünkü «şiddet» yoktu. Sessiz, kendi halinde bir kıyı kentiydi Newcastle. Evin biraz ötesinde büyük bir park vardı. Parkın ortasında tavus kuşları, tavşanlar, güvercinler, keçiler dolaşırdı. Altan bu parkı çok sever, burada bol bol fotoğraf çekerdi. Dora «General Hospital»daki günlük işini bitirip eve döndüğünde de birlikte yürüyüşe çıkarlardı. Newcastle'de geçirdikleri umutlu, dopdolu ve diri günler, Altan için iyi bir dinlence ve ileriye yönelik güç toplama dönemi olmuştu.

Altan, Newcastle'de haftada üç gün (Pazartesi, Çarşamba, Cuma), İngilizce kursuna giderdi. Galiba kursun «tek Türk ve de erkek» öğrencisi idi. Kursta, başka uluslardan arkadaşlar edinmişti. Bunlar genellikle Şili'li, Hindistan'lı ve Pakistan'lı ailelerdi. Her hafta Cumartesi ve Pazar günleri, bir arkadaşın evinde toplaşılır, İngiliz'lerin «social meeting» dedikleri bu toplantılarda yenilir-içilir, söyleşilirdi. Yalçın'lar, Newcastle'da beş ayın nasıl geçtiğini anlamamışlardı bile. Akıp gitmişti günler, göz açıp kapayıncaya dek...

Oysa Amerika'da durum değişikti. Çok sıkılmışlardı orada. Neyse ki, ayrılacaklarına yakın günlerde, kompozitör İlhan K. Mimaroğlu ve çevresiyle tanışmışlardı da «yalnızlık perdesi» biraz aralanır gibi olmuştu.

Mimaroğlu'nun çevresinde genellikle aydınlar ve ilerici gençler toplanmıştı. New York'ta «Türkiyeli Öğrenciler Birliği»ni kurmuştu bu gençler. Altan'ın yardımıyla, Yılmaz Güney'in «Arkadaş» filmini getirtip gösterdiler. New York'taki Türkiye'lileri bir araya getiren toplayıcı bir çalışma olmuştu bu gösteri. O kadar ki, gösteriyi izleyenler arasında Balat'taki eski komşularından birini görünce çok şaşırmıştı Altan.

Dora'ya göre «hümanist» bir insandı İlhan K. Mimaroğlu. Belirli bir siyasal yönelişi yoktu. Biricik tutkusu müzikti. Elektronik müzik alanında çalışıyordu ve ABD'de oldukça ün yapmıştı.

Dora bunları anlattıktan sonra, kalkıp Mimaroğlu'nun Amerika'da yapılmış bir uzunçalarını getirdi. Plağın adı «Track»tı; yani «İz». Tuly Sand adlı bir kadın sanatçının sesinden, «Şili duyarlığı»nın çağrıştırdığı işkenceye karşı duygular yansıtılmak istenmişti yapıtta. Plağın kapağını incelemeye koyuldum. Mimaroğlu'nun, Altan ve Dora'ya imzaladığı uzunçaların bir köşesinde «14 Ocak 1976, N.Y.» tarihi okunuyordu. Arka kapaktaki açıklamada ise, yapıt metninin «Bakünin, Mahir Çayan, Nazım Hikmet (kapaktaki sıralama böyleydi), Bertolt Brecht, Karl Marx, Eugene Pottier, Mao Tse-tung...» ve daha birkaç «devrimci»den yapılmış alıntılar temelinde oluşturulduğu belirtilmişti. Bir sanat yapıtında bunca ilgisiz adı bir araya getirebilen kişinin, olsa olsa ancak «hümanist» olabileceğini düşündüm ben de. Dora'ya, yargısını paylaştığımı söyledim.

Altan, Boston'daki günlerini çoğunlukla kitaplıklarda geçirmişti. Türkiye'de yayımlanmış en eski kitapları bile bulmak olanaklıymış bu kitap-

lıklarda. 17 katlı görkemli kent kitaplığını anlata anlata bitiremiyordu. Büyük bir kültür merkeziydi burası. Yapıtının iki katı, yalnızca plaklara ayrılmıştı. Öteki katlarda ise, dünyanın her yöresinde basılmış kitaplar, sıradağlar gibi dizilmişlerdi raflara. Nazım Hikmet, Sabahattin Ali, Orhan Kemal, Sait Faik'ten tutun da, en yeni yazarlara kadar her aradığınızı bulbilirmişsiniz burada.

Altan Yalçın, sürekli düşünen, araştıran, irdeleyen bir insandı. Çalışkan ve üretkendi. Amerika'daki günlerini de boş geçirmemişti. O sıra «Cumhuriyet»in *Yunus Nadi Armağanı*, «Türkiye'de Kadın» konusuna ayrılmıştı. Altan, hem zamanını değerlendirmek, hem de kadın sorununu Marksist bir yaklaşımla ele almak amacıyla bu yarışmaya katılmaya karar verdi. Araştırmasının bütün kaynaklarını, Boston'daki kitaplıklardan sağlamıştı. 1975 yılı sonunda tamamladığı çalışmasını süresi içinde gazeteye göndermişti. Amerika'da böyle yararlı bir çalışmaya giriştiği için kendisini kutladım. Araştırmasının bir örneğinin elinde olup olmadığını sordum. Kalktı. Yanlarında götürülmek üzere hazırlanmış çantalardan birini altüst etti. Sonra, üzerinde «*Yaşadığımız Yüzyılda Türk Kadınının Durumu*» yazılı bir dosyayı önümüze koydu. Sayfaları şöyle eni konu karıştırmaya başladım. Çalışma, ilginç belgelerle, kaynaklarla zenginleştirilmişti ve o günün ölçülerine göre oldukça yürekli bir çıkıştı. Daktiloya çekilmiş metnin 22. sayfasındaki «Her Şeye Rağmen Başka Kadınlar da Vardı» başlıklı bölüm, Yaşar Nezihe'nin «Ekmek ve Kömür İhtiyacı» adlı şiiri ile başlıyordu:

««Mahalleden iki gündür verilmiyor ekmek
Kolay değil gece gündüz bu açlığı çekmek»
....

Sonra, 1920 yılında Bakü'de toplanan *Birinci Doğu Halkları Kurultayı*'na Türkiye'den katılan «Naciye Yoldaş»ın konuşması geliyordu:

«*Doğu'nun kadınlarının şu anda başlattıkları hareket, toplumsal hayat içinde kadının rolünün narin bir bitkinin veya nazik bir taşbebeğin rolünden öteye gidemeyeceğini savunan düşüncesiz feministlerin baktığı gözle dikkate alınmamalıdır; bu hareket şu anda tüm dünyayı boydan boya aşan genel devrimci hareketin önemli ve zorunlu bir sonucu olarak görülmelidir. Doğu'nun kadınları, yalnızca bazılarının çoğunlukla sandığı gibi peçesiz sokağa çıkma hakkını elde etmek için mücadele etmiyorlar. Doğu'nun kadını için, onun bunca yüksek ahlaki ülküsü ile peçe sorunu, en son plandadır. İnsanlığın yarı nüfusunu oluşturan kadınlar eğer erkeklerin rakibi olarak kalırlarsa, eğer onlara hak eşitliği uygulanmazsa, insan toplumunun ilerlemesi elbette ki olanaksızdır; Doğu toplumlarının geri kalmış durumu, bunun söz götürmez kanıtıdır. (...)*»

Altan Yalçın, «kadın» konusundaki incelemesinden çıkardığı genel sonuçları da şöyle özetliyordu:

«*Yüzyılımızda dünya kadınları için olduğu kadar, tüm ezilenler için de en önemli olay, kuşkusuz insan emeğinin kurtuluşu ve insanın*

dışındaki dünya ile kendi özgür emeğine sahip olmasıdır. Bu, özel mülkiyet temeline dayalı bir yapının, uzun mücadelelerden sonra yıkılmasıyla mümkün olabilmiştir. Yine bugün, dünya kadınlarının önünde, kurtuluşa ilişkin birçok örnek bulunmaktadır. Ancak sosyalizm, yüzyıllarca sürmüş baskı ve sömürüyü bir anda silip süpüren bir uygulama biçimi olmadan çok, insana, dışındaki dünyayı değiştirmesi ve geçmişin köleliğinden çıkabilmesi için kesin yapı taşlarını sunan bir yöntemdir. Ne denli gözlerden saklanmaya çalışırlarsa çalışılsın, kadının kurtuluşu da ancak sosyalist toplum yapılarında mümkün olabilmektedir.»

İncelemenin Türkiye açısından ortaya çıkardığı acı gerçekler de şöyle sıralanmıştı:

«— Türkiye'de kırsal yörelerde yaşayan ve sayıları 10 milyona yaklaşan kadın, değişik adlarla satılmakta, emeği 'toplumsal emek' olarak sayılmamakta, umutsuz bir bitkisel yaşamın etkisinde bulunmaktadır.

— Toplam 18 milyonu bulan kadın nüfusun ancak yüzde 36'sı okur - yazar durumdadır.

— Büyük şehirler içinde yaşayan kadınlar için bazı sınırlı kurtulma olanakları bulunsa da eşitsizlik ve işbirlikçi egemen sınıfların çıkarları buna da olanak tanımamaktadır. Kadın, büyük şehirlerde de dövülen, öldürülen, fuhuş örgütlerine bilinçli olarak itilen bir meta durumundadır.»

Altan Yalçın'a, kadın konusuna böyle gerçekçi yaklaşmasından duyduğum hoşnutluğu belirttim. Fakat, bir kaygımı da dile getirmeden edemedim:

— «Cumhuriyet» Gazetesi için biraz elverişsiz bir çalışma değil mi?

— Tabii öyle, diye yanıtladı duraksamadan. Ben bu incelemenin, *Yunus Nadi Yarışması*'nda derece bile alamıyacağını çok iyi biliyorum. Ama Türkiye'de kadın sorununu ele alırken başka türlü davranamazdım. Yarışma'daki şansımı azaltma pahasına da olsa, bu gerçekleri sergilemeyi, yazarlık onurumun gereği saydım.

Altan böylesine ilkeli, tutarlı, ödünsüz bir aydındı. Uysal, çelebi görünüşünün altında sapasağlam bir inanç, kaya gibi bir direşkenlik gizliydi. Yarışmada derece almak için «nabza göre şerbet» vermezdi o. Nitekim, sonuç beklendiği gibi oldu ve Seçiciler Kurulu'nun «Atatürk'çü» çerçevesini az-biraz zorlayan Altan, daha ilk aşamada elendi. Şimdi o çalışmadan geriye kimi parçalar kalmıştır. Altan'ın anısına derin bir saygıyla bağlı bulunan ve O'ndan kalan her şeyi titizlikle koruyan Dora'nın elinde bile, ne yazık ki çalışmanın tamamı yoktur.

Altan Yalçın, Türkiye'ye dönüşünden sonra taze bir güçle yeniden çalışmaya koyulmuştu. Bu arada Türkiye Yazarlar Sendikası'nın «Nazım Hikmet Kurulu»na seçilmişti. Kurul üyesi seçilmiş olmaktan büyük onur duyduğunu söylerdi. İleriye yönelik önemli tasarıları vardı. Sürekli olarak devrimci eğitimde, ajitasyonda sinema olgusundan, film ve slayt'tan daha etkili biçimde yararlanmanın; görsel anlatım olanaklarını geliştirmenin yol-

larını arardı. Film ve fotoğraf yoluyla emekçilere ulaşmak, onların bilinçlenmesine katkıda bulunmak, başlıca tutkusuydu. Bu amaçla, bir ara DİSK'in Foto-Film Merkezi'ni yönetmeyi düşünmüştü. Fakat, sağlığı giderek bozuluyordu. Yurda dönüşünün dokuzuncu ayında «kanser» tanısı kondu. Yaşama ve yaratma sevinciyle dolu olan Altan, ölüme kolay yenilmek istemiyordu. Daha çok çalışmaya başladı. O'ndan bir şeyler kalmalıydı geride. O gitse de «*Yaşayanla Yaşayacak Olan*» bir şey...

31 Mart 1977'de ameliyat oldu. Durum «ciddi»ydi. Ama her şeye karşın yaşamak, hem de inadına dimdik ve de dopdolu yaşamak, Altan için daha ciddi bir işti. Henüz bir aylık ameliyatlıyken, kalkıp 1 Mayıs'a katıldı. Üstelik, edilgin bir biçimde değil, elinde makinasıyla militan bir sinemacı gibi... Bu, Altan Yalçın'ın görebildiği son 1 Mayıs oldu. Fakat o gün de görevini yaptı, «kanlı günleme»yi belgeledi. Sözünün eriydi o. Devrimci savaşımda görsel olanakların her zaman militanca kullanılmasını savunup, genç sinemacılara «sinemanın gerillaları» olmayı öğütleyen kendisi değil miydi? İşte sözünü tutmuştu. O'nun, genç sinemacılara on yıl önceki öğüdü, bugün de tazeliğini, geçerliğini koruyor:

> «*Genç sinemacılar, bu savaşın gerillalarıdır. Ellerinde onaltılık, sekizlik kameraları, dişlerinden tırnaklarından artırdıkları film kasetleriyle yürüyeceklerdir. Taksim'de gericiler bir 31 Mart mı planlamaya çalışıyor, elinde silah / kamerası ile genç sinemacı ordadır. Bir madende işçiler mi kurşunlanmaktadır, kamerası hazırdır genç sinemacının. Hakları olan toprağa köylüler el mi koydular, genç sinemacının belgeci gözü açılacaktır orada.*»(1)

Altan Yalçın, erken yaşta kapanan «hayat kitabı»na, zengin deneyimlerle dolu bir sürü iş sığdırmıştı. Ekmeğini, ilkokuldan beri taştan çıkarmış, alınteri ile kazanmıştı. Müezzinlik, dökümane çıraklığı, elektrikçilik, köftecilik, turşuculuk, deri işçiliği, manifaturacılık, metin yazarlığı, kısa film yönetmenliği, yaşamını sürdürmek için yaptığı işlerden bazılarıdır. O, kendi yolunu hep kendi arayışlarıyla bulmaya çalıştı. 14 yaşında âşık oldu, 17 yaşında kız kaçırdı. Mahallenin bıçkın delikanlılarına özenip 18'inde topuklu kundura giydi. Lise yıllarında, duygusal düzeyde «halkçılık» eğilimleri boy verdi içinde. Genç yaşta edebiyata ilgi duymaya başladı. 1967'de İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümü'nü bitirdi. Askerliğini, Yedeksubay olarak Erzurum / Hasankale'de tamamladı. Bu sıralar sinema yazıları, öyküler, denemeler ve kitap eleştirileri yazmaya başladı. Türk Sinematik Derneği'nde arşivcilik, daha sonra Yönetim Kurulu üyeliği yaptı. 1969 yılından ölümüne değin İstanbul Üniversitesi Film Merkezi'nde çalıştı. Bu kuruluş adına 1972'de Sabahattin Eyüboğlu ile «*Karagöz*», 1975'de «*Kas Hastalıkları*» ve son olarak da 1978'de «*Haliç*» filmlerini yaptı. «HALİÇ-*Yaşayanla Yaşayacak Olan*» belgeseli için tam birbuçuk yıl çalıştı.

Haliç, Altan Yalçın'ın doğup büyüdüğü semtti. Çocukluğu ve ilk gençlik yılları, Balat'ta, arkada kuyusu olan iki katlı ahşap bir evde geçmişti. Sokakları çamurlu, denizi kirliydi Haliç'in. Suları her zaman bulanıktı. Emek gani, sömürü yoğundu Haliç'te. Çünkü, İstanbul'un en eski işçi yatağıydı burası:

> «*Siz hiç sabahları, alacakaranlıkta Ayvansaray-Balat sokaklarından geçip fabrikaya giden işçileri gördünüz mü? Bunlar, sanki iş-*

başına değil, sürgüne giden kürek mahkûmları gibi yürürler. Siz hiç akşamları işten dönenlere, Kasımpaşa'dan geçerlerken, Nalıncı Yokuşu'ndan çıkarlarken, Zindanarkası'ndan yürürlerken dikkat ettiniz mi? Bunlar, sanki Zincirlikuyu Karakolu'nda polisten sopa yemiş gibi adım atarlar. Siz hiç Cibali'de, Defterdar'da sigara fabrikalarında, tütün depolarında, dokuma atölyelerinde, lastik fabrikalarında, daha 14 yaşında bir saz çöpü gibi sararan siyah kaşlı, elâ gözlü işçi kızların veremden nasıl kan kustuklarını gördünüz mü? 7-8 yaşlarında çocukların, yarım kilo ekmek pahasına, 15 kuruşa, günde 12 saat çalıştığını biliyor musunuz? Siz, bu bizim semtte, akşamları eve elleri boş dönenlerin, açlıktan ağlayan çocuğunun sesini komşuları duymasın diye, boş memelerini bir çaput gibi yavrusunun ağzına tıkan işçi anaların derin gözlerine baktınız mı?» ([2])

Altan bakmıştı! Hem «işçi analar»ın, hem «işçi çocuklar»ın gözlerine... «Koyu renkli giysileri, ellerinde sefertasları» ile her sabah Balat'taki evlerinin önünden geçen çocuk yaştaki kalafat işçilerinin gözlerine... Geleceği omuzlarında taşıyanların gözlerine... Türkiye'nin aydınlık yarınlarını görürdü işçilerin gözbebeklerinde!..

«*Haliç*» filmi, Altan Yalçın'ın çocukluğunu yaşadığı toplumsal çevreyi, günümüzde uğradığı değişikliklerle görüntüleyen bir belgeseldir. Dora Küçükyalçın'ın anlatımıyla, «Özellikle insan materyaline eğilerek Haliç'te yaşamı ve emeği ele alan film, geçmişte yaşayanla gelecekte yaşayacak olanı bir araya getirmekte, emeğin sömürüden kurtuluş umudu ile Haliç'i güneşli günlere bağlamaktadır.([3])

Altan Yalçın, bu filmde yorum olarak Kemal Özer'in uzun bir şiirini kullanmıştır. Böylece, iki değerli sanatçının ortak emeği ile seçkin bir sanat yapıtı çıkmıştır ortaya. Gün doğarken Haliç'in uyanışı ile başlayan şiir, Hal'de, Balıkpazarı'nda, Cibali Tütün Fabrikası'nda, Tersane'de, Mezbaha'da, Silahtar'da ve Haliç'in öteki işyerlerinde hor görülen insan emeğini ve her şeye karşın işçilerin, «yepyeni bir şafağı» muştalayan uyanışını görüntüler:

«......................
Kaynak yapıyorlar
ellerindeki aydınlıkla,
ödenmemiş emeğin öfkesi
parlıyor oksijen alevinde,
parlıyor yüzler tutulan maskelerde
yepyeni bir şafağın haberi,
öylesine duyarlı işte
ayrılırken tersaneden
Haliç üstündeki gökyüzü.» ([4])

Altan'ın en büyük sevinçlerinden biri, kuşkusuz ölmeden önce, yeryüzünün ilk sosyalist ülkesini, derin bir sevgiyle bağlı bulunduğu Sovyetler Birliği'ni görmek olmuştur. Ocak 1978'de, Sovyet Yazarlar Birliği'nin çağrılısı olarak Dora ile gittiği Moskova'da, iki gün Simonov'ların konuğu oldu. Konstantin Simonov'la, Türkiye'de kurulması tasarlanan «Nazım Hikmet Enstitüsü» üstüne söyleştiler. Altan, özgürlük ülkesi Sovyetler Birliği'nde

tam bir ay, gerçek özgürlüğün tadını çıkara çıkara gezip tozdu, çeşitli kentleri dolaştı. Yurda dönerken de bir haftalığına Bulgaristan'a uğradı. Bulgar Yazarlar Komitesi'yle görüştü ve Lenin'in ülkesinden sonra Dimitrov toprağına da veda etti. Sıra, anayurdundaki dostlarına, kavga arkadaşlarına gelmişti. 5 Nisan 1978 Çarşamba günü, tam da «yolun yarısı»nda, 35 yaşında aramızdan ayrıldı. Bir «sıra neferi» gibi yaşadı, «sıra neferi» gibi öldü.

«Çok da iyi süvariydi Altan
Öyle hızlı atladı ki maniâdan
—Yalan olsa keşki dediğim yalan
Dünya denen at kaydı altından» ([5])

Altan'ın ölümü üstüne Dora'ya yazdığım satırlara bugün de ekleyebileceğim fazla bir şey yok. Ölümünün ikinci yıldönümünde aynı satırları yinelemekle yetiniyorum:

«Kardeşim Dora,

Sevgili Altan'ımızı altın çağında yitirmenin acısı satırlara sığmaz. Kaybımız büyüktür, çok büyük...

O'nu tanımak, yaşamımın çok mutlu bir olayı olmuştu. Bu mutluluğun bunca kısa sürmesine hayıflanıyorum. Ama, yüreğimizdeki yeri her zaman taptaze, dipdiri kalacak. Elbirliği ile yaşatacağız O'nu.

Altan'ın tertemiz anısı, gerçek dostluğun, katıksız sevginin, devrimci kardeşliğin, alçakgönüllü bir adanmışlığın parlak bir simgesi olarak yaşayacaktır. Son derece yalın, gösterişsiz bir insandı. Ama o ölçüde inançlı, bilinçli, ilkeli ve ödünsüz bir savaşçı... Çok kısa birlikteliğimizden bende kalan başlıca izlenimler, en kalın çizgiler bunlardır. Ve Altan'a böylesine içten, sevgiyle, saygıyla bağlanışımın temelinde, O'nun bu üstün nitelikleri belirleyici olmuştur.

Altan'ı yaşatmanın en güzel, en anlamlı yolu, O'nun savaş bayrağını yükseklerde tutmaktır. O'nun, yaşamını adadığı yüce ülküyü utkuya ulaştırmak için uğraş vermektir.

Halkımız, Altan'ın vakitsiz ölümüyle yiğit bir savaş, erini yitirdi. Hepimizin başı sağolsun.

Büyük acınızı bütün yüreğimle, bütün içtenliğimle paylaşır, size bu güç anda direnç ve dayanıklılık dilerim.

Devrimci kardeşlik duygularıyla...»

Altan, yaşamı boyunca gölge düşürmediği inançlarını, ölümünden sonra da inatla koruyor... Mezartaşına kazınan şu dizeler, O'nun bu konudaki başeğmezliğinin simgesidir:

«Sarmaşık kollu inancım
Seni çalamıyacaklar yere»

«Sıra neferi»nin «sarmaşık kollu inancı» önünde saygıyla eğiliyoruz...

NOTLAR

(1) Altan Yalçın, «Sinemanın Gerillaları», *Genç Sinema* Dergisi, Mart 1969, Sayı: 6, s. 19.
(2) S. Üstüngel, *Savaş Yolu*, Konuk Yayınları, İstanbul, Ağustos 1977, s. 100-101.
(3) Dora Küçükyalçın, «Altan Yalçın'ın *Haliç* Filmi Üzerine,» *Felsefe Dergisi*, Ekim-Aralık 1978, Sayı: 5, s. 159.
(4) Kemal Özer, *Geceye Karşı Söylenmiştir* («Haliç» şiirinden), Cem Yayınevi, İstanbul, 1978, s. 67.
(5) Can Yücel, «Altan Yalçın'a», *Sanat Emeği*, Mayıs 1978, Sayı: 3, s. 3.
(6) Altan Yalçın, *Yeni Dergi*'nin Ocak 1972 tarihli 88. sayısında Süreyya Berfe'nin «Savrulan», adlı kitabını tanıtırken, çok beğendiği «İncir Ağaçları» şiirinden bu ikiliği de yazısına aktarır. Sağlığında dilinden düşürmediği bu dizeleri, karısı Dora, ölümünden sonra Altan'ın mezartaşına yazdırır.

A. KADiR

HALK VE DEMOKRASİ ŞİİRLERİ

3. kitap

(Bulgar, Rumen, Arnavut şiiri)

YENİ ÇIKTI

Kitapçılarda ve dağıtımcılarda
İsteme adresi: P.K. 58 Beyazıt / İSTANBUL

OLAYLAR YORUMLAR

Silahsızlanma İçin Eğitimde Kitle iletişimi

VEDAT TÜRKALİ

Türkiye Yazarlar Sendikası adına Yazar Vedat Türkali'nin «8.3.1980 tarihinde Silahsızlanma İçin Eğitimde Kitle İletişimi» konulu Uluslararası Sempozyumda yaptığı konuşma.

Sayın Başkan, değerli dinleyiciler,

Silahsızlanma konusu barış için yürütülen büyük, yaşamsal savaşımın önemli bir parçasını oluşturur. Silahsızlanma için eğitim, barışın da bu yoldaki silahsızlanmanın da temel çabasıdır.

Bir yazarın, geniş anlamıyla bir sanatçının insanı, giderek insan soyunu, insanın doğadaki varlığını tehdit eden yeni bir dünya savaşına, öylesi büyük, yokedici bir savaşın önkıvılcımları olan bölgesel savaşlara ilgisiz kalması düşünülemez. Sanatçılık, yazarlık, doğa sevgisinin, doğanın en yüksek ürünü olan insan sevgisinin ayrılmaz bir parçası olagelmiştir. İnsan sevgisi, insan sömürüsüne, insan acısına, insanın aşağılanıp yokedilmesine karşı çıkmakla somutlaşır. İyinin, doğrunun, güzele yükselmenin usta emekçisidir sanatçı. Güzele yükselmiş iyi'ler, doğru'lar sömüren sınıfların değer yargılarından kaynaklanan görece iyi'ler, doğru'lar değil, bir sanat yapıtının temelinde tarihin süzerek bıraktığı, insanın kölelikten, sömürü düzenlerinden kurtularak insan onuruna yaraşır bir aşamaya varması için geçerli olan iyi'ler, doğru'lardır. Bu iyi'lerin, bu doğru'ların başında bugün, sömürü düzenlerini ayakta tutmak için karanlık güçlerce düzenlenen savaşlara, böylesi savaşların fideliği silahlanmalara karşı çıkmak gelir. Bu karşı çıkış insan sevgisine dayanan sanatçılık gereği, yazarlık görevi giderek bir tarihsel sorumluluk, bir insanlık yükümlülüğüdür. İnsanın en güçlü çağını yaşıyoruz; bu insan gücünün, insana, insan varlığına, böylesi tehlikeli bir tuzak olasılığı taşıdığı tarihsel bir dönem de bugüne dek yaşanmamıştır. Bugün kapımızı çalan yargımızı bekleyen edebiyattaki ünlü Hamlet değişi ile «varolmak ya da yokolmak» sorunudur. Artık açık seçik ortaya çıkmış bu çağdaş bilince yabancı kalacak bir sanatçı, bir yazar düşünülemez. Bu bilincin gereğini üslenmekten kaçınacak bir yazar da düşünülemez, eğer gerçek sanatçı gerçek yazarsa.

Bu tarihsel gelişim içinde ülkemizin ayrıca önem, ağırlık taşıyan bir özel durumu olduğu da bilinmek gerekir. Çıkacak bir termo nükleer savaşta, haritadan da, tarihten de silinmek tehlikesi ile yüzyüze olduğumuz yeni bir politik sav değil, yıllardan beri söyle-

nen, bilinen bir uzmanlık saptamasıdır. Hiç bir boyama bu korkunç gerçeği gözlerden kaçıramaz. Bir yazarın özellikle bir Türk yazarının böylesi bir gerçeğe ilgisiz kalacağını düşünmek o'nun halkına, ülkesine, vatanına olan büyük insancıl sevgisini görmemek, en azından hafife almak olur.

Bizler, Türkiye Yazarlar Sendikası olarak, Türkiye'li yazarlar, her türden saldırgan savaş hazırlığına, ülkemizi emperyalistlerin silah deposu yapacak her türden oyunlara, bu tarihsel, bu insancıl bilinçle karşı olduk, karşı olmayı sonuna kadar sürdüreceğiz.

Silahsızlanma barışçıl duyguların tohumlarının atılmasıyla, insan sevgisinin belli bir bilinç düzeyinde tomurcuklanmasıyla birlikte yürür. Bu tohumları yığınlara serpiştirecek, uçsuz bucaksız yığınlarda insancıl tomurcukların patlamasını sağlayacak savaşçıların, barış savaşının emekçi erlerinin başında yazarlar yer almak gerekir.

Biz bu bilinçteyiz, bu bilinçte olmayı sonuna kadar sürdüreceğiz

Egemen sınıfların iktidarları, edebiyatın, sanatın, genellikle kültürün sırtından bir çirkin oyunu tezgahlamak hevesine düşerler. Sanat, kültür savunucusu görünümünde ortaya çıkarlar; edebiyatın, edebiyatımızın ulusal değerlerini, ünlü kişileri, ünlü yapıtları, çıkarlarına uygun karanlık yorumlarla halk yığınlarındaki bilinci saptıracak biçimde, halk yığınlarına karşı kullanmayı marifet sayarlar.

Özünde insan sevgisini yaşadığı çağın insancıl değerlerini barındıran sanat yapıtlarımızın, sanatçılarımızın, bir Ergenekon destanının, bir Dedekorkut'un, bir Köroğlu'nun, bir Namık Kemal'in, bir Mehmet Akif'in böylesine kötüye kullanılmasına, faşist iktidarların kültür basamakları yapılmasına, ülkeyi silaha boğmaya hevesli halk düşmanlarının, savaş çığırtkanlarının yalancı tanıkları, militarist, şöven duyguların yelpazesi olarak kullanılmasına, genel olarak bir yazarın ve edebiyat yapıtının bu türden zorlamalarla yalnış yorumlara götürülüp ulusal kültürümüzün soysuzlaştırılmasına Türkiye Yazarlar Sendikası sürekli karşı çıkmış, bu değerlerimizdeki anti-emperyalist, halkçı, insancıl özü belirterek onların kişiliklerinde barışı, insanlığı, yazarlık onurunu savunmuştur. Bu savunmayı sonuna kadar sürdürecektir.

Bizim yazarlar olarak, yazarlarımızın biricik örgütü Türkiye Yazarlar Sendikası olarak barışçıl sanat, kültür, yazarlık anlayışımızın temel davranışları, temel ilkeleridir bunlar.

Bugün yazarlarımız, bu barışçıl doğruda yarattıkları, yaratacakları ürünleri, halk yığınlarına ulaştırmanın yasaklanmasıyla karşı karşıyadırlar.

Kâğıt, varlıklı sınıflarca tüketilebilecek bir meta durumuna getirilmiştir. Emekçi halkımızla ileri yazarlarımız arasındaki kitap, yayın bağı parababalarının saldırılarına uğramış, pahalılık canavarıyla koparılmıştır. En etkili, en yaygın kitle iletişim aracı olarak sinemayı, televizyonu, yazarların, sanatçıların barışçıl etkinlikleri için kullanma olanağı parasal, yönetimsel yollardan yasaklanmıştır. Barışçıl yapıtlarımızın halkımıza ulaşabilmesi, silahsızlanma bilincini yayacak, etkili barışçıl eğitim ancak bu yolların açılmasıyla olanak kazanır. Bu konuda yazarlar sendikası her türden demokratik eylemi, çabayı, uğraşı göstermektedir, göstermeyi sonuna kadar sürdürecektir. Bu konuda, bütün barışsever güçlerle dayanışma içinde gerekeni yapmayı en onurlu, kaçınılmaz görev bilir.

Bir savaştan en çok zarar görecek emekçi sınıfların yığın örgütleriyle, demokratik örgütler, kuruluşlar, işçi sendikalarıyla emekçi halkımıza bilinç götürmenin barışı, silahsızlanmayı savunmanın en etkili yollarından biri olarak gören Türkiye Yazarlar Sendikası bu yoldaki her türden çalışmaya katılmayı bugüne kadar baş görev bilmiştir, bu görev bilincini sonuna kadar sürdürecektir.

UNESCO'ca 4-8 Haziran 1979'da Prag'da düzenlenen silahsızlanma için eğitim üzerine dünya konferansı için uzmanlar hazırlık toplantısında, barış için silahsızlanma eğitiminde, herşeyden önce «eğitmenlerin gerçek eğitimi» üzerinde durulmuştur. Bu, yarının yığınlarını oluşturacak genç beyinlere biçim veren öğretmenlerin nasıl bir sorumluluk taşıdıklarını vurgular. Yetenekli bir öğretmenin insan gelişmesine nasıl olumlu yön verdiğini çoğu kez kendi öz yaşamımızdan, en eski çocukluk yıllarındaki öğrenim dönemlerimizin içimize sinip kalmış, yıllar yılı bize ışık tutmuş anılarıyla biliriz. Bugün faşist savaş çığırtkanlarının eğitim kurumlarımızı, öğretmen yığınlarını karanlığa gömmeye çalışmaları, yarın savaşa sürmeye kalkışacakları emekçi halkımızın gözlerini bağlama yolundaki en tehlikeli adımlarıdır.

Çocuklarımızın, gençlerimizin savaşa karşı, barışçı eğitimden, öğrenimden geçmelerini sağlamak, barışçı, insancıl yazınımız, yazarlarımızla öğretim kurumlarımız arasına konan engelleri kaldırmak için verilmesi gerekli bütün demokratik savaşımlarda Türkiye Yazarlar Sendikası bugüne dek kendini doğal görevli saymıştır, bu yolda görevli saymayı sonuna kadar sürdürecektir.

Savaş dendi mi kuşku yok ki akla hemen kışla, ordu gelir. Türkiye Cumhuriyeti Ordusu, emekçi halk yığınlarımızın ödediği vergilerle beslenen millet çocuklarınca oluşturulmuş bir ordudur. Eğitmenler söz konusu olunca akla hemen bu orduyu eğiten subaylar, assubaylar kadrosu gelecektir. Yukarıdan beri saptadağımız gibi ülkemizin ulusal çıkarları silahsızlanmadan, barış içindeki bir dünyada yaşamadan geçtiğine göre silahsızlanma için eğitim dendi mi de hemen akla halk çocuklarından oluşan ordumuzun eğiticileri, subay ve assubayların, bu asker eğitimcilerin nasıl eğitildiği sorunu gelmelidir. Tarihsel başkomutanı «Hayat-ı millet tehlikeye düşmedikçe harp bir felakettir» diyerek saldırgan, * emperyalist savaşlara karşı çıkmışsa, «Hattı müdafaa yoktur, sath-ı müdafaa vardır, bu satıh bütün vatandır» diyerek savaşı yurdunu, kendi öz varlığını savunan halkın savaşı diye tanımlamışsa, o komutanın ilkelerine uymakla yükümlü bir ordunun da serüvenci yollara kapalı, silahsızlanmanın, barışın tarihsel önemini, gereğini, ağırlığını kavramış bir eğitimden geçmesi zorunludur. Fukara milletimizin büyük özverilerle oluşturduğu askeri okullarda temel eğitim militarist, şoven koşullandırmaya doğru değil, demokratik, insancıl, gerçek vatansever duyguları geliştirecek, ulusal kültürümüzü doğru özümlemiş bir eğitim, öğretim yönünde geliştirilmelidir. Bu konuda ülkenin bütün gerçek vatanseverlerine düşen görevin yerine getirilmesinde, gerekli uyarıların, başvuruların, etkinliklerin yapılmasında Türkiye Yazarlar Sendikası kendine düşen görevin bilincindedir. Bilincinde olmayı sonuna kadar sürdürecektir.

Sözlerimi, silahlanmayı vatanseverlik gereği sanan, ya da böyle yutturmaya kalkışan kişilere yanıt olmak üzere bir anekdotla bitirece-

ğim. İkinci Dünya Savaşı'nın en karanlık yıllarında, o zaman genç, antifaşist bir yazar olan Andrea Malraux'ya bir gazetecinin: savaşı kimler kazanacak diye sormasına Malraux şu yanıtı vermişti: Savaşı istemeyenler.

Bizim de bugün barışa, silahsızlanma çabalarına düşman, savaş heveslilerine söyleyeceğimiz budur. Bütün uğraşlarımıza karşın yeni bir savaş insanlık için bir yazgı olacaksa, tarihin o şaşmaz diyalektik istemiyle, o savaşı da savaşı istemeyenler kazanacaktır. Emekçi halkımıza bu bilinci götürmek bizlerin yazarlık sorumluluğumuz gereğidir.

VEDAT TÜRKALİ

Silahsızlanma İçin Eğitimde Kitle İletişimi Uluslararası Sempozyumu Sonuç Raporu

8-9 Mart 1980 tarihinde İstanbul'da toplanan «Silahsızlanma İçin Eğitimde Kitle İletişim Araçları» Uluslararası sempozyumuna, Dünya Barış Konseyi, Uluslararası Gazeteciler Birliği, Fransa, Mali, Polonya, Finlandiya, Costa Rica, İtalya ve Bulgaristandan temsilcilerle Türkiye'den birçok tanınmış sanatçı, eğitimci, bilim adamı, gazeteci ve yazarlardan oluşan geniş bir delegasyon katıldı.

Türkiye Barış Derneği Genel Başkanı Mahmut Dikerdem'in açılış konuşması ile başlayan sempozyuma silahsızlanma için eğitimde sanat, eğitim, bilim ve kitle iletişiminin rolünü konu alan 18 tebliğ sunuldu.

Konuşmacılar, yeryüzünde kalıcı ve adil bir barış için savaşımın, silahsızlanma savasımıyla bir bütün olduğu konusunda görüş birliğine vardılar.

Az gelişmişliğin, açlığın, eğitimsizliğin yenilebilmesi, sömürgeciliğin ve ırkçılığın tasviyesi, dünyada eşitlik ve karşılıklı yarara dayanan yeni uluslararası ekonomik düzenin kurulabilmesi için silahsızlanma gerçekçi ve vazgeçilmez bir koşuldur.

Silahlanma, nükleer silahların geliştirilmesi ve hergün yenilerinin de eklenmesi ile insanlığın doğrudan doğruya varlığını tehdit etmektedir.

Silahlanma yarışı ise doğrudan silah tekelleri tarafından körüklenmektedir.

Dünya barışsever kamuoyu silahsızlanma ve barış mücadelesinde bugün en güçlü etkendir. Silahsızlanma savaşımına en geniş kitleleri katabilmek ve onları bu doğrultudaki kazanımları yaşama geçirilmesi amacı ile seferber edebilmek için emperyalizmin aralıksız sürdürdüğü savaş kışkırtıcılığı ve silahlanma propogandasına ve propogandaya temel teşkil eden ideolojisine karşı mücadelede barış ve silahsızlanma için eğitim zorunludur.

Silahsızlanma için eğitim,

Ülkeler arasındaki gerginliklerin zora başvurmadan çözümlenme yolları ve ortak güvenlik kavramının benimsetilmesi,

Dünya halkları arasında karşılıklı dostluk ve kardeşliğin geliştirilmesi,

Anti - Sovyetizme, şovenizme, yalana dayanan savaş kışkırtıcısı propogandanın teşhiri,

Tüm kitle kırım silahlarının kullanımının insanlık suçu olduğu anlayışının yerleştirilmesi,

Şimdiye dek silahsızlanma doğrultusunda barış güçlerinin ortak çabaları ile elde edilen kazanımların en geniş kamuoyuna maledilmesini,

Hedeflemelidir.

Silahsızlanma için eğitimde herkese, anne-babalara, öğretmenlere, yazar, çizer ve sanatçılara, sendikalara, demokratik kitle örgütlerine kitle iletişim araçlarına ve hükümetlere sorumluluklar düşmektedir. Bu doğrultuda tüm kültür kurumlarının demokratikleştirilmesi, kitle iletişim araçlarının ve eğitim kurumlarının demokratik denetiminin sağlanması zorunludur.

Tüm hükümetler Birleşmiş Milletlerin silahsızlanma için eğitim konusundaki kararını yaşama geçirmelidirler.

Sempozyum'da özellikle tarih eğitiminin militarist, şoven öğelerden arındırılmasının gereği belirtilmiştir.

Türkiye'de holdinglerin ve özellikle bankaların kültür etkinlikleri üzerindeki tekelinin yozlaştırıcı ve kısırlaştırıcı etkisine dikkat çekilmiştir. Kültür emekçilerinin daha geniş ve uluslararası temaslardan yararlanmalarının, silahsızlanma ve barış konularına daha büyük katkılarda bulunabilmeleri için zorunlu olduğu belirtilmiştir.

Tüm kitle iletişim araçlarında, özellikle basında, yalan haber yayma yasaklanmalı, bu konuda enformasyonun serbest dolaşımı ilkesi yaşama geçirilmelidir.

Haber kaynakları üzerinde emperyalizmin haber ajanslarının sultasına karşı savaşım verilmelidir.

Uluslararası basın mahkemeleri kurulmalı kitle iletişim araçları yolu ile yalan haber yayılması ve savaş kışkırtıcılığı yapılması insanlık suçu sayılmalıdır.

Kitle iletişim araçlarında, hertürlü şiddet ve zoru öven, silahlanma yarışını kaçınılmaz gibi gösteren, herhangibir ulusu, ırkı, yada topluluğu aşağılayan, ırk ayrımını öven; şoven, militarist yayınlar yasaklanmalıdır.

Dünya barış güçleri geniş kitleleri silahsızlanma doğrultusunda seferber etme yolunda küçümsenmeyecek başarılar elde etmişlerdir. Ancak, ABD emperyalizminin kendi ekonomik bunalımını aşabilmek için detant'ı baltalama çabalarına hız verdiği, dünya'da yeni soğuk savaş rüzgârları estirdiği bu günlerde, silahlanma yarışına karşı ve silahsızlanma için mücadelenin çok daha yoğunlaştırılması ve yaygınlaştırılması en yakın ve güncel görev olarak önümüzde durmaktadır.

Soğuk savaş ortamı birçok ülkede faşizm tehlikesini de kışkırtmakta ve güçlendirmektedir. Sempozyuma Türkiye'den katılan delegeler Türkiye'deki son gelişmelerde bu tehlikenin özellikle belirginleştiğini vurguladılar. Bir yandan ABD Türkiye'ye bölge ve dünya barışını tehdit edecek ikili askersel anlaşmalar dayatırken, öte yanda ülkede tüm demokratik hak ve özgürlükler alabildiğine sınırlandırılmaktadır. Barış ve silahsızlanma doğrultusunda kamuoyu yaratacak birçok demokratik kitle örgütünün kapatılmasına yada yoğun baskı altında tutulmasına paralel olarak ilk ve orta dereceli okullarda militarist eğitim yerleştirilmektedir. Sayısız barış savaşçısı faşist çetelerce öldürülmüştür. Gene birçoğu da tutuklu bulunmaktadır.

Bu koşullara dikkati çeken konuşmacılar, silahsızlanma için savaşımın emperyalizme, faşizme, sömürgeciliğin her biçimine, ırkçılığa ve şovenizme karşı savaşımla sıkı sıkıya bağımlı olduğunu ve bu amaçla tüm demokrasi ve barış güçlerinin ortak savaşımının zorunlu olduğunu vurguladılar.

Hayatın Heykelde Yaşayan Destanı ve Mehmet Aksoy

SABAHATTİN TUNCER

«Sanatın kökleri, emekçi kitlelerin derinliklerine uzanmalıdır. Sanat bu kitleler tarafından anlaşılmalı ve sevilmelidir. Sanat bu kitleleri birleştirmeli, duygularını, düşüncelerini ve isteklerini yüceltmelidir. Onları harekete geçirmeli, içlerindeki sanatsal itileri uyandırıp geliştirmelidir.»

Lenin

Enerjik, üretken ve işinin aşığı bir insandır Mehmet Aksoy. Son yıllarda neyi, niçin yaptığını bilmenin huzuru, nasıl yapacağının tedirginliği ve geç kalmanın telaşı içindedir.

Bizim gördüğümüz, bitmek bilmeyen enerjisi ile bereketli bir toprak gibi sürekli heykel ürettiğidir.

Öğrencilik yılları başarılı ve verimli geçmiştir. Ancak bu verimlilik, içten gelme, sezgisel bir sanatsal tasaya dayalıdır. Bu dönemde ele aldığı konular arasında Koçbaşı, döğüşen horozlar, haykıran horoz, geyik, keçi gibi hayvanlarla, davulcu gibi insan figürleri en önemlileridir. Kırsal yaşamın sert ve dinamik görsel imgelerini öne çıkaran hareket ve ritm arayışları, çeşitli soyutlamalarla arındırılmış biçimlere ulaşır. Bu ürünlerin ardında, doğup büyüdüğü Yayladağ'daki yoğun doğa gözlemi yatmaktadır.

Öğreniminin son yıllarında akademideki biçimci sanat akımlarının etkisi altına girer. Giriştiği bazı soyut heykel denemeleri, somut sanatsal imge gücünün dağılmasına yolaçar. Bu spekülatif biçim oyunları onu yaşamsal gerçekten uzaklaştırmaya başlar. Direnmeye çalışır, ancak egemen burjuva sanat anlayışı karşısında alternatif bir entellektüel birikimin henüz sahibi değildir. Ortaya çıkan sanatsal bilinç boşluğu Mehmet Aksoy'u okulu bitirdikten sonra yıllarca içinden çıkamadığı bir bunalımın içine iter.

Askerlikten sonra (1970), öğrenimini sürdürmek için gittiği Londra'da kafası iyice karışır. Bugün bir yıllık Londra konukluğundan aklında kalan, doğar doğmaz ölen burjuva biçimci-öncü sanat akımlarının sisleri arasından izleyebildiği, Henry Moor'un heykelleri ile emperyalist talanın ganimetleri Mısır, Asur, Hitit, Hint arkaik dönem heykel ve kabartmalarıdır.

1971'de önüne Berlin'e geçme fırsatı çıkınca Londra'dan hemen uzaklaşır.

Berlin, sosyalist ve kapitalist sistemlerin kültür ve sanat alanında çarpıştıkları bir arenadır. Bu özgün konumundan ötürü değişik ve hareketli bir sanat ortamına sahiptir. Kentte, eleştirel burjuva demokratik sanat hareketi ve sosyalist gerçekçi sanat eğilimleri gelişme olanağına kavuşmuşlardır. Berlin'in diğer bir ilginç yanını da yabancı göçmen işçilerin varlığı oluşturur. Kreuzberg semtinin 150.000 nüfusundan 28 binini göçmen türk işçi aileleri meydana getirir.

Londra'da mesleğini birkaç kez bırakmaya karar veren Aksoy, Berlin'de kendini işçi hemşerilerinin arasına atar. İşçilerin somut sorunlarını paylaşmaya başladıktan bir süre sonra Türkiye ve dünya gerçeğini bilimin ışığında ve işçi sınıfı perspektifinden kavrama şansını elde eder. Kentte iki

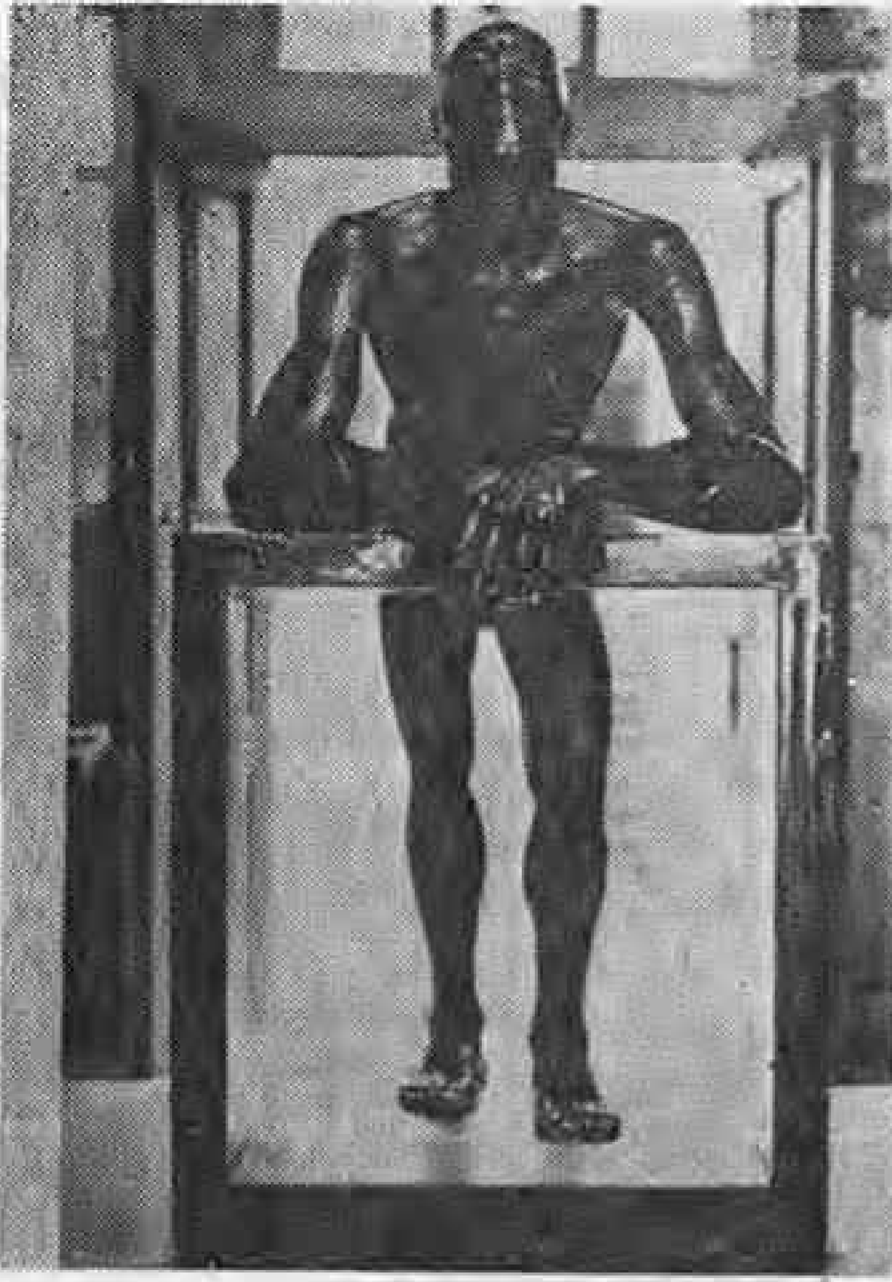
Mehmet Aksoy: Yürüyüş

yıl heykele elini sürmeden işçi sınıfı aydını olmaya çalışır.

1973'de «Dur! Böyle Gelmiş Böyle Gitmeyecek» adlı heykeli, toplumsal mesajın yanında Aksoy'un kendi bireysel çıkmazının da sona erdiğini haykırır. Beş yıl sonra bu ilk çıkışıyla o, işçi sınıfının yolunda yürümeyi seçmiş bir sanatçı olarak mesleğine döner.

Artık Mehmet Aksoy'un önündeki sis dağılmıştır «Anadoludan Bir Köylü Portresi», «Halk Ozanı», «İşsiz», «Toplantı», «Kısadalga Dinleyenler», «Gözbağı», «Yürüyüş», «El Kapılarına Doğru», «Akarbantta Bir İşçi Kızımız», «Safları Sıklaştıran Çocuklar», O'nda gelişmekte olan yeni sanatsal bilincin ilk ürünleridirler. Bu ürünlerde, politik bilincin estetik ilkelerle uyumunu sağlama tasası ile devrimci bir duyarlığın dinamizmi ön plandadır. «İşsiz» heykelini, sanatçı, 1974'den 77'ye dek bir kaç kez ele almış. Sergide yer alan ürün, bu serinin sonuncusudur.

İşsiz figürü, ilk bakışta fark edilmeyen gerginlikte ve her an hareket etmeye hazır duruşuyla, kollarını dayadığı engeli devirebilir bir bekleyiş içindedir. Önündeki mekanik çerçeve, insanın üretmesine ve yaratmasına engel olan güçlerin ve koşulların sağır anlamını yüklenmiş. Organik biçime sahip figür, bu mekanik biçimle karşıtlık içindedir. Bu biçim çatışmasından mekanik formun yüklendiği karşıt anlamı yükleyebiliyoruz. Böylece tek başına bir anlamı olmayan soyut biçim, somut biçimle ilişkiye geçince be-

Mehmet Aksoy: İşsiz

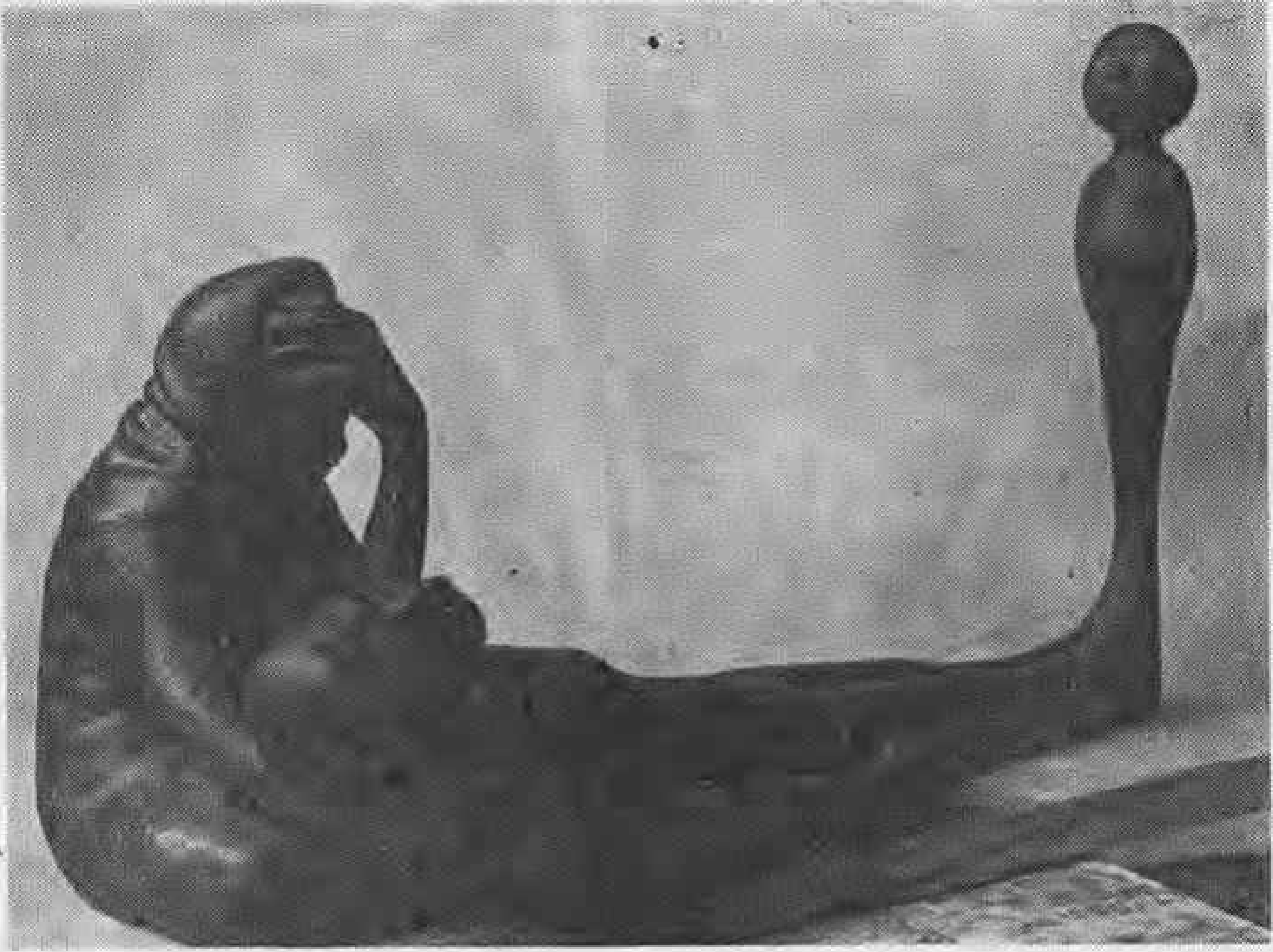
lirgin bir anlam kazanıyor. İşsizin önünde birleşen elleri, beklemenin sabrı ve sabırsızlığıyla doludur. Eller yetkin bir biçimde işlenmişken, ellerden kollara, omuzlara, oradan boyuna doğru artarak ilerleyen ve başta noktalanan bir soyutlamaya gidilmiş. Böylece yetkin ve gelişmiş ellerle, belirsizlik perdesi ardına gizlenmiş ve henüz gelişmesini tamamlamamış embriyon halindeki kafa arasında geçiş sağlanmış. Ellerle baş arasındaki biçim çelişkisi, bu organlar arasında anlam çatışmasını doğuruyor. Eller bu kafanın denetiminde değildir ve kafa bu ellere sahip olabilecek kadar gelişmemiştir.

Sınıflı toplumda emeğin yabancılaşmasının olumsuz bir sonucu olarak, insan kendi vücuduna yabancılaşır. Çünkü vücudu kendi denetimi dışında üretim sürecinin bir ögesidir. Onu sadece bir fiziksel güç düzeyine düşüren ekonomik-insan konumu, ondaki özel yeteneklerin gelişmesini engeller, ruhsal ve fiziksel gereksinimlerini bastırır. Dolayısıyla kendi özgül yapısına yabancılaştırır.

Bu heykeldeki fiziksel yabancılaşmanın yansıyışı bize, Squeiros'un ellerini açıp öne fırlatarak taşlaşmış kafasına isyan eden figürünü anımsatır. Ancak o resimde duruma isyan vardır. Bu heykelde ise olumluya doğru gelişmekte olan sürecin sabırlı ama patlamaya da hazır bir bekleyiş hissedilir. Birinde kafa taştır, öbüründe kafa bir belirsizlik ardına gizlenmiş gelişmesini belli bir süre sonra tamamlayacak canlı bir embriyondur. Embriyonun bir süreç sonunda normal kafaya dönüşmesinin birinci, dolaysız anlamı; insanın ellerinin konumunun farkına varmasını sağlayan sınıf bilincini kazanmasıdır. İkinci ve daha da dolaylı anlamı; birinciyi de kapsayan ve bize daha dolaylı yansıyan, insanın ellerinin sahibi olduğu, aradaki yabancılaşmanın ortadan kaldırıldığı sınıfsız toplumun haberini sezdirir.

«1 Mayıs 1977» kompozisyonuna uzaktan baktığımızda bize, yabancısı olmadığımız, mezar başına çökmüş insan silüetini hatırlatır. Mezarın yere koşut çizgisinin durgun etkisi ölümün sessizliğini çağrıştırırken, yukarıya doğru yükselen mezar taşı, dinamik olanı, hareketi, ölüme karşı hayatı simgeler. Yalnızca taşlar değil, mezar üstünde yetiştirilen çiçekler ve göğe tırmanan selviler de aynı duygunun ürünüdürler.

Sanatçı, kompozisyonunu kurarken, halkın inanç ve geleneklerinde yerleşmiş hayat ve ölüm ikileminin mezar biçiminde yansıyışını çıkış noktası olarak almış. Bunu yaparken tasası, hayat ve ölüm ikileminin mistik özünü yansıtmak değil, seyircinin belleğinde yeretmiş mezar biçimi imgesini

Mehmet Aksoy: 1 Mayıs 1977

harekete geçirerek heykelle iletişimini hemen kurmasını sağlamaktır. Kompozisyona yaklaşan izleyici biçimlerin içinde yeni bir içeriğin farkına varacaktır.

Ananın kucağına bir selvi gibi devrilen gencin ayaklarından, yani selvinin kökünden hemen bir filiz yükselmeye başlamıştır. Ana, yüzüne bastırdığı eliyle acısını yüreğine akıtırken, hem bu acıyı gizleyememekten, hem de insanların insanlığından utanır gibidir. Onun eliyle kapattığı yüzünün ardında yüreği evlat acısıyla yanan binlerce ananın yüzü vardır. Ananın acılı yüzünden akan dram, dizinde başı hafif yana kaymış oğula kayarak onun sakin yüzünde durulur. Oğulun başından gövdeye geçerek enerjiye dönüşür ve gövdede toplanan enerji ayaklara akarak embriyon çocuğunu, bir hayat çiçeği gibi yeşertir, yukarıya doğru iter. Çocuk ana rahmindeymiş gibi sakin ve bir tomurcuk gibi açmaya, büyümeye gebedir.

«Güney Afrikalı Zenci Kardeşim» heykeli, ırkçılığın son prangasının parçalanmaya başladığı Güney Afrika'dan ırkçılığa karşı savaşta canlarını yitiren adsız zencilerin anısına yapılmış. Acı ve öfkeyle arkaya kıvrılmış zencinin başı, kabaran ve kaynakan göğüs kafesinin içine gömülmüş bir boyunla gövdeye bağlanmış. Omuzlardan çıkan kollar, çelik bir matkap gibi pranganın içine dalarak onu parçalar. Pranganın ortasında bir top güllesi gibi yumruklar dışarı fırlar. Zencinin kısılmış yüzündeki derin çizgiler bir parsın öfkesini taşır ve savaşa çıkan atalarının derilerine sürdükleri işaretleri çağrıştırır.

Yüzündeki kararlılığın korkusuzluğuyla başındaki çatkısını ça-

Mehmet Aksoy: Güney Afrikalı Zenci Kardeşim

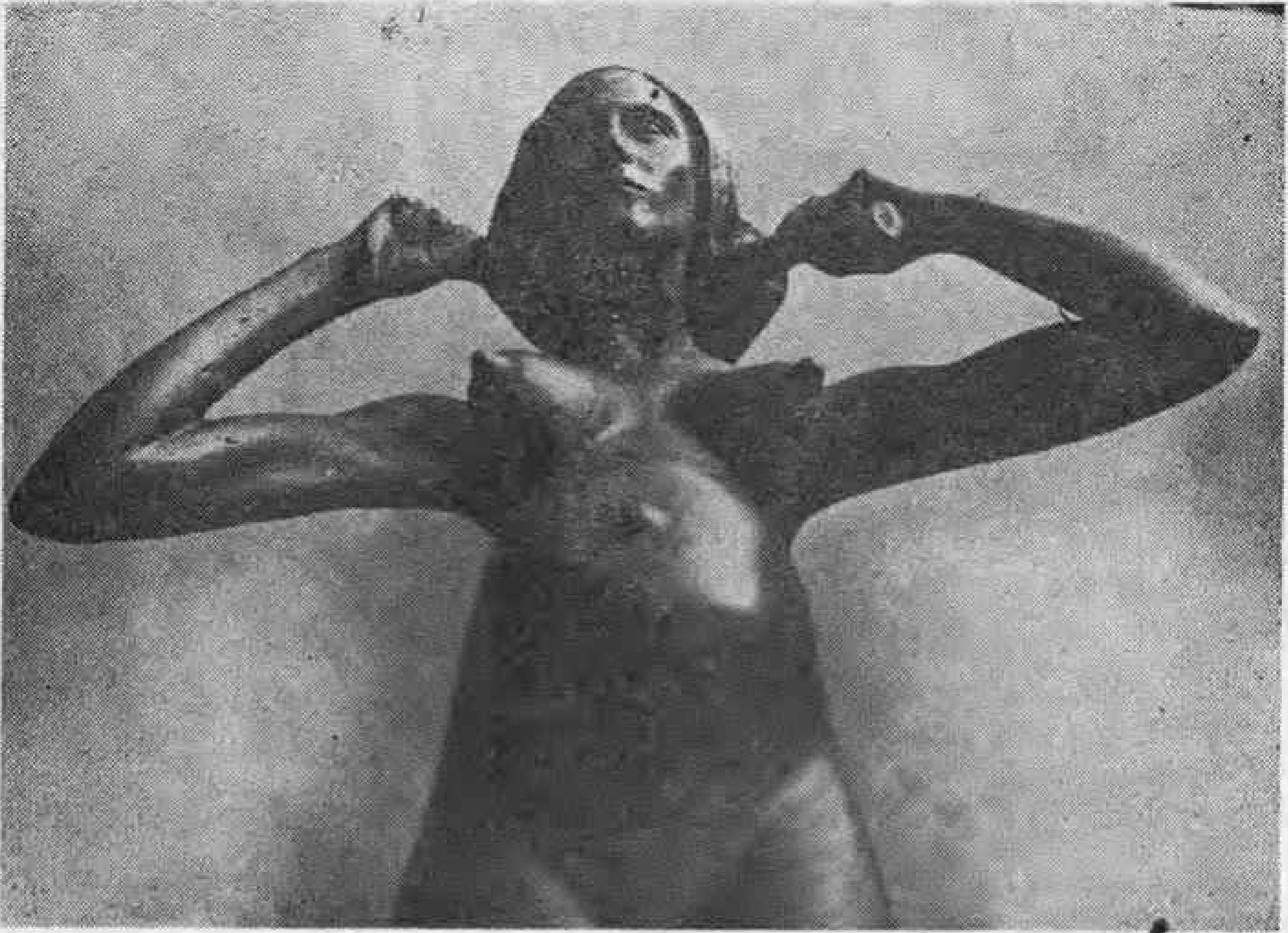
tan kadın, doğumuna yatmak için son hazırlığını yapmaktadır. Heykelin adı «Türkiye». Sütle dolmuş göğüsler çatlayacakmış gibi gerilmiş. Karın artık büyüyen konuğunu yolcu etmeye hazırlanıyor. Çocuğun başı rahme yönelmiş. Bunu görüyoruz. Elimizi sürsek yumuşak çıkıntılardan bunu hissedeceğiz. Türkiyenin gebe olduğu devrimi hissettiğimiz gibi.

«Akarbantta Bir İşçi Kızımız» heykelinin önünden geçerken, eğilip kızın yüzüne bakın. Bu yüzde gençliğinin, güzelliğinin bantta akıp kaybolduğunu bilmenin sakin hüznünü görebilirsiniz.

Kapitalist ülkelerdeki ulusal kültürde, «iki kültür»ün varlığı olgusu, egemen burjuva kültürüne karşı, sosyalist kültürün ögesel niteliği, bu ülkelerdeki sosyalist gerçekçi sanatçıların neden ender yetiştiğini açıklar. Sanat alanında, burjuva sanatının egemenliğinin yanısıra, eleştirel gerçekçi demokratik sanatın da serpilme olanağını bulması da aynı olgudan kaynaklanır.

Kapitalist toplumda sosyalist gerçekçi sanatçı olabilmenin güçlüğüne M. Kagan şöyle değinir: «Sosyalist gerçekçilik yöntemi, sanatçıdan yetenek ve ustalığın yanısıra burjuva toplumundaki aydınların erişemiyecekleri düzeyde —sosyalist görüş tutarlılığı, bencil ve çıkarcı olmamak, estetik ve siyasal ilkeleri birleştirmek gibi— ideolojik, psikolojik ve ahlaksal nitelikler bekler.»

Mehmet Aksoy bu güçlüklerin üstesinden gelmiştir. Ondaki bilinci, ahlaki ve psikolojik nitelikleri, ürünlerinden ve yaşama biçiminden anlamak güç değil. Yeni

Mehmet Aksoy: Türkiye

içeriği ele alışındaki yöntemiyle, anlatımındaki açıklıkla ve ürünlerindeki estetik sonuçlarıyla Aksoy, sosyalist gerçekçiliğin, heykel sanatında Türkiye'deki öncüsüdür.

Son söz olarak, heykel sanatının görsel dilinin yarattığı estetik iletişimi yazın diliyle aktarmanın olanaksız olduğunu biliyorum. Bu nedenle bu yazıda Mehmet Aksoy'un heykelleri karşısında gördüklerimi, duyduklarımı ve düşündüklerimi yazın dilinin olanaklarıyla ve becerebildiğim kadar aktarmaya çalıştım. İzleyici ile yapıt arasına izinsiz girmem hoş görülsün. Bu sevimsiz konumumun sorumlusu ben değil, toplumdaki görsel duyarlılığı ve bilinci dumura uğratan bu insana düşman düzenin sorumlularıdır.

SABAHATTİN TUNCER

YAZKO'nun
İlk Yayınları

BEKİR YILDIZ
İlk romanını YAZKO için yazdı.
HALKALI KÖLE

KEMAL BİLBAŞAR'ın
yeni romanı yine YAZKO için yazıldı.
BEDOŞ

Baskıdaki kitaplar:
EROL TOY
IĞRIP

ÇETIN ALTAN
AL İŞTE İSTANBUL

YAZKO *Arif Paşa Sokak.*
Kurt İş Hanı Cağaloğlu - İstanbul
Tel.: 27 73 37

Bilgesu Erenus'la son oyunu «Kaside» Üstüne Bir Söyleşi

— Sayın Erenus son oyununuzun tekstini okuduk. Hem öz, hem biçim açısından çok ilgimizi çekti. İran devriminin henüz yaşanmış olaylarını konu ediyorsunuz. Ve klâsik «kaside» türünün iç bölünmesini oyununuza biçim olarak uygulamışsınız. Çok özgün bir buluş bu. İlk sorumuz iki yönlü olsun: İran Devrimi üstüne oyun yazmak gereksinimi sizde nasıl oluştu? Ülkemizde oyun yazarlığı açısından yenilik olduğuna inandığımız ilginç biçim uygulamasına ilişkin çalışmalarınızı okurlarımıza biraz ayrıntılı açıklar mısınız?

— Basında günü gününe, sıcağından izlenen İran olaylarının yanısıra, geçen yaz Amerikan Dışişlerinin unutulmaz yıldızı Kissinger'in anılarını da okuyordum. Onun İran bölümündeki kadirbilirliği, hatır gönül sayarlığı çok etkiledi beni. Doğrusu kapitalizm ve emperyalizm başı sıkışınca, sırtında yumurta küfesi yokmuş gibi davranmıştı Aryanların Güneşi Şehinşah Muhammed Rıza Pehleviye karşı. Hatta İslâm dünyasını komünizme karşı örgütlemek için, şahın eski dostlarınca gözden çıkarıldığı dedikoduları bile vardı ortalıkta. Ama bir acı kahvenin kırk yıl hatırını sayan Kissinger, alçak gönüllü bir sıra neferi edasında emperyalizmi uyarıyordu anılarında. «Otuzyediyıl boyunca şahın bizimle bir dost, bir müttefik olarak işbirliği yapmasını biz arzuladık. Şimdi onu suçlayarak hiç kimseyi etkiliyemeyiz. Dostlarımızın geleceğini her zaman garanti edemeyiz.» —Gerçekten de hiç bir garantileri kalmadı zavallıların, alaşağı ediliyorlar boyuna yeryüzünde— Baba adam doğrusu Kissinger, şöyle devam ediyor. «Ama dostlarımızın kimler olduğunu unutmazsak, kendi geleceğimizi garanti etme şansımız daha fazlalaşır.» Kissinger'in hamiyetli kanatları altına almaya çalıştığı bu dostunun nedenli dostluklar yapmış olduğunu dostlarına, bi kez daha hatırladım. Kissinger de büyük bir pervasızlıkla sayıyor zaten.

«Dünya çapında ve yöresel olarak kuvvet dengesinin önemini çok iyi kavramıştı. Bu yüzden de tüm kaynaklarını hür dünyanın hizmetine verdi. Afrikada ılımlı rejimleri Sovyet, Küba yanlılarına karşı maddi ve manevi destekledi. Enver Sedat'a arka çıktı. Komünistleri hava sahasından yararlandırmadı ki, bravo çocuğa, bazı Nato üyeleri bile zamanında başedememişti onlarla.» v.s. v.s.

Sanırım işte, önce bu kadirşinaslık iteledi beni Kasideyi yazmaya. Devrik İran Şahı konusun-

daki her satırın başında Kissinger'in dost bağrından kopan ah vah seslerini duyar gibi oldum sanki. Vakti zamanında yaşasaydı müthiş bir kasideci olurdu bu Bay dedim. Hani büyük ihsanlar karşılığı devlet ricaline övgü şiirleri düzen kişilerden... Belki de çağdaş kasidecilik bu işte dedim bu Kissinger'in yaptığı —Bu anılardan aldığı ihsan beni ilgilendirmez, günahı boynuna.—

İran'dan başka ülkelerde artık pek kullanılmayan bir zamanın doğu ülkelerine has bu ünlü nazım türü, kasideyi incelediğimde, epik bir anlatım biçimi ile karşılaştım. Kasidenin iç bölümlemeleri böylesi bir konuda yazılacak oyuna tam tamına oturmakta idi sanki. Hangi bölümde ne anlatmalıyı düşünmem, bir anlık yanlıştan kurtardı beni. Çağdaş bir kaside yazılacak ise eğer, Kissinger'gillere bırakılmamalıydı bu. Çünkü İran devrimi sonrasına ait bir resim görmüştüm. Bir duvar yazısının resmiydi bu. «Uyanık olasınki sevginin düşmanları, gülünü bir dikenle değiştirmeye..» diyordu. Emperyalizm tüm gelişmeleri teknik olanakları, seferber edip sömürü kıyım ve fesada proğramlanmış bir elektronik beyin edasında, halk hareketlerini saptırıp, şaşırtmaya çalışsada, halkın gür sesi alttan alta yayılıp duyulmaktaydı çünkü.

«Kör kurşunların sıkılması, kuduz kurşunların —ve süngünün soğuk dili İnsan yaprakların zamansız dökülüşü yıldırmaz bizi— Düşman silahlıdır. Bizse çoğuz.» Bir İran şiiriydi bu da ve İran halkı «aşk gibisin ölüm» diyebilendi gerektiğinde. Tüm elektronik beyin hesaplarını alt üst etmeğe yeterlidir bu da.

İşte böylece, Kissinger edasından etkilenerek yazımına giriştiğim Kaside oyunu, bu gün sonuçları şu yada bu şekilde tartışılsa da, özünde emperyalizme savaş veren bir halkın kahramanlık destanına dönüştü.

Kasideyi yazarken olabildiğince belgesel davranmağa çalıştım. İldeniz Kurtulan dost bu konuda malzeme bombardımanına tuttu beni. Devrim öncesi devrim sonrası, İran'dan gelmişi, dışarda basılmışı, yasalı, el altından dağılmışı, dergisi broşürü, kaseti bantı, afişi vesairesi.. Farsça çevirilerde gene İldeniz Kurtulan, ingilizce çevirilerde, Nurdan Arca arkadaş, belge taramasında hızlanmamı sağladılar. Gazete arşivlerini taradım ve boyalı basının Şahla Banu'nun duyulmasında yarar görülen gizli sırlarıda yüzsüzlük belgesi olarak belgeler arasına katılınca, bir buluş ve kurgu oyunu olarak KASİDE çıkıverdi ortaya.

Biçim uygulamasına ilişkin çalışmalarıma gelince. Oyun tümüyle bir petrol kuyusu içinde geçmekte. Kuyunun başında iki petrol işçisi dinleniyor.. Devrim sonrasıdır ve onlar kuyunun hâlâ kendilerinden yana akmazlığından yakınırlar. Biri binlerce kurbağa var sanki bu kuyunun içinde der, «şeytan diyorki doldur taşı içine. Gün yüzüne çıkamasın hiç bir şey» Kazanılmış haklarımız da bu kuyuda diye uyarır öteki, kaçmak yok başetmek gerek bu kuyuyla. Nasıl ne zaman diye sorar ötekisi gene, Çıkardığımız malzemeyle kendi gücümüzü iyi tanımamıza bakar bu der arkadaşı. Taşı değil, matkabı salarlar kuyuya. Bir kurbağa kuyunun dibinden fırlayarak tutunur matkaba. Jim Henson'un psikolojik araştırmalar sonucu yarattığı Kermittir bu. Kültür emperyalizminin adına sanayi oluşturulan bu sevimli kurbağası çok büyük fedakarlıklarla olmasa da getirttiği seçkin konuklarıyla birlikte sunacaktır Kasideyi.

Kasidenin altı iç bölümü için beş ayrı sunucu konuk ve her bölüm için ayrı bir tiyatro biçimi uygulaması düşünüldü metnin yazımında. Bölümlerin ortak paydası ise sahneyi boyutsuz bırakan, İran minyatürleri tipi bir sahneleme düzeni.

1. bölüm, nesip ya da tesbih. En canlı en yaşayan yanıdır Kasidenin. Önemli bir gün, bir olay ya da nesne için yazılabilir. Ve beyit sayısı sınırlı değil. «Bir taçla birlikte devrilenler adını verdik biz bu bölüme. Konuk sanatçı Kissinger ve siyasi tiyatro türünde..

2. bölüm Tegazzül. Aşk duyguları dile getirilir burda. Her Kasidede bulunmayabilir ama, Kermite göre bunda mutlaka bulunmalı. Çünkü sıradan ve basit insanları etkilemenin başlıca yoludur bu. Konuk sanatçı, boyun bağlı, bastonlu, kadife sesli Frank Sinatra. Mekan devrik şahın top secret nükleer enerji sırları gibi sakladığı Cuernevaca. Biçim Burjuva dramı. Devrik saltanata özgü değişik bir sabah izleriz burda, ve de babasının yerine emperyalist güçlerce ikinci savaş sonrası tahta çıkartılan Muhammed Rıza Pehlevi'nin, babası Şah Rıza'nın hayaletiyle hesaplaşmasını da. «hay allah torun da dahil bunların adı hep Rıza ne hikmetse.»

Üçüncü bölüm girizgah: Günceldeki adı «devrik şahın durumuna bir düzelme getirmeyen bir övgü. «Girizgah asıl maksada geçişi sağlayan tek bir beyittir kasidelerde. Sunucu yıldız, bir CİA yetkilisi adı lazım değil tabiki..

«Şahlar ve onun gibileri gözden düşürülür, devrilir, sürülür belki.

Ama komünizme karşı muhteşem bir set olur naçiz gövdeleri.»

Birinci perde böylelikle kapanır Kasidede. Her bölümde tüm zulüm ve kıyıma karşın İran işçi sınıfının kazandığı hakları ve zaferleri de izleriz birinci perde boyunca, sonra bunlar pankartlaşıp kuyubaşına bırakılırlar.

İkinci perde Kasidenin methiye bölümüne açılır. Methiye adına kaside düzülen kişinin en abartık en basma kalıp sözcüklerle tanımlamalarla övüldüğü bölümdür. Edebiyat tarihçileri bile en yapay bölümü yani kasidenin diyorlar. Beyit sayısı sınırlı değil gene. Kasideden umduğun çıkara bağlı bu, öv övebildiğince. Methiye bölümünün bizdeki adı «Arya mehr devrik Şah Rıza Pehlevinin New york Cornwell tıp merkezindeki kuşkulu kişisel tedavisi. Konuğumuz sözümüz meclisten dışarı, az gelişmiş bir ülkenin eski İran büyükelçisi. Öncü tiyatro biçiminde bir sahneleme. Yüzyılımızın tek Şahla oynanan (oda tekerlekli hasta sedyesinde ordan buraya itilip sonrada Panama emlakçileriyle anlaşan bir garip Şah) En heyecanlı satranç karşılaşmasını izleyeceğiz böylece. Sahne satranç tahtası gibidir, oyuncular da birer satranç taşı. Sağda beyaz taşlar Şah ailesi emperyalist ve kapitalist güç temsilcileri, solda ise siyah taşlar, tarihsel boyutu içersinde Şaha karşı çıkanlar. Eyvahlar olsun, siyah taşlar ortayı zorluyor, büyük usta Amerika mat mı olacak ne?

Kurbağa kermit çarçabuk fahriye bölümünü düzenler Kasidenin. Kaside şairlerinin kendilerini övdükleri bölümdür bu beşincisi... Günceldeki adı «Devrik Şaha Kaside yazan emperyalist güçlerin grup tedavisi.» Konuk yıldız. Şah yanlısı sürgünde bir İranlı. Saçma tiyatro eğiliminde işlenen bir bölüm. Halkın derinden ve kararlı hareketine karşı, yiten öz güvenlerini korumak üzere Kermitin

başkanlığında tüm konuklar tekelci burjuvazinin desteğinde, daha ne gibi dolaplar çevirebileceklerini konuşur tartışırlar. Deli gömlekleriyledir hepside ama çeşitli sosyalizmler icad etme, devrimci hareketi bölme, sosyalist ülkeleri birbirine düşürme gibi harika fikirleri vardır.

Son bölüm duadır kasidelerde Kasideci kendisi için yada yazdığı kimse için allahtan başarı ve mevkinde süreklilik diler. Oysa kuyudan yükselen değişik bir dua sesi bastırmıştır kasidecilerin goygoyunu.

«Sermaye uluslar arası bir güçtür, onu ortadan kaldırmak için uluslararası bir beraberliğe ihtiyaç vardır.»

Kermit ve konukları o kuyudaki görevlerinin sona erdiğini anlamışlardır artık. Bir başka elverişli kuyu aramağa giderler kendilerine.

— Tiyatromuzun bugün içinde bulunduğu durumda oyununuzun sahneleme olanakları bakımından ne düşünüyorsunuz? Siyasal konuda karşılaşabileceğiniz güçlükler bir yana, bu özgün biçimin ülkemizde sahneye uygulanma olanağını görüyormusunuz?

— Kasideyi sahneye uygulama konusunda Dostlar Tiyatrosu ve AST ile ilişkilerim oldu. Sanıyorum birinden biri kuşatıldıkları tüm güçlüklere karşın bu oyunu omuzlayacaktır.

Ayrıca bu konuda beni sevindiren başka bir oluşum var. Oyun dergisi amatörler için de öneriyor Kasideyi. Bir kaç sayı boyunca önce dergide basıp, sonra da kitap halinde yayınlıyacaklar. Kuyunun altı ile üstü sorun olurmuş, İran minyatürlerinin rengi ile yaldızı verilemezmiş sahnede,. falan filan. Elbet gönül en iyisini en olanaklısını istiyor ama, bu aşamada dert etmemek gerek bunları. Yeterki, bir ürün soluk alabilsin, özünden sapmadan doğru bir biçimde olabildiğince çok yerde, kitlelere ulaştırılabilsin. Gün ola, harman ola.

— Ülkemizde oyun yazarlarının gerek mesleksel gerek sanatsal açıdan sorunları sizce nelerdir?

— Söz konusu olan her sanat eserinin siyasal ve sanatsal ortama bir müdahale olduğuna inanan bir oyun yazarıysa kuşandığı ekonomik ve siyasal güçlüklerin yanı sıra en büyük sorunu kuşkusuz kitlelere ulaşamaması. Yaşama hakkının engellenmesi kadar önemli bir sorun bu. Çünkü asıl gerçek haklarımızı bastırıp, şallamayı, adet edinen egemen güçler; yazar olarak da kitlelere ulaşmama özgürlüğümüzü tepe tepe kullanmamız için ellerinden geleni ardlarına koymuyorlar 4 oyunu sahnelenmiş biri olarak ben içlerinden ancak biri kitap haline gelecek diye şu 7 yılda, bir sevinç, bir sevinç son günlerde.. İlerici ve aydınlık güçlere düşen her ne pahasına olursa olsun sahip çıkmak birbirine, ve birlikte göğüslemek bu güçlüğü. Ürün olarak kitlelere ulaşıldığında sanatsal sorunlar gene birlikte tartışılarak, aşılmaz değil.

Berlin 1980: «Geri Kalmış» Denen Ülkelerin Sinemalarına İnancı Tazeleyen ve Doğrulayan Bir Uluslararası Şölen...

ATİLLA DORSAY

Uluslararası sinema şenliklerini izlemenin bambaşka bir tadı, bambaşka bir heyecanı oluyor. Sisema sanatının eriştiği en son boyutları, çağımızın karmaşık ve çok-yönlü sorunlarını ele almada ulaştığı düzeyi görmek, sinemayı öz olarak, içerik olarak, yüreklilik olarak ve biçim olarak yenileyen çabalara topluca tanık olmak önemli bir olay.. Bunun dışında, bu şenlikler ve özellikle kısaca sözünü edeceğimiz Berlin şenliği, dünyanın siyasal konjonktüründeki en son değişimleri olduğu gibi, kapitalist, sosyalist ve Üçüncü Dünya bloklarının sanat alanındaki son aşamalarını, dalgalanmalarını ve genel çizgilerini tanıtmak açısından da çok önemli bir yere sahip bulunuyorlar.

Berlin 1980, bize sinema sanatı açısından unutulmayacak tadlar getirdi, zevkli anlar yaşattı. Bir «sinemasever» durumunun ayrılmaz parçası olan bu anıları, özellikle bir sinema dergisi olmayan Sanat Emeği kapsamı içinde nakletmeyi gereksiz buluyorum. İsterseniz daha çok şenliğin genel çizgileri ve anlamı üstünde duralım, politik boyutlarını ve uzantılarını inceleyelim.

Dünya üstünde kendisini özellikle sinemanın sanat açısından ulaştığı, ulaşabileceği en yüksek düzeyi somutlamaya adamış, onun için ancak «en iyi»nin, en ünlü ustaların, en büyük filimlerin peşinde koşan şenlikler var: Cannes gibi.. Ama bunun yanısıra, sinema dili ve biçimsel özellikleri açısından o denli önemli olmasa da yeni şeyler söyleyen, gerçekleri yığınlara ulaştırma işlevini yüklenmiş filimleri destekleyen, yüreklendiren şenlikler var: Berlin gibi, Locarno gibi, San Remo gibi Berlin 1980'de bu açıkça belirgindi. İncelikli filmler, insana ince zevkler, tatlı ürpertiler veren sanat yanı güçlü, anlatımı nüanslarla dolu filmler de vardı, ama azınlıktaydı ve ödüllere pek girmedi. Buna karşılık çağın sorunlarını, gerçek ve somut sorunlarını, insanların, toplumların dünyanın değişik köşelerindeki yaşadıkları deneyleri veren filmler ilgi gördü, ödülleri topladı.

Ross Devenish'in «Ağustos Ayında Sıkıntılar» filminden bir sahne.

Sinematekte geçen yıl bir toplu-gösterisini izlediğimiz Polonyalı Andrzej Wajda'nın «Orkestra Şefi», Sovyet yapımı «Moskova Gözyaşı İstemiyor», Fransız filmleri Bertrand Tavernier'nin «Ölümün

Seyri» veya Michael Deville'in «Kadınların Yazı» gibi yapımlar ne denli ustalıklarla anlatılmış, olgun yapıtlardı.. Ama toplumsal bir boyutları eksikti bunların, Wajda'nın da kendi filmi için açıkça dediği gibi «psikolojik» filmlerdi bunlar.. Çağımızda (veya «Ölümün Seyri»nde olduğu gibi gelecekte) bireyin sorunları da ilginçti kuşkusuz, ama çağımızda henüz sorunların kitlesel boyutlarda yaşandığı da bir gerçekti: dünya üstünde çok büyük yığınları etkileyen dev sorunlar, açlık, savaş, kıtlık, sömürü, özgürlük ve bağımsızlık arayışı halkların gündemindeyken, bu sorunları çözmüş «refah ülkeleri»nden gelen incelikli sanat ürünlerinin baştacı edilmesi doğru muydu? Berlin 1980, bu soruya «hayır» karşılığını verdi ve gösterişi ikinci plana atarak, gerçek, içten gözlemlere dayanan filmleri ödüllendirdi.

Birinci Ödülü (Altın Ayı) paylaşan 2 filim, bunun en güzel kanıtıydı. Genç bir Amerikalı yönetmenin «Heartland» filmi, yüzyıl başlarında Batı Amerikada bir toprak parçasına sahip olmaya çalışan insanların doğa ve gelişen sermayenin çıkar birliği karşısındaki savaşımını veren, son denli sade bir filmdi. Alman Werner Schroeter'in «Palermo veya Wolfsburg»u ise, güney İtalyadan yoksul bir gencin çalışmak için geldiği Almanyada bu sanayi toplumuna ve onun insanlarına olan uyumsuzluğunu veriyordu. Sonunda cinayetten mahkemeye düşerek yargılanıyordu genç adam.. Ama Schroeter, onu değil, tüm Alman toplumunu, gidreek tüm kapitalizmi yargılıyordu sanki: filim, gelişmiş sanayi ülkeleriyle geri kalmış toplumlar arasında gitgide açılan uçuruma dikkati çekiyor, bunun kültürel planda beliren üstyapısal dışavurumunun, temelde çok daha derin ekonomik farklılıklara dayandığını belirtiyordu. Sicilyalı, Portekiz, Türk veya Yunanlı işçinin Alman sanayi toplumunda çalışması çözüm değildi. Bu bireysel kurtuluşlar (veya filimdeki gibi bireysel dramlar) getirebilirdi. Ama çözüm başka yerde, geri kalmış toplumların düzen değişikliğindeydi kuşkusuz, ve Schroeter çarpıcı filmiyle bunu anlatıyordu.

Şenlikte hep toplumsal bir boyutu olan filmler ilgi gördü, tartışıldı. Marco Ferreri'nin Jüri Özel Ödülü alan «Benim Sığınağım Chiedo Asilo» filmi, küçük çocukların (ve bu arada geri zekalı, olanların) eğitimiyle ilgili, Ferreri'nin şimdiye dek yaptığı şaşırtıcı giderek «kışkırtıcı» filmlerle ilgisi olmayan alabildiğine sade, yalın bir filmdi. Yalınlığı giderek sıkıntı verici olmaya dek varıyordu. Ama biraz sabrı olanlar, filimden pek çok tad alabilirlerdi.. Margaret Thatcher'in seçim kampanyası sırasında İngiliz gençliğini ve gide-

Werner Schroeter'in «Palermo veya Wolfsburg» filminden bir sahne.

rek sertliğini arttıran polisle çatışmaya girişini anlatan İngiliz filmi «Haşin Çocuk-Rude Boy». Güney Afrikada ırkçı yönetimin sınırladığı koşullarda binbir güçlükle gerçekleştirilmiş ve ülke insanlarının gündelik sorunlarına değinen yine alabildiğine sade bir Güney Afrika filmi, «Ağustos Ayında Sıkıntılar», doğa / insan ilişkilerine Rousseau'vari bir tavırla yaklaşan Fin filmi «Karganın Dansı», ticari yanı hemen hiç olmayan yalın ve dürüst sinema örnekleriydiler ve jüriden özel ödüller aldılar.. Bu ödüllerden birinin de, senaryosu için Yılmaz Güney/ Zeki Ökten'in çok önemli (ve üzerinde ilerde kuşkusuz uzun boylu durulacak olan) yapıtları «Düşman»a verilmesi çok doğaldı.. Yine yüzyıl başı İspanyasında, polisin bir cinayetin sanıkları üstünde uyguladığı işkenceleri tüyler ürpertici bir sinemayla anlatan kadın yönetmen Pilar Miro'nun «Cuenca Cinayeti», sinema açısından tartışılır bir film olmasına karşın konusunun cüreti yüzünden ilgi gördü, ödül için de sözü geçen filmlerden biri oldu..

Daha sayısız filim gördük: biçimsel deneyler, özellikle Üçüncü Dünya ülkelerinden gelen toplumsal tanıklıklar, önemli klasikler son bir yıl içinde çeşitli şenliklerde ödül almış veya yankı yapmış değişik filimler.. Ve 5 ayrı gösteri dizisi içinde sunulan tam 8 Türk filmi.. (Ki bunlara, İsveç adına katılan, ama herşeyiyle Türk olan Tuncel Kurtiz'in önemli ve çarpıcı filmi «Gül Hasan» da katılabilir). Berlin 1980 böyle geçti işte... Sinema sanatının toplu ve genel bir panoramasını izlemekle kalmadık. Sosyalist ülkelerde sanatın gitgide bireye, bireyi incelemeye kayan incelikler kazandığını, kapitalist toplumlarda gösterişli bir ticari sinemaya alternatif olarak, bireysel çıkışlar halinde de olsa yürekli sanatçıların oluşturduğu toplumsal ve toplumcu yanı belirgin filimler yapıldığını, Üçüncü Dünya ülkeleri sinemalarından ise (bizim sinemamız dahil) önemli ve sorumluluk taşıyan yapıtların geldiğini, bu «geri kalmış ülkeler» denen ülkelerin yakın bir gelecekte, sinemalarıyla, giderek tüm sanatsal ürünleriyle dünyayı şaşırtmasının hiç de uzak bir olasılık olmadığını gözlemledik. Sinema sanatına olsun, sinemanın toplumsal işlevine olsun, bizim ülkemizin ve sanatçılarımızın da içinde bulunduğu yarının yeni sinemalarına olsun güvenimiz ve inancımız yenilendi, tazelendi, güçlendi. Bu iyimserlikle döndük Berlin 1980'den......

ATİLLA DORSAY

DUYURU

MÜŞTAK ERENUS'UN ŞİİRLERİ

İsteme adresi:
Sıraselviler cad. Ayla İş Hanı kat: 5
No: 12 Taksim/İSTANBUL

Yutturamayacaksınız Sayın Genel Müdür!

«...İzzet-i nefis sahibi olmayı verasetle intikal etmiş bir ferd mensuresinde ferdi zevklerini değil medenileşmek yolunda tetabbu ettiği problematik meseleye ait şeraiti tekrar etmek zaruretindedir......»

Bu tümceyle neyi vermek istiyoruz? TRT Kurumunun Sahibi olduklarını ve Kurum'da istedikleri gibi at oynatacaklarını sananlar Radyo ve Televizyon çalışanlarını akıl almaz atamalarla tedirgin ettikten sonra şimdi de programın diline el uzattılar. «Teklif halinde» bulunup da yayınlarımızda en çok rastlanan ve henüz yerleşmemiş kelimeler listesi olarak program yapımcı ve sunucularına verilen listeye göre örnek olarak verdiğimiz tümceyi yakında radyo mikrofonlarından ya da ekran sunucularından duymamız olası.

Kurtuluş Savaşı, ulusumuzu emperyalizmin boyunduruğundan kurtardıktan sonra ele alınan başlıca konulardan biri de Türk Dili'ni yabancı dillerin boyunduruğundan kurtarmak olmuştur. Atatürk Devrimlerinin en önemlilerinden biri olan Dil Devrimini gerçekleştirmek için Cumhuriyetimizin kuruluş yıllarında «Türk Dil Kurumu» kurulmuştur. Çeşitli kültürlerin etkisinde kalan Türk dili'ni kökeninde inceleyerek öz Türkçe sözcükleri yeniden gündeme getirmek, tanıtmak ve sözcük türetmek bu kurumun görevleri arasındadır. İşte TRT Kurumunun az gelişmiş yönetimi bu ilkeleri yok edeceğini, her konuda aşılan yolları geri döndüreceğini sanmaktadır. Oysa TRT Kurumunda çalışanlar toplumun sorunlarını yakından bilen, onları tartışan ve tartışılması gerekliliğine inanan aydın katmanın seçkin kişileridir. Belli pazarlıklarla işbaşına gelip aşılan yolları geri döndürebileceğini sanan yöneticiler bu seçkin topluluğu yıldırabileceklerini sanmaktalar. Oysa her yönetim sallanışında yöneticiler, hele belli düşüncelere koltuk hırsıyla bağlananlar gider, ama TRT Kurumunu bugünkü çizgisine vardıran, Kurumun yapı taşları yapımcılar, sunucular yerlerinde kalırlar.

Örnek olarak verdiğimiz tümce, listedeki sözcüklerin çok küçük bir bölümünü içeriyor. Öz yaşam'a Otobiyografi; sorunsal'a, problematik meseleye ait; düzyazı'ya, mensûre diyebilen bu ekibin Kurum'da neyi başarıp, neyi ardına koymayacağını varın siz düşünün.

Sinsice bir politikayla Anayasal güvence altındaki demokratik kuruluş TRT-DER'i zayıflatmak amacını güden, dernekten ayrılmazsa sürüleceği izlenimi vererek üyeleri istifaya zorlayan bu yönetim, yapımcılığı, üretkenliği de hiçe saymaktadır. TRT'de kuruluş yıllarında emek verdiğini habire yineleyen Genel Müdür yayına girecek programların yapımcılarını yayını bir kıyıya atarak başka şubelere atayarak, geliş amacının yayın değil siyasi amaca bağlı olduğunu kanıtlamıştır. Yeğen ve eniştelerini yeni üst görevlere atayan Kasaroğlu «Yeğen dönemini» Kuruma da sokmuştur.

Kurumun aydın yapımcılarıyla konuşurken «siz düzenin memurlarısınız, düzeni tartışamazsınız.», «Siz konuşulan Türkçe'yle program yapmak zorundasınız, yeni Türkçe sözcükleri yaymak sizin göreviniz değildir» diyebilen TRT Çocuğu'nu yayıncılar merak-

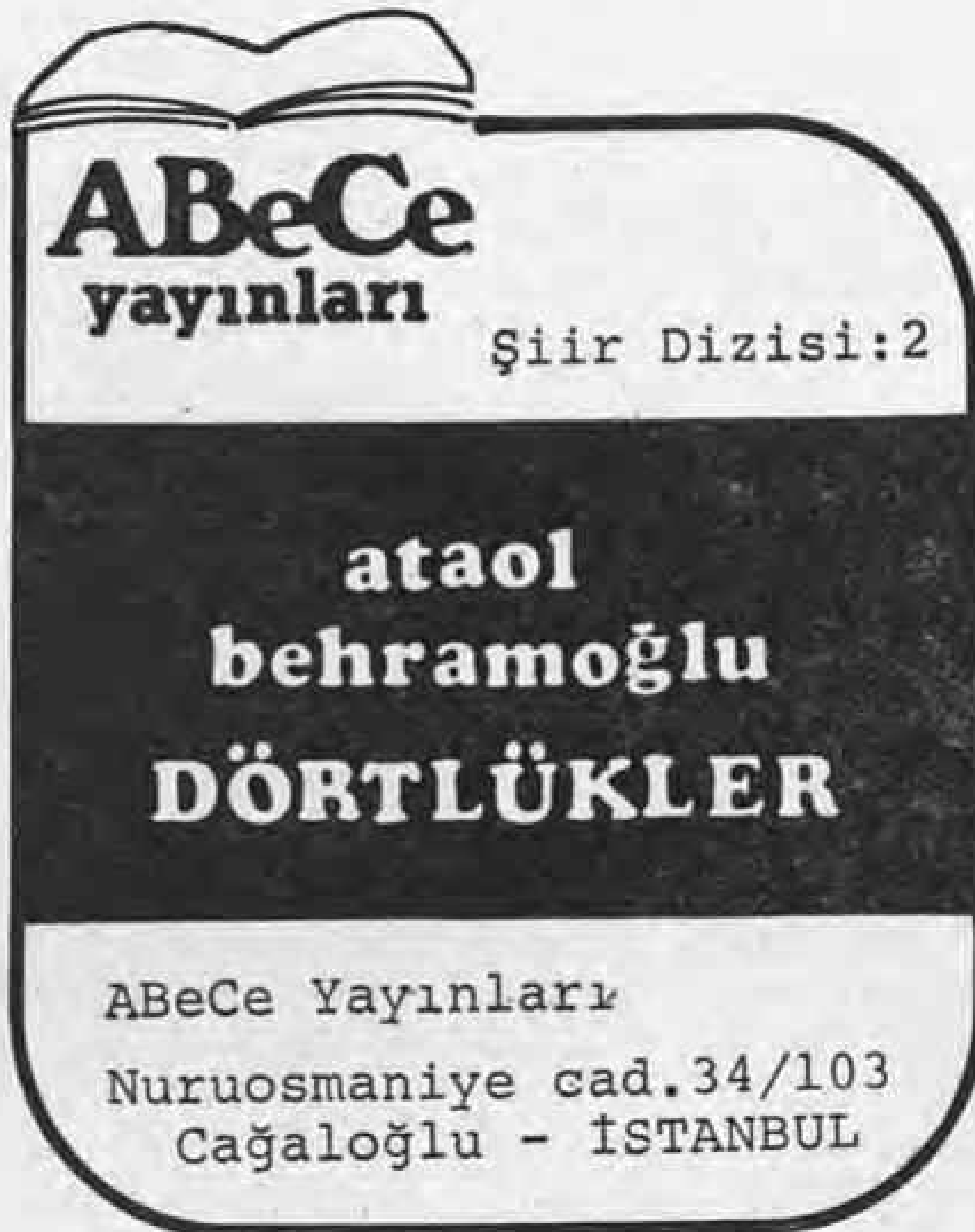
la izlemiş, yanıt vermek gereğini bile duymamışlardır. Onların sormadığını biz sormak istiyoruz Sayın Genel Müdür'e:

Toplumun kültür birikimine yön veren, yaygınlaştıran en geniş iletişim kurumunun amacı sizce nedir sayın müdür? Toplumu geriye çekmek, gelişimini engellemek isteyen geri kalmış düşüncenin tutsağı, kılmak mı? Sayın Haber Dairesi Başkanının habercilerle yaptığı konuşmada «Bol bol hava ve yol durumu vereceksiniz.» demiş. Hava ve Yol durumu haberlerinin ardında amaçladığınız, yurtdaşımızı, ülke ve dünya gerçekleri önünde körleştirmek hesabı olmasın sakın? Topluma kaça mal olduğunuzu biliyor musunuz? Ve bu toplumun tüm bunların bilincinde olmadığını mı sanıyorsunuz?

Türkiye'de yapımcılar vardır, Türkiye'de sanatçılar var, yazarlar, çizerler ve en önemlisi izleyiciler var. Ve artık bu izleyiciler kül yutmuyor sayın Genel Müdür. Yutturamayacaksınız.

TRT yayınlarında kaldırılması istenen Türkçe sözcüklerle, kullanılması önerilen karşılıklarından bazıları:

algılamak - idrak etmek
başyapıt - şaheser
beğeni - zevk
bireysel - ferdi
doğallık - tabilik
gizem - esrar
günce - hatıra defteri
irdeleme - tebebbu
kalıtım - veraset
kalıtsal - ırsi
koşullar - şeriat
kuram - nazariye
Olası - muhtemel
onurlu - izzeti nefis sahibi
ödün - taviz
örgütçü - teşkilatçı
saygın - muteber
ulusallık - milliyet
vb. vb.

Ernst Busch'un 80. Doğum Yılı

Geçtiğimiz günlerde ünlü anti-faşist şarkıcı Ernst Busch'un 80. doğum yıldönümü tüm dünyada ilerici güçlerce sevinçle kutlandı. Özellikle Brecht'in yazdığı ve Hans Eisler'in bestelediği şarkıları söyleyerek tanınan Busch üstüne «sowjetliteratur» dergisinde çıkan iki yazının çevirisini sunuyoruz.

Geleceğe Yönelik

Ernst Busch 80 yaşında.

Ne Alman ne de Sovyet okuruna onun tanıtılmaya gereksinimi yok. Şarkılarını herkes tanıyor. Özellikle «Birlik Cephesi Marşı», «Ey İşçi Duyuyor musun?», «Bataklık Askerleri», «Bandiera Rossa».... (Bir kez başlayınca sonu gelmiyor).

Onun hakkında yazmak bir bakıma herkesin tanıyıp sevdiği, iyi sözlerin çok doğal karşılandığı yakın bir dostu anlatırmışcasına kolay. Ama öte yandan da zor. Hakkında öyle çok şey söylenip yazıldı ki, insan pratik olarak yeni bir şey söyliyemiyor.

Konstantin Simonov, Ernst Busch üstüne muhteşem bir şiir yazdı:

«... bir Alman, İspanya'da
yaralanmış bir zaman
Vaktinden evvel barış
istediğinden
Vatana ihanetten sürülüp
boynu vurulmuştu.
Beş kez dostlarınca ölü
sanılmış
Beş kez Gestapo'dan kaçmış,
bazen paçavralar içinde, bazen
şık, zindanlarda
dövülmüş bazen
samanlıkta bir iğne gibi
gözlerden kaçan»

Ernst Busch bir konserinde şarkı söylerken.

27 Nisan 1945'de Sovyet askerleri Brandenburg zindanındaki mahkumları kurtardılar. Ernst Busch'da aralarındaydı. Berlin'e döner dönmez Alman toprağında yeni bir yaşam kuruluşuna kendini adadı. Savaş sonrasının ilk yıllarında Berlin'de bulunan Sovyet yazarı Alexander Dymschitz «Unutulmaz Bir Bahar» adlı kitabında şöyle diyor:

«Ernst Busch bir faşist toplama kampından kurtarılmıştı. Yıkılmamış, çalışma isteğiyle dopdolu ve tümüyle geleceğe yönelik olarak geldi Berlin'e.

1947, Ekim Devriminin 30. yıldönümünde Ernst Busch Sovyet Ordu Topluluğu ile birlikte Berlin Friedrich Şehir Sarayında şarkı söyledi. Yukarıda sözü edilen şiirinde Simonov bu konsere atıfta bulunuyor:

«Yıkık dökük Berlin'de söyledi
tüm türküleri
İspanya cephesinde söylediği
Ah, nicedir gömmüştü onları
içine

Yedi yıl susmaya
zorlandığında...
....
Konserden evine götürdük,
yorgundu
Yürüdü, kucaklayarak bizi
askerler gibi
geçtik ölü enkazların içinden
Burdan yürümüştüm 1945
Mayısında
Şimdi geldim kardeş olarak
bu Almanla

20 yıl sonra, 1967'de Ekim Devriminin 50. yılında Ernst Busch ve Konstantin Simonov, Buna Fabrikaları işçilerinin önünde Simonov'un tanınmış şarkısını söylüyorlardı.

«Bekle beni, geleceğim geri,
evet
Geleceğim, ölüme inat.»

«Bekle Beni» şarkıcı ve enternasyonalist Ernst Busch'un repertuarındaki çok sayıda Sovyet şarkısından sadece biridir. «Yurt Şarkısı», «Dağlardan Vadilerden», «Partizan Shelesnjak», «Ah, yollar», «Katyuşka» ve Sostakoviç, Aleksandrov, Slovyov-Sedoi, Blanter, Novikov, Kolmonovski, ve diğer Sovyet bestecilerinin birçok başka şarkısını da Ernst Busch dünyaya tanıttı. «Halklararası Barışın sağlamlaştırılması için «Lenin Ödülü ve çok sayıda DAC ulusal ödülü sahibi, DAC Sanatlar Akademisi asil üyesi, Alman Halk Şarkıcısı, yüzyılımız kadar yaşlı Ernst Busch zamanımızın tutkularını ve çıkarlarını yaşıyor. Aydınlık bir gelecek savaşçılarının ilk sırasında yürüyor. Çünkü o, her zaman tümüyle geleceğe yönelik.

ALEKSANDR FJODOROV

Şarkıcı ve Antifaşist Ernst Busch

Ernst Busch, evimize ilk kez geldiğinde henüz üç yaşındaydım. 1948'in Sonbaharıydı. Berlin'den Moskova'ya tedavi için gelmişti. Dokuz yıl sonra, 1957 baharında, bu kez ünlü Berliner Ensemble ile birlikte Moskova Vahtangof Tiyatrosuna konuk olmak üzere yeniden Moskova'daydı.

Ernst Busch boş vakitlerini bizim evde geçiriyordu. Müzik bilimcisi ve piyanist olan babam Grigori Schnejerson ile sohpet ediyor, onun eşliğinde yeni şarkılar deniyor ve ortak anılarını deşiyorlardı. İlk karşılaşmaları, Busch Nazi Almanyasını terkedip, Avrupa'daki zoraki sürgün yıllarından sonra Moskova'da politik mülteci olarak kabul edildiği 1935 yılına raslar. Eski ve yeni devrimci ve anti-faşist şarkılarıyla gelip hemen işe girişmişti. Konserlerde ve radyolarda şarkılarını okuyor, konuşmalar yapıyordu.

Ben, Ernst Busch'u 1957'de Vahtangof Tiyatrosu sahnesinde konserlerinde ve radyoya bant doldururken izledim.

Ama bende en güçlü izi, evimizde, dostlar arasında verdiği bir konseri bıraktı. Pek çok aile dostumuzun. Ernst Busch'un Moskovadaki pek çok dostunun katıldığı o akşam hâlâ en küçük ayrıntılarına kadar belleğimdedir.

Şarkılar okudu Busch. Hiç yorulmadan coşkuyla pekçok şey okudu. Dinleyenler durmadan devam etmesini istiyorlardı. Evimizde devrimci savaşım ruhu ve işçi sınıfı hainleri sözkonusu olduğunda acı, alay dolu şarkılar çınladı durdu. Hans Eisler'in ve Sovyet bestecilerinin şarkıları.

Babamla Ernst Busch arasındaki dostluk ve sıkı yaratıcı işbirliği bugün de sürüyor. Babam sık

sık Berlin'e gidip dev bir tasarının —20. yüzyılın bir şarkı tarihçesi— plak kayıtları için Ernst Busch'a eşlik ediyor.

Bu dostluğun uzun yıllarında bizde gerçek bir arşiv oluştu: Busch'un 37'den buyana yazdığı sayısız mektubun, tüm plakların, Sovyet ve yabancı basından sayısız gazete küpürü —ki bunlar bana özellikle gurur veriyor— kendisi ve dostları hakkında anlattıklarının bant kayıtları.

Bu yüce Alman, şarkıcı ajitatörün yaşam ve yaratı yolunu anlatan raporumu kitap olarak yayınlamaktan sevinç duyuyorum.

MARİA VOLODİNA

Kitap 1978 yılında Moskova'da «Musyka» Yayınevi tarafından «şarkıcı ve antifaşist Ernst Busch» adıyla yayınlandı.

Çev: E. S.

haberler...

DENİZ TÜRKALİ 4 NİSAN'DA BİR KONSER VERİYOR

Deniz Türkali, Barış Derneği'nin 3. kuruluş yıldönümü nedeniyle 4 Nisan 1980 günü Harbiye Konak Sinemasında barış şarkılarından oluşan bir konser verecektir. Bildirildiğine göre konserin ağırlığını Teodorakis'in besteleri oluşturacak. Konserde ayrıca Victor Jara, Hadjidakis, Selim Atakan'ın besteleri, İspanya İç Savaşı ve Amerikan Halk Şarkıları dinleyicilere sunulacak.

Deniz Türkali'nin birer gitar, percusyon, kontrbas, klarnet ve kanun eşliğinde vereceği konserin sahne ve çevre düzenlemesini ise Metin Deniz hazırladı.

ULUSLARARASI 30. BERLİN FİLM FESTİVALİNDE 2 ÖDÜL KAZANAN «DÜŞMAN» FİLMİNİN TÜRKİYE'DE OYNATILMASI SANSÜR TARAFINDAN YASAKLANDI...

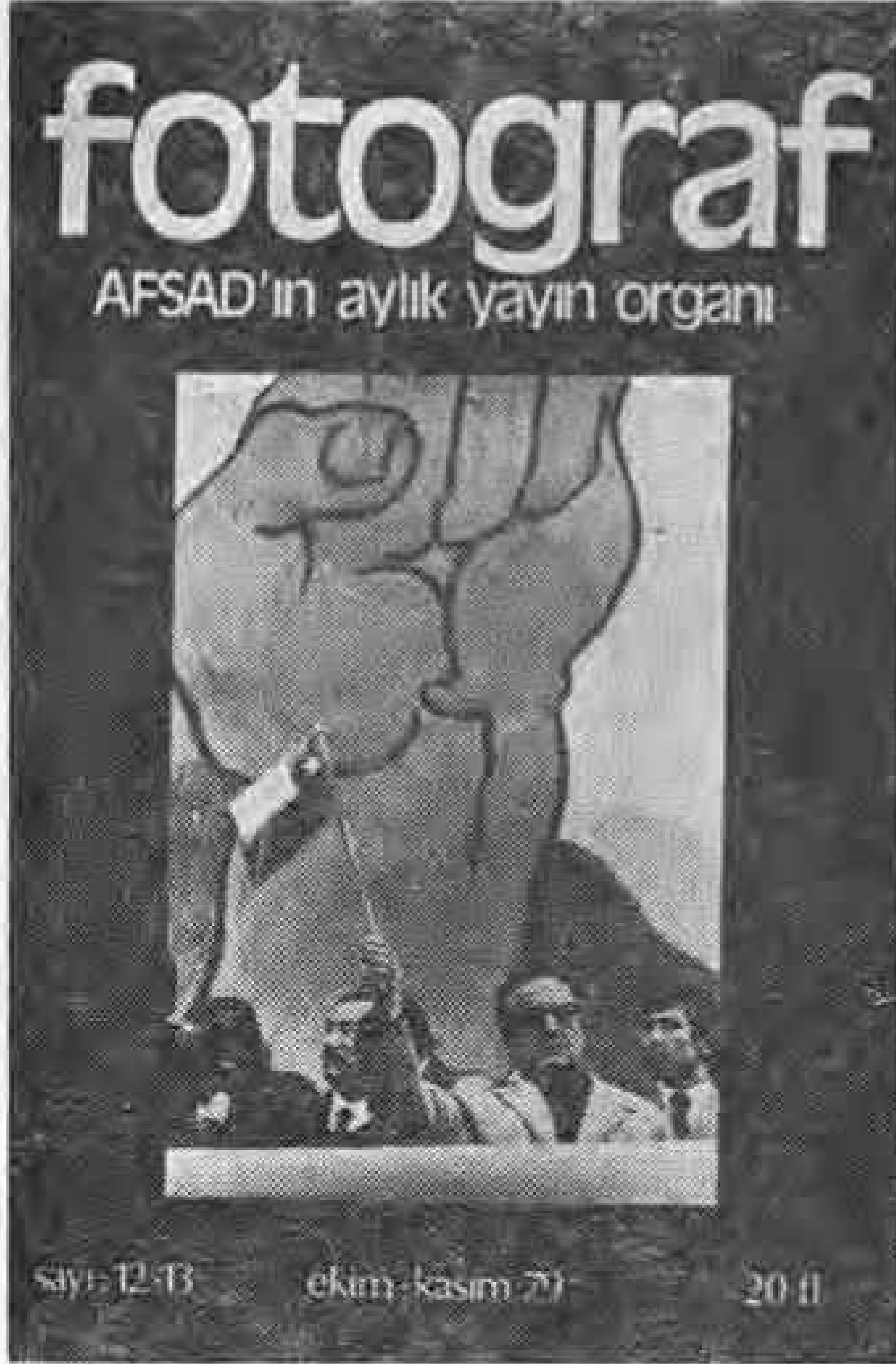
Aşağıda Güney Film adına basına yapılan açıklamayı sunuyoruz.

«Senaryosu Yılmaz Güney tarafından yazılan ve yönetmenliğini Zeki Ökten'in yaptığı filmimiz «DÜŞMAN», Uluslararası 30. Berlin Film Festivali'nde iki ödülle değerlendirildi. Festival süresince gerek izleyicilerin gerekse basının büyük ilgisini çeken «DÜŞMAN» festival sonunda, «insani değerleri ve toplum yaşamını en iyi dile getiren senaryo» bulunarak jüri özel «EN İYİ SENARYO» ödülünü aldı. Ayrıca Berlin Film Festivalinin tüm bölümlerine katılan filmler arasında bir değerlendirme yapan, Uluslararası Katolik Film Organizasyonu —OCIC— en iyi film ödülünü «DÜŞMAN»a verdi.

Filmimizin Berlin Film Festivalinde uluslararası ödüllerle değerlendirildiği günlerde, Türkiye'de sansür kurulu «DÜŞMAN»ı oybirliğiyle «Kamu düzenini ve ulusal güvenliği zedeleyici» bularak, oynatılmasını yasakladı.

Sansür kurulunun sadece «DÜŞMAN»a değil, «DÜŞMAN»ın şahsında bütün demokrasi güçlerine yönelik olan bu yasakcı tutumunu protesto etmek ve bu yasakçı anlayışa karşı mücadele etmek bütün demokrasi güçlerinin bir görevidir.»

FOTOĞRAF DERGİSİ 2. YILINA GİRDİ.

AFSAD'ın aylık yayın organı olan FOTOĞRAF adlı dergi yeni yayınlanan sayıları ile bir yıllık yayın hayatını doldurmuş bulunuyor. Kasım 1978'de yayına başlayan dergi, fotoğraf alanında 'Toplum için Sanat' anlayışının temsilcisi olmayı amaçlamış, bu anlayışla fotoğraf ürünlerine yer vermiş, gerek teknik, gerekse kuramsal yazılar yayınlamıştır.

Derginin bir arada yayınlanan 10-11. sayısında orta sayfalarda 1976 yılındaki Afganistan'dan görüntüler Oğuz Aktan'ın objektifinden verilmektedir. Bu sayıda siyah beyaz fotoğrafta banyolar konusunu işleyen bir teknik yazı yanında ünlü fotoğrafçı Paul Strand'ı tanıtan bir yazı da bulunuyor.

Derginin 12-13. sayısında ise Şili'den fotoğraflar VENSEREMOS başlığı ile orta sayfalarda veriliyor. Bu sayıda ayrıca sanatın toplumsal gelişimdeki yerini inceleyen 'Sanat Savaşımın Her Evresinde' başlıklı bir yazı da bulunuyor.

8 sayfa olarak ofset tekniği ile basılan dergi sınırlı olanaklar nedeniyle yaygın olarak dağıtılamıyor. 20 liralık pulla PK 830, Kızılay, Ankara adresinden istenebildiği gibi, AFSAD'ın 111821 no'lu posta çeki hesabına 250 tl. yatırılıp abone olunuyor.

«YENİ ZAMANLAR» ULUSLARARASI FOTOĞRAF YARIŞMASINDA OSMAN BEKİR KUNT ÜÇÜNCÜ OLDU.

Sovyetlerbirliği'nde yayınlanan haftalık «YENİ ZAMANLAR» (New Times) dergisinin düzenlediği uluslararası fotoğraf yarışması sonuçlandı. Yarışmada ülkemizden katılan Osman Bekir KUNT üçüncülük ödülü kazandı.

«Fotoğraflarla Dünya» konulu yarışmanın seçiciler kurulu aşağıdaki sanatçıları ödüllendirmeye değer bulmuştur:

1. ÖDÜL: Anton MUNS (İspanya).

2. ÖDÜL:Rob Wilson (Avusturalya). J. Klavıns (Sovyetler Birliği).

3. ÖDÜL: Osman Bekir KUNT (Türkiye), L.R. Grover (Hindistan), N. Oubassev (Sovyetler Birliği).

İSTANBUL'UN İLK SANAT SİNEMASI ŞİŞLİ'DE AÇILIYOR.

Yerli ve yabancı kaliteli filmleri sürekli olarak gösteren, örneğine tüm Avrupa ülkelerinde sık rastlanan bir sanat sineması 31 Mart günü İstanbulluların hizmetine girecek. Eski Ümit Tiyatro ve Sinemasının bulunduğu yerde Ali Poyrazoğlu ve arkadaşları tarafından kurulan «Şişli Kültür Merkezi» önümüzdeki pazartesi gününden başlayarak perdesini sinemaseverlere de açacak. Sanat sinemasının yöneticileri bu konuda şu bilgiyi verdiler:

«Bilindiği gibi kentimizde Türk ve yabancı kaliteli filmleri düzenli gösteren bir sinema salonu yoktur. Kentimizde sinema yazarlarının, sinema kültür kuruluşlarının çabalarıyla oluşmuş geniş bir sinemasever kitlesi vardır. Bu bilinçli seyircinin gittiğinde mutlaka ilginç bir film seyredebileceği bir salon uzun süredir bir ihtiyaç haline gelmişti. Şişli Kültür Merkezi Sinema Salonu bu ihtiyacı karşılayacaktır. Dileğimiz bu tür salonların sayısının artmasıdır.

Öbür yandan son yıllarda çevrilen ve Türk sinemasının yüzünü ağartan kaliteli yapımlar, bazı film ithalatçılarının getirttikleri sanat değeri yüksek filmler salon bulmakta güçlük çekmektedir.

Salonumuz normal bir sinema salonu gibi günde 4 seans gösteri yapacak ve gene normal sinema biletiyle filmler izlenecektir. Herhangi bir üyelik koşulu yoktur. Öbür yandan kısa film alanındaki çalışmaları yüreklendirmek amacıyla her filmden önce bir kısa metrajlı film sunacağız. Salonun teknik düzeyi tahmin edilebileceği gibi işin gerektirdiği titizlikle oluşturulmuştur. Şişli Kültür Merkezi Sinema Salonunda göstermeyi programladığımız filmler arasında Yavuz Özkan'ın «Demiryol», Ömer Kavur'un «Yusuf ile Kenan», Erden Kıral'ın «Bereketli Topraklar Üstünde», Ali Habib Özgentürk'ün «Hazal», Zeki Ökten'in «Düşman» adlı yapıtları: Öbür yandan Visconti'nin «Innocenti», Fellini»nin «Amarcord» gibi başyapıtları yer alacak. Sinema salonumuz yaz aylarında çalışmalarını durdurmayacak sinemaseverlerin gereğince izleme olanağını bulamadıkları birçok önemli sinema yapıtı bu dönemde gösterilecek.»

«YENİ ZAMANLAR» DERGİSİ 1980 «FOTOĞRAFLARLA DÜNYA» YARIŞMASI

«Yeni Zamanlar» Dergisi, «Fotoğraflarla Dünya» konulu yarışmasını 1980 yılı içinde yinelemektedir.

Yarışmacılar katıldıkları fotoğraflarla Emperyalist saldırıya, yeni sömürgeciliğe, ırkçılığa, karşı sürdürülen halkların Barış, Demokrasi, Bağımsızlık ve Sosyal ilerleme savaşımını yansıtacaklardır.

Ayrıca, Uluslararası olayları, çeşitli ülkelerin çalışma yaşamını, halkların kültürünü konu edinebileceklerdir.

Aktüalite, Portre, Panaroma ve fotoğraf röportajları da yarışmaya kabul edilebilecektir.

En iyi yapıtlar çoğaltılacaktır.

Fotoğraflar, siyah-beyaz ve en küçük boyut 13x18 olacak, her fotoğrafa kısa bir açıklama, isim ve adres yazılacaktır.

Gönderilen fotoğraflar geri verilmeyecektir. Son katılma tarihi: *15. Kasım. 1980*'dir.

Yarışmacılar fotoğraflarını gönderdikleri zarfın üzerine şu adresi yazacaklardır:

«New Times» Place Pouchkine, 103782, Moscou K-6 *Sovyetlerbirliği*

MADEN-İŞ ÜYESİ BİR İŞÇİNİN KARİKATÜRÜ 16. ULUSLARARASI KARİKATÜR SERGİSİNDE YERALDI.

Kanada'nın Montreal kentinde 1963'te açılan ve açıldığı günden bu yana 4 milyon kişinin izlediği Uluslararası Karikatür Sergisinde Maden-İş üyesi bir işçinin karikatürü yeraldı. 58 ülkeden 761 çizerin katıldığı 16. Uluslararası Karikatür Sergisinde yeralan eserler, Kanada Montreal Uluslararası Mizah Pavyonunda sergilendikten sonra bir kitap halinde yayınlandı.

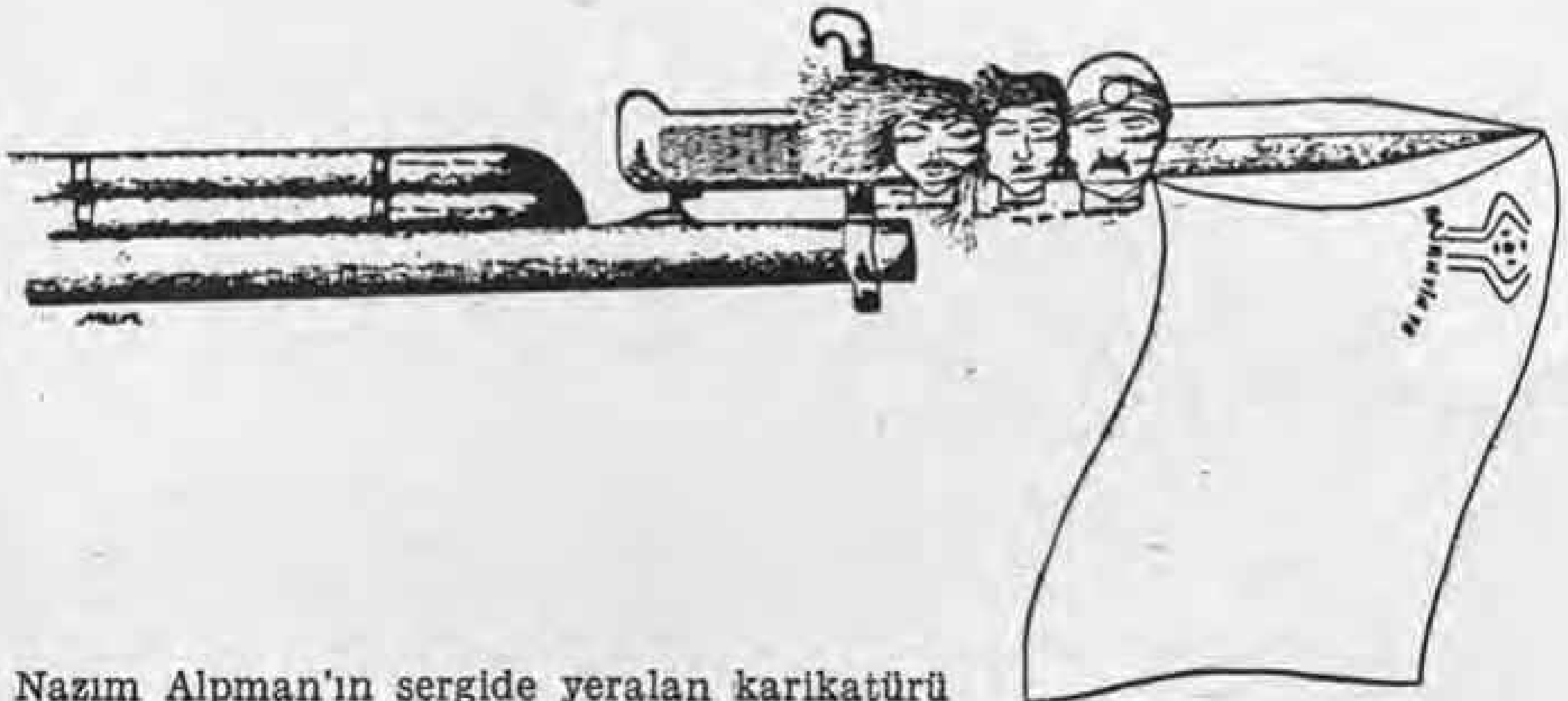
Maden-İş'e bağlı Netaş Fabrikası Baştemsilcisi olan Maden-İs üyesi Nazım ALPMAN'ın karikatürünün de yeraldığı kitabın Montreal Belediye Başkanı tarafından kaleme alınan önsözünde sergiye geçtiğimiz yıl da 61 ülkeden 712 çizerin katıldığı ve 310 bin kişinin yapıtları izlediği belirtiliyor.

ÇEK ŞAİRİ TAUFER'İN ŞİİR KİTABI PRAG'DA YAYINLANDI

Nazım Hikmet'in arkadaşı ünlü çek ozanı Taufer'in içinde Nazım Hikmet'le ilgili destanının da bulunduğu kitabı geçen ay Prag'da yayınlandı. Kitapta ayrıca ozanın Nezval, Mayakovski, vb. üstüne şiirleri de yeralmaktadır. Bu şiirler kitabın «Dostlarla Sohpetler» adını taşıyan bölümünde bulunmaktadır.

Taufer'in kitabının kapağı

Nazım Alpman'ın sergide yeralan karikatürü

TOPRAK ŞİİR ÖDÜLÜ YÖNETMELİĞİ

Madde 1— Ozan ve Yazar Ömer Faruk Toprak'ın anısını yaşatmak için, Füruzan Toprak tarafından TYS desteğinde «Toprak Şiir Ödülü» adı altında bir ödül kurulmuştur. Bu ödül, aşağıda maddeleri sıralanan yönetmeliğe göre seçilecek yapıta verilecektir.

Madde 2— Toprak Şiir Ödülü'nün amaç ve ilkeleri Ömer Faruk Toprak'ın vasiyetini içermektedir. Şöyle ki: İnsanın insanla, doğayla, toplumla ilişkilerini ve insan, doğa, toplum gerçeklerini insancıl bir yaklaşımla, sömürüye karşı çıkarak işleyen, dil özeni ve söyleyiş becerileri taşıyan, tüm bunlarda belirli bir başarı çizgisine erişmiş olan yapıta ödül verilir.

Madde 3— Füruzan Toprak'ın girişimiyle oluşan seçiciler kurulunda şu asil üyeler bulunmaktadır: Füruzan Toprak, Berna Moran, Mehmet Başaran, Tekin Sönmez, Alpay Kabacalı.

Madde 4— Ödül, bir önceki yılın ocak ayı başından aralık ayı sonuna değin ilk baskısı yayınlanan kitaplara verilir. Ertesi yıl ocak ayı sonuna değin ozanın kendisince, ya da izin belgesiyle birlikte yayınevince, Türkiye Yazarlar Sendikası'na 10 (On)ar tane gönderilen yapıtlar ödüle aday olurlar. Ödüle katılmıyan yapıtlar, bir seçici kurul üyesinin önerisiyle aday gösterilebilir. Bir üye en çok iki yapıt önerebilecektir.

Madde 5— Ödül 10.000 (On bin) liradır: Füruzan Toprak tarafından ödenir.

Madde 6— Seçiciler kurulu kendi arasından bir başkan seçer. Oyların eşit olduğu durumlarda başkanın iki oyu var sayılır. Seçiciler kurulundan iki üye, üç yılda bir kura ile değişecek giden iki üyenin yerine yeni iki üye seçilecektir. Kurucu üye olması nedeniyle Füruzan Toprak değişmez üyedir.

Madde 7— Ödüle aday her yapıt için asil ve yedek her seçici kurul üyesi 100 üzerinden değerlendirme yapar. Asil üyelerden birinin toplantıya katılamaması ve raporunun ele geçmemesi hallerinde yedek üyenin raporu geçerli sayılır. Toplam sayıların yarısından bir fazlasını alan yapıta ödül verilir. Eşit sayı alma durumunda, en yüksek sayıyı alan eşitler arasında, yeniden gizli bir oylama yapılır. Yine eşitlik durumunda, 6. madde işlerlik kazanır.

Seçici kuruldan çekilen ya da ölen üyelerin yerine yenileri seçilir.

Madde 8— Toprak Şiir Ödülü'nü kazanmış bir ozan aldığı ödül üzerinden dört yıl geçmedikçe, yeniden aday olamaz.

Madde 9— Ödüle aday gösterilen yapıtlar, Şubat sonuna değin kurul üyelerine iletilir. Ağustosun başında seçiciler kurulunun yapacağı son toplantıda ödülü hak eden yapıt belirlenir. Bu toplantıya katılamıyan üyeler, değerlendirmelerini ve raporlarını taahhütlü olarak, kurucu üyenin adresine gönderirler. Oyların yinelenmesi gerektiğinde, posta ile gönderilen oyların durumu değişmez.

Madde 10— Kurul üyesi ozan, ödüle aday olamaz.

Madde 11— Yönetmeliği aşan durumlarda gerekli sonuca varabilmek için seçici kurul üyelerinin oy çoğunluğu gereklidir.

Madde 12— Toprak Şiir Ödülü, Ömer Faruk Toprak'ın ölüm yıldönümü nedeniyle, her yıl 20 Ağustosta düzenlenen bir törenle verilir. Ve o gün basına açıklanır.

Adres:

TYS Meşrutiyet Cad. No. 233
Tepebaşı/İstanbul

KİTAPLAR

YAŞAMI YENİDEN KURMAK (Oktay Akbal'ın denemeleri)

HASAN İZZETTİN DİNAMO

Gençliğinden beri tanıdığım Oktay Akbal, her zaman özgün bir yazar olduğumu anlatmağa çalışmış ya da bunu isteyerek, istemeyerek göstermiş zengin ruhlu bir sanatçıdır. Bugün de düşüncenin yürüyen basamaklarında hep ön planlarda seçilmektedir. «Önce ekmekler bozuldu», «aşksız insanlar», «Suçumuz insan olmak» gibi son kerte çarpıcı adlarla derinliklerine doğru atıldığı Türk edebiyatına daha birçok sanat yapıtı verdi. Cumhuriyet Gazetesinin ateş mevzilerinden birinde uzun yıllardır savaşmakla birlikte sanatçı yanını hiçbir zaman politika arslanına kaptırmamakta, yanıbaşında beslediği bu tehlikeli hayvanı bile edebiyatla doyurmayı düşünerek uygarlaştırmağa çalışmaktadır. Oktay Akbal, gerektiğinde tuttuğu mevziden Türkiye'yi kasıp kavuran gerici güçlere karşı en sert çıkışları yapmakta, gözünü daldan budaktan sakınmamakta, işçi sınıfının çıkarlarını en içten duygularla savunmağa çalışmaktadır. Ancak, ömürsüz, politik, geçici gibi görünen bu yazıların arkasından insancıl bir sağnakla gelen denemeler görülmektedir. Akbal'ı denemelerindeki bu başarıları, hergün bir yazı yazmaktaki yorgunluğunu bir yana iterek güzel yazılar, edebiyat kitapları okuyabilmesi, bunlar üstüne düşünmesi, notlar alması, insancıl konağının duvarlarını yavaş yavaş çıkmakta olmasıdır.

Oktay Akbal, dediğim gibi, düşman gericiliklere karşı veryansın etmekten başını aldığı günler, güzel, tatlı denemeler yazma işini sürdürmektedir. İşte bu tür yazılarının bir bölümünü bir kitapta toplayarak buna «yaşamı yeniden kurmak» adını vermiş. Deneme yazarlarının durmadan okumaları gerektir. Le Monde dergisi de «giz» adlı bir yazısı ile Yazar dostumuza yaşamı yeniden kurmak üzere bi-

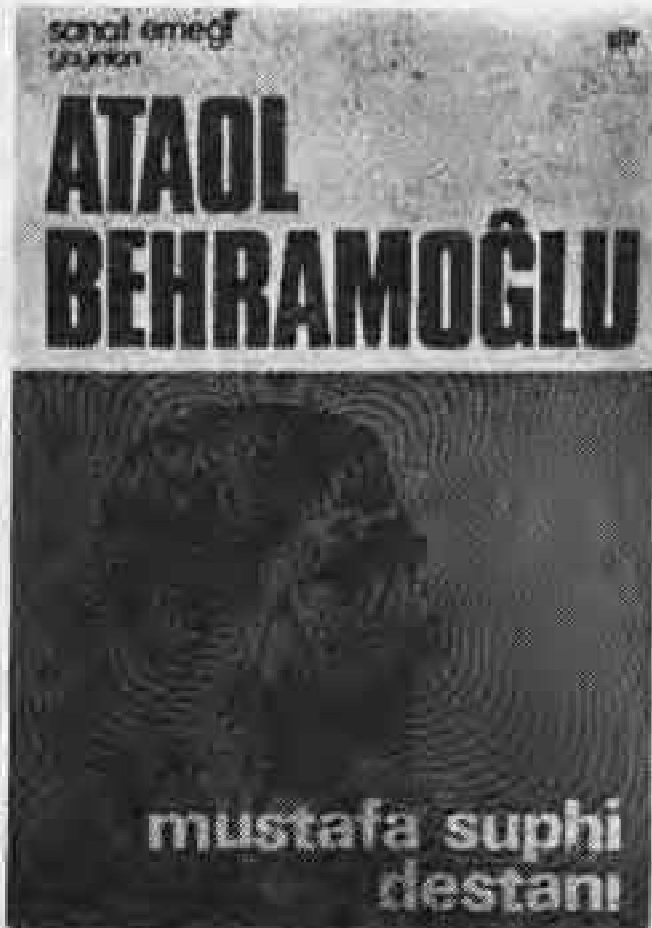
raz düşünmek, sonra bir yazı yazmak esini vermiş. Ölümün ne olduğu bilindiği halde yaşam pek iyi bilinmemektedir. Sonuç: Ölümü bir yana bırakarak yaşamın ne olduğunu anlamağa çalışmak, ölüm korkusunun ötesindeki zengin yaşam düşünceleri içinde yükselen yeni bir dünyanın türküsünü söylemek gerek. Yeni insanlarımızın düşleri, elbette, bu yeni dünyanın temellerine temeltaşı olarak kendi pırlantalarını döşeyecek Oktay Akbal, ikinci yazısında en büyük Fransız şairi Victor Hugo'nun bir yazısını ele alarak düşünür. «Umut yarında» tezi üzerinde spekülasyon yapar. «Victor Hugo'ya göre bütün ayrılıklar, aykırılıklar, düşmanlıklar, ilkelduygular bütünde eriyip yok olacak, Avrupa, sonra da bütün dünya, «Kardeşlik ülkesi»nde birleşektir. Hugo'ya göre ilerde ayrı uluslar ortadan kalkacak, bir dünya ulusu oluşacaktır.» Victor Hugo, Sosyalizmin lafının çok edildiği Paris komünü zamanında yaşamış, ilk burjuva hükümetince kanla bastırılan bu işçi hükümetini ya da denetimini, bizim Namık Kemal'le arkadaşları gibi desteklemiştir. Bundan dolayı da ortaya pek düşsel gibi görünen yönetim, devlet parolaları atması hiç kimseyi şaşırtmamalıdır. Napoleon Bonapart, bu düşüncelerden sonra Avrupa'yı bir imparatorluk olarak birleştirirken hayalci düşünürler, elbette, ilkin büyük ozanın idealist insanlık düşüncelerine yaslanarak sevinmişlerdir. Ancak, Napoleon'un deneyiminden gocunan Avrupa devleri, başlarında Almanya, Birinci Dünya Savaşına, ondan sonra, İkinci Dünya Savaşına bencil bir savaş makinası olarak girmiş, Hugo'nun ülkesiyle birlikte bütün sosyalist ülkeleri de duman etmiştir. Oktay Akbal'ın bu kitabı oluşturan bütün bu güzel yazıları, denemeleri, dinlenme saatlerinde rahatça okuyabileceğiniz türden. Okurlar bunlarda ilginç kültür olanaklarına da ulaşabilirler.

Ben bile bu yaşıma karşın, kitabın sayfalarını çevirdikçe ilginç konulara rastlıyorum. Yukarda da dediğim gibi Akbal'ın bu yazıları, belki bütün gazetelerde, dergiler de çıkmıştır, ancak, artık rasgele bir gazete yazısı değildir. Her birinde insancıl kültürün önemli bir sayfasından sıçramış deyimler, düşünceler üzerinde yeniden düşünülmüş, sizi de bunlar üzerinde düşünmeğe çağırmıştır. Kitapta bir de, 40 kuşağı, diye bir yazı var. Bu, yanlış tartışmalardan serpmiş bir kanı olsa gerek. Bunu birçok kez Akbal kardeşiminin kalemine takılmış gördüm. Oysa, 40 da ağabeyleri olan bizler gibi onlar da daha başkaları da dergilerde, gazetelerde yazı yazmaktaydık. Ancak, ne var ki bu genç yazarlardan bir bölüğü, siyasal şiirler, yazılar yazmağa, başladı. Hükümet, bir süre buna katlanır göründü, sonra, bu yazıları ülkemiz için zararlı, tehlikeli görerek, bunların yazdıkları dergileri sonrasız kapattı, sonra da yazarları sıkıyönetim mahkemelerinde suçlayarak ülkenin en uzak, hastalıklı bölgelerine sürdü. Ben de bu talihsizlerin içindeydim. Ancak, yedi yıl sonra dönebildim. bizim gibi politikaya bulaşmamış arkadaşlarının varlığını temelli unuttular Bu sürgün furyası, ilk gönderilenlerden sonra da sürdü, bu, 1950'ye dek sürmüştür diyebiliriz. Bu talihsizler arasında şairler, romancılar, hikayeciler, ressamlar, artistler vardı. Bunlar, hemen on yıllık bir kuşaktır. 40 dan başladığından dolayı da herhangi biri bunlara 40 kuşağı demiş. Oysa, o sırada yazı yazan, yazar olarak ayakta kalan her genç, benim yakından bildiğime göre antifaşistti.

Demir çizmeler altında ezilmiş olan Fransız kültürü için gizlice gözyaşı dökmekteydiler. Asaf Halet Çelebi'nin Fransa için yazdığı güzel ağıt hiçbir zaman usumdan çıkmamıştır. İmdi, 40 kuşağı lafını kullanarak bütün o zamanki sürgüne gitmemiş, bugün ad yapmış sanatçılarımızı nasıl olur da devreden çıkarabiliriz? Şimdi, Oktay Akbal kardeşimizin bu kitabının sayfalarında üzüntüyle bir kez daha açmış olduğu bu sorunu okuyup üzülmemek olanaksız. Ben, bu arkadaşlarımın üzüntülerini yok etmek uğruna şimdiye dek gazetelerde, dergilerde birkaç yazı yazdım. Ancak, hiç kimsenin bunları okuduğu yok. O zamanki arkadaşlarımız, yine, «eski tüfekler» diyerek bu ezilmiş yazarları yeniden eziyor, 40 kuşağı deyiminin ihanetinden sanki öç almağa çalışıyorlar.

HASAN İZZETTİN DİNAMO

«MUSTAFA SUPHİ DESTANI»YLA BAŞBAŞAYKEN

HASAN MERCAN

Belki ayıp sayılabilir; belki de sayılmaz; ama Mustafa Suphi'nin kim olduğunu bilmemek bir kayıp, büyük bir kayıptır, kuşkusuz... Ben bunu ancak *Ataol Behramoğlu*'nun bana imzalayıp gönderdiği «*Mustafa Suphi Destanı*» /I/kitabından bilebiliyor, anlıyabiliyorum. Ancak bu kalıcı yapıt, *kayıbımı* gideren oldu, dersem, yalan-yanlış olmaz.

Bir şeyi *bilmek*'le ne elde edebilir insan? diye sorulabilir. Derim ki: çok şey; gurura, onura çalan üstün bir şey elde eder. İnsan, insanlığı daha bir sevebilir o zaman, maviyi mavi, alı al beller ve böyleyken, Yunus'ça dile gelebilir çok fazla:

«Bir toyu toylamak gerek
Bir soyu soylamak gerek
Bir sözü söylemek gerek
Melekler de bilmez ola...» ya

da, giderek, *Nâzım*'ca *seslenmiş* olabilir daha gür, daha özgürcesine:

«YAŞAMAK...
Ne acayip iştir ki
bu ne mene gidiştir ki
TARABTA-BABU
bugün bu
«bu inanılmayacak kadar
güzel!»
bu anlatılamıyacak kadar
sevinçli şey:
böyle zor
bu kadar
dar
böyle kanlı
bu denlü kepaze...»

Evet, al karanfil ile yüklü ozan A. Behramoğlu,/kendisini çok okumama karşın, ancak 1979'da, Uluslararası Struga Şiir Karşılaşması'nda tanıyabildim, ne güzel.../insanlığa, yarına, yarındasılara armağan eylemiş; eli dert görmeye gözleri özlem akıtmaya...

«...Çalışma ilerledikçe, Mustafa Suphi'nin yaşamını ve eylemini kavramak var destanlaştırmak için, genel bilgilerin yetmeyeceğini, Mustafa Suphi'nin yaşamı ve

eylemi üzerine ayrıntılı bilgilerin yanı sıra, yaşadığı ve eylemde bulunduğu yıllarda, Türkiye'de ve Türkiye ile ilgili olarak tüm dünyadaki toplumsal olayları öğrenmek, kavramak gerektiğini öğrendim...

...Yakın tarihimizin bunca büyük ve her alanda pek çok araştırmalara, çalışmalara konu olacak bir olgusuna bir ozan olarak yaklaşabilmenin sevincini duyuyorum. «Mustafa Suphi Destanı», içerdiği konunun ülkemizin toplumsal yaşamında daha canlı ve güncel olmasına, daha derinliğine kavranılması ve tartışılmasına katkıda bulunabilirse; öte yandan, bir şiir türü olarak «destan»ın olanakları, kapsamı, özellikleri, günümüz şiirinde yeri ve önemi yeniden düşünülmesine yol açarsa görevini yerine getirmiş olacaktır.»

Demeye kalmıyor yalınız ozan, hemen başlıyor tam sekiz yıl içinde yoğunlaştırdığı şiirini/destanını/örmeye ve de M. Suphi'yi dile getirircesine şöyle bir seslenmeye:

«2.
«Sana bu mektubu
aydınlık, serin
bir İstanbul akşamı
yazıyorum kardeşim.
Kulaklarımda günlerdir
uğultusu top seslerinin...
Yok, korkma
çok şükür
bir düşman ordusu
dayanmadı kapıya.
Bunlar kendi toplarımız...»

Haykırmak, ne mi demektir: Savaşım, devrim, yarın, yarındası demektir yaşamca. Bu bir *sav* değil, bir *görüş*. Bana göre, savlar *rahatlıkla* verilse, görüşler ise *devinimde* ileri sürülse gerek. İkincisinin ilkine yanaşması, onu kucaklaması için de doğuvermiş cana yakın, ateş püsküren, okuru daha bir inandıran, bugünü yarına bağlayan ol destanı Mustafa Suphi'nin; başka sözlerle, A. Behramoğlu'nun yapıdı.

«Hiçbir şey
ne kan
ne zindan
ne ateş
halkın bağımsızlık
ve demokrasi
mücadelesini durduramaz...»

Ozan sayılırım da, *anasının mezarı başında* diz çöküp anı döken o yufka yürekli A. Behramoğlu bir başka Behramoğlu olarak çıkıyor karşıma destan türü ile, şaşmıyor, imreniyorum. Zamana uymanın değil, onu ele geçirmenin zamanıdır, der gibidir ol destanıyla ozan Behramoğlu; öyleki, bile bile, öteki yapıtlarına karşın, istiye istiye farklı bulmaya çalışıyorum ozanı, buluyorum da.

Peki, koca, koskoca Nazım ustadan sonra *destan* örmeye kalkışmak için mangal kadar bir yürek gerekmez mi? Mangal kadar bir yürek gerekir elbet. O yüreği Ataol'da bulmak, sezmek, duymak olanaklı. Zaten çağının sorumlusu ya ozan - her ozan gibi - bunu BEN, bunu SEN, bunu BİZ bilerekten, bunu İNSAN, bunu İNSANLIK duyaraktan, Behramoğlu çağının başarılı bir kalemeri kesiliyor, ele verilmeyen, lekelenmeyen, seven, sevilen sivrilmiş bir kalemeri...

Ülkesine bir M. Suphi'yi yeni baştan yaşattığı, O'nu bana da yakınlaştırdığı için kendisini, destanını, her ikisine anlayış gösteren yayımevini kutlarım...

HASAN MERCAN
Priştine, Yugoslavya

I/A. Behramoğlu, «Mustafa Suphi Destanı», Sanat Emeği Yayınları, 1979, İstanbul

in this issue

p. 3 Defense of Cultural Activities
One to the economic crisis and pressures which have put an end to the conditions by means of which the cultural activities take place, organizations of writers and publishers have come together to struggle against their mutual enemy, monopoly capitalist. Our monthly points out at this attitude as an example of the defense of culture. The decleration in full is published only in Art Labour.

p. 10 A poem by the renown poet A. Kadir.
p. 11 A poem by Fahri Erdinç.

p. 13 Thinking of Mayakowski on his soth death anniversary. Ataol Behramoğlu, member of our editorial board dwells upon the facts (unknown so for in Turkey) underlying the personality, poetry and suicide of Mayakowski.
p. 20 A translation of Mayakowski's poem «Message to proletarian poets»
p. 25 A translation of the parts descovered after his death, from the second part of the poem «With All my Voice» written by Mayakowski.
p. 27 An article by Emre Kongar, the well known academician, on Vasıf Öngören's play «How to play a play» which is on stage at the Art Theater of Ankara.
p. 33 A poem by Barış Pirhasan.
p. 36 A poem by the young poet Hüseyin Haydar.
p. 38 A short story byTalip Apaydın illustrated by Zekai Ormancı
p. 43 An article by the film critic Atilla Dorsay «Cinema and Politics». This article is the text of Atilla Dorsay's speech.
p. 51 Three poems by Adnan Özer.
p. 54 An article on Altan Yalçın, the filmmaker who had died two years ago, by his friend Atilla Aşut.
p. 63 The speech given by Vedat Türkali, a member of the executive committee of the Writers' Union of Turkey, at an international meeting, Mass Communication in Education for Disarmement, heald by the Peace Committee of Turkey; and the final evalution of the sympozium by the Peace Committee.
p. 68 An article on the art of Mehmet Aksoy, who, after having worked in Berlin for long years as first Turkish Socialist realist Sculpture, returned to Turkey and Who will open his first exhibition.
p. 74 An interview with Bilgesu Erenus, the reknown playwright on her last play 'Kaside' about Iran.
p. 81 An evaluation by a worker in the state-run Turkish Radio Television Corporation, an the events that have taken place there since Demirel and his Justice Party came to power.

Milliyet

SANAT DERGİSİ

her ayın ilk pazartesi günü

İSTEK FİŞİ

İsteğim	% 25 indirimli fiyatı	adet	ücreti
— Güneşin Sofrasında Söylenen Türküler **Nâzım Hikmet** (2. Basım)	75 T.L.		
— Makinaların Türküsü - **Bertolt Brecht** (2. Basım) Tüm şiirlerinden seçmeler-1	60 T.L.		
— Trabzonlu Delikanlı - **Yaşar Miraç** Şiirler	45 T.L.		
— Halk, Sosyalizm, Kültür ve Edebiyat **Asım Bezirci** - Yazılar	55 T.L.		
— Kurdu Öldürmek İçin - **Julio Travieso** Küba gençliğinin savaşımının romanı	70 T.L.		
— Mustafa Suphi Destanı **Ataol Behramoğlu**	55 T.L.		
— Bataklık - **Konstantin Paustovski** Roman	70 T.L.		
— Yarın Bizimdir Yoldaşlar - **Manuel Tiago** Portekiz komünistlerinin parti yaşamı (2. Basım)	150 T.L.		
— Baş Eğmeyenler - **Boris Gorbatov** Roman	75 T.L.		
— En Son Çıkan Şarkılar - **Erdal Alova** Şiirler	30 T.L.		
— Karanlık Zamanlar - **Bertolt Brecht** Tüm Şiirlerinden Seçmeler-2	55 T.L.		
— Nazım Hikmet Posteri (34 cm x 48 cm)	30 T.L.		
— Sanat Emeği Dergisi'nin 1.-2.-3. Ciltleri. Tanesi	500 T.L.		
— Sanat Emeği Dergisi'nin **eski** sayıları. Tanesi	40 T.L.		
— Kavga Sesleri - İşçi Marşları Kaseti	225 T.L.		

Toplam Tutarı:

İsim: **Adres:**
Soyadı:

Yukarıda işaretlediğim ürünlerinizi adresime ödemeli olarak istiyorum.

KAVGA DİZİSİ 1

İçindekiler:

A) Hayat Denilen Kavga · İleri İşçiler · Kavga · Ayaş Yolları · Yemeninde Hare Var · Karşı Gide- rim · Deli Kuşun Öttüğü · İşçi Birlik Çağrısı · Yaya- nışma · İşçinin Alın Teri · Kerem Gibi.

B) Onbeşler İçin (1922) · Onbeşlerin Kitabesi · İşçi Yü- rüyor Baştan · 16 Haziran · Uyan-Adiloş Bebenin Ninnisi · ... Kapıları (Direniş Şarkısı) · Umut Türküsü · Venseremos · Türkiye İşçi Sınıfına Selam.

% 25 indirimli fiyatı
225 TL.
Ödemeli isteme
adresi:
Sanat Emeği
P.K. 1339
Sirkeci
İSTANBUL

sanat emeği yayınları

şiir dizisi:

GÜNEŞİN SOFRASINDA SÖYLENEN TÜRKÜLER (2. basım)	Nâzım Hikmet	100 TL
MAKİNALARIN TÜRKÜSÜ (2. basım)	Bertolt Brecht	80 TL
TRABZONLU DELİKANLI	Yaşar Miraç	60 TL
MUSTAFA SUPHİ DESTANI	Ataol Behramoğlu	70 TL
EN SON ÇIKAN ŞARKILAR	Erdal Alova	40 TL
KARANLIK ZAMANLAR	Bertolt Brecht	75 TL

eleştiri dizisi:

HALK, SOSYALİZM, KÜLTÜR VE EDEBİYAT	Asım Bezirci	70 TL

roman dizisi:

KURDU ÖLDÜRMEK İÇİN	Julio Travieso	90 TL
BATAKLIK	Konstantin Paustovski	90 TL
YARIN BİZİMDİR YOLDAŞLAR (2. basım)	Manuel Tiago	200 TL
BAŞ EĞMEYENLER	Boris Gorbatov	100 TL

%25 indirimli ödemeli isteme adresi: Sanat Emeği PK. 1339 Sirkeci—İSTANBUL

Dağıtım: Temel Dağıtım
Yerebatan Cad. Taşçıvaklar Sok.
Beyoğlu Han. No: 5/2
Cağaloğlu—İSTANBUL

FİYATI YETMİŞBEŞ LİRA

sanat emeği
YAYINLARI